UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

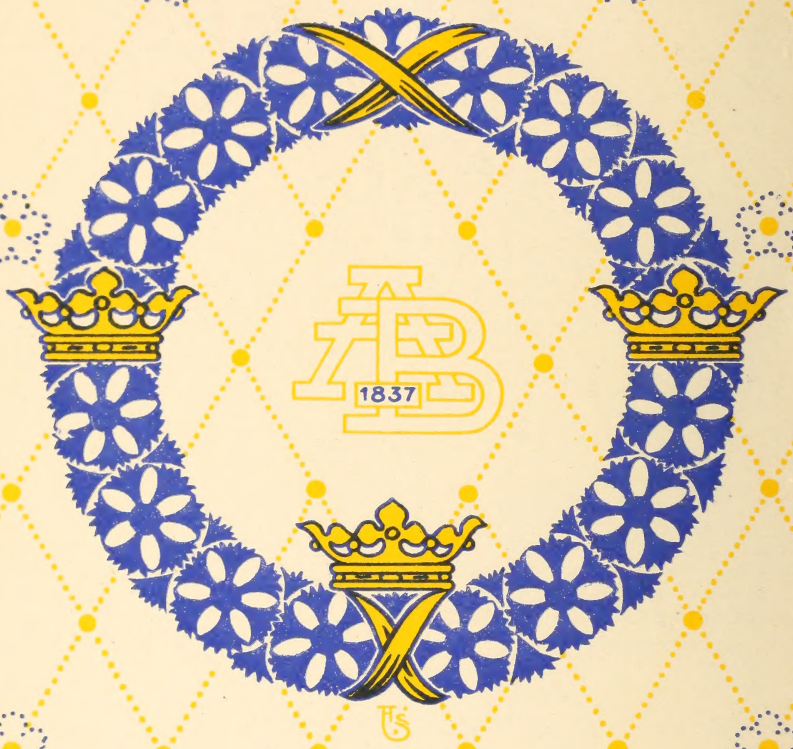
1837

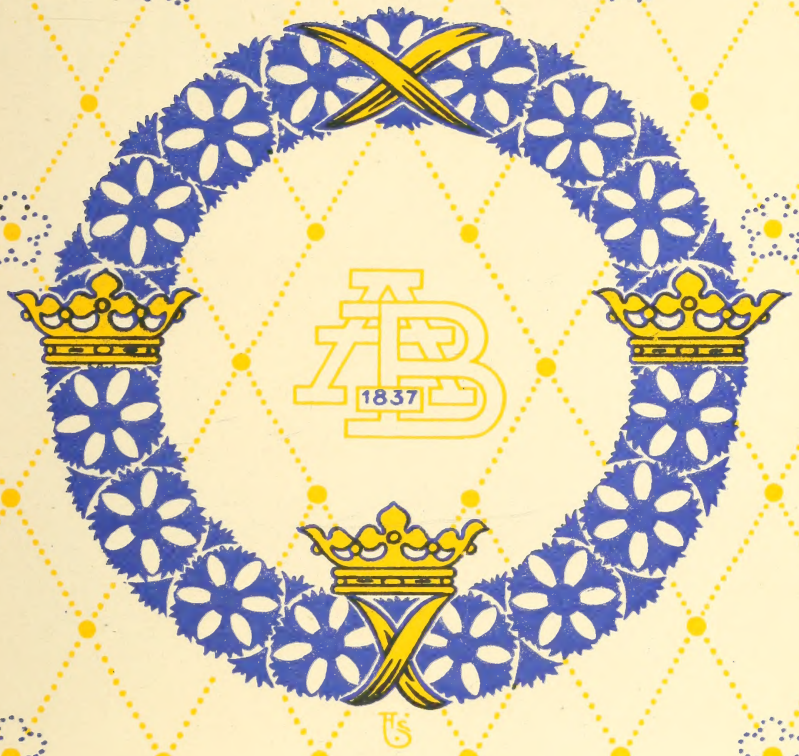
AB
1837

Digitized by the Internet Archive
in 2014

https://archive.org/details/sverigesnational03stoc

Swed.
S9687

SVERIGES NATIONAL-LITTERATUR

1500—1900

III

FRIHETSTIDENS POESI

98830
8/10/09

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

VERKET PLANLAGDT AF OSCAR LEVERTIN,
UTGIFVET AF HENRIK SCHÜCK OCH RUBEN
G:SON BERG UNDER MEDVERKAN AF FR. BÖÖK,
G. CASTRÉN, N. ERDMANN, J. MORTENSEN,
O. SYLWAN, SV. SÖDERMAN, K. WARBURG,
FR. VETTERLUND OCH E. WRANGEL * * * *

E. WRANGEL

FRIHETSTIDENS POESI

TRIEWALD. LOHMAN. DALIN. FRU NORDENFLYCHT. CREUTZ. GYLLENBORG. BERGKLINT.

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1909

FRIHETSTIDENS POESI.

rihetstiden visar tvifvelsutan ett storartadt uppsving på litteraturens område, likasom på den materiella odlingens. Detta gäller framför allt *prosan;* och man skulle ur denna synpunkt kunna kalla frihetstidens litterära period för ''den vittra prosans första daningstid''. Förut hade denna prosa nästan endast haft ett fält, där en rikare produktion utvecklades: den andliga vältaligheten. Nu framträdde prosan, gynnad af det fria statsskicket, också såsom politisk vältalighet, och därjämte började, i de vittra och vetenskapliga samfunden och akademierna, ''elogen'', hälsnings- och minnestalet, att florera. Själfva vetenskapen iklädde sig en vårdad svensk dräkt. Anders Rydelius gick här i spetsen med sina filosofiskt pedagogiska ''Förnuftsöfningar''. Han följdes — fastän på ett annat område, historiens, — af Dalin och Lagerbring, och på naturvetenskapens af Linné. Banbrytande för vår vittra prosa blef Dalin; i ''Argus'' gaf han länge gällande prof på elegant framställning, särskildt i det lekande kåseriets form, och skapade den litterära pressen. Som dialogiseradt öfvergår kåseriet i dramat, där händelseutvecklingen blir, jämte karaktärsteckningen, ett viktigt moment; och äfven på detta område, som, genom den kgl. Svenska skådeplatsen (från 1737), alltmera blef bearbetadt efter nya mönster, uppöfvades den vittra prosastilen under frihetstiden. Slutligen framkommo de första försöken till modern berättarkonst genom romanen, hvars förnämste inhemske representant blef Mörk, jämte hvilken snart andra, Rålamb, Säfström, Wexell m. fl., uppträdde; senare också genom den humoristiska reseskildringen (Jakob Wallenberg).

Bredvid denna storartade utveckling af prosan ter sig *versdiktningen* mera blygsam. Den senare försökte emellertid hålla jämna steg med den förra, och åtminstone några framstående skalder har frihetstiden att uppvisa. Prof på deras konst ger den här följande samlingen, som emellertid endast kan belysa vissa sidor af periodens diktning. En estetisk synpunkt, sådan våra dagar fattat den, har betingat urvalet; för frihetstidens människor var den visserligen icke alltid lika berättigad — eller stod hos dem så högt i kurs — som t. ex. den religiösa, den politiska eller den nationalekonomiska. För tidens vittra produktion blefvo emellertid de estetiska teorierna alltmer af betydelse, och jag skall nedan gifva en antydning om deras utveckling under perioden.

Den *franska klassiciteten* hade bredt ut sitt välde öfver hela Europa. Ej minst i Skandinavien blef dess reflexionspoesi, dess retorik och dess formväsende gällande. Bredvid dramatikerna — ej blott de store, som Racine och Molière, utan lika mycket Pradon, Regnard, Dancourt och andra "dii minores", snart också Marivaux och Voltaire — blef det Boileau, som hos oss vann beundrare och efterföljare i satiren, betraktelsen i versifierad brefform ("episteln") samt i den parodiska hjältedikten. Så infördes versberättelsen och fabeln efter förebild af La Fontaine och nästan lika mycket De la Motte. Äldre författare, såsom Voiture, m:me Deshoulières och andra mer eller mindre "preciösa", ratades icke heller, när det gällde artighetsdikter, "infall", "petits vers" etc. Genom sångböcker och sångspel, vådeviller, operetter och operor spriddes franska visor och melodier; den ofantliga inverkningen af den franska "chansonen" — som fortlefde vid sidan och mestadels oberoende af den pseudoklassiska poesien — finner man ända från århundradets början (Werwing, Runius), den träder starkast fram hos Dalin, röjer sig äfven hos fru Nordenflycht, för att hos Bellman få sin högsta förklaring, genom en på samma gång originell som

nationellt färgad omsmältning. — Slutligen blef den franska klassiciteten tongifvande vid försöken att skapa en hjältedikt med ämne ur svenska historien (Gustaviader af Brander och Ol. Celsius, Karoliader af fru Nordenflycht och G. F. Gyllenborg); här var Voltaires "Henriade" det stora exemplet.

I formen förblef Voltaire alltjämt en korrekt akademiker, och det föll honom icke in att opponera mot lagstiftaren Boileau, i hvars "Art poétique" det franska poetiska förståndet visat sin sundhet och sin begränsning. Men bakom formens glatthet sjödo de nya idéerna, "upplysningens", dess hat mot de gamla sociala formerna och religiösa dogmerna, dess sträfvan för frihet och människovärde, dess kamp mot ofördragsamhet och ståndsfördomar. Där lågo också frön till hätsk religionsfientlighet och till jordbunden materialism. Från århundradets midt spredos idéerna genom den stora, från Paris utgifna Encyklopedien, där litterära kritiker som Diderot och naturvetenskapsmän som d'Alembert medverkade.

Vid sitt besök i Paris 1739 fick Dalin en försmak af denna nya riktning, särdeles krasst representerad af den holsteinske ministern, svensken C. G. Cederhielm; en poetisk brefväxling dem emellan är i detta afseende lärorik. Några år senare gjorde "upplysningen" sitt intåg i det svenska hofvet genom Lovisa Ulrika, hvilken utbildats och alltjämt utbildade sig till en Voltaires lärjunge — hon var ju också syster till Fredrik II af Preussen.

Emellertid är det litterära inflytandet från utlandet under frihetstiden långt ifrån ensidigt franskt. Åtskilligt kom från *England*. Frankrike själf hade hämtat mycket därifrån. Den engelska empirismen var en väsentlig förutsättning för den franska upplysningsfilosofien, liksom Englands fria politiska utveckling för de nya liberala statsteorierna på kontinenten. På det ena som på det andra området var John Locke en före-

gångsman, hvars ord också kommo att gälla i vårt land — på det politiska området dock vida mera än på det filosofiska. Bland Englands franskklassiska skalder fingo Addison och Pope betydelse för vår diktning; men både den ene och den andre ägde självständigt engelska drag; och det var icke minst dessa deras särskildt engelska insatser i litteraturen, som här vunno efterföljd: Addisons på de moraliska veckoskrifternas område och Popes på den beskrifvande poesiens. I den världsbetraktande, filosofiskt reflekterande dikten utbildades nu i England med förkärlek det *stoiska* draget: den flärden och världens ytlighet föraktande tänkaren står lugn i lifvets stormar, trygg i medvetandet af sitt goda samvete — "en stadig man", som så ofta blir besjungen också i vår 1700-tals-litteratur. Här framstå, jämte Pope, Prior, Gray och Young och bland svenska representanter för riktningen, delvis påverkade af de nämnda, Dalin, Bergklint, G. F. Gyllenborg och äfven fru Nordenflycht samt, mindre betydande, Maur. Posse och Hans Bergeström. Denna stoicism gick vanligen hand i hand med en konfessionslös religiositet, typiskt framträdande i Popes på svenska flera gånger tolkade "Universal Prayer"; den "naturliga religionen" blef gärna en dygdelära, och "dygden" blef tidehvarfvets lösen också hos oss på det religiösa och moraliska området.

Pope visar äfven vägen för naturens beskrifvande i poetisk form, och på denna väg vann Thomson den största berömmelsen, snart efterföljd i Frankrike af Saint-Lambert och Delille. Det nyvaknade intresset för landskapsmåleriet går härmed hand i hand. I Sverige infördes denna diktning af fru Nordenflychts krets; skaldinnan själf inmänger i sin naturbeskrifning ännu ett starkt moraliserande drag (t. ex. i sina fyra årstidsdikter); hos Creutz och äfven hos Gyllenborg blir landskapsskildringen mera ren och jämförelsevis oberoende af didaktiken.

Redan hos de nu nämnda engelsmännen under århundra-

dets första decennier framträder brytningen mellan naturens sundhet och kulturens förkonstling. ''Ut till naturen'' predikar redan Thomson på 1720-talet, ''retired from little scenes of art''. Här är rousseauismen tydligt förebådad. Den sentimentala riktningen, med sitt frossande i känslosvall och sitt åberopande af hjärtats dygd, har också utvecklats i England före Rousseau, för hvilken det borgerliga skådespelet, familjeromanen och Youngs känslofulla betraktelser (Night thoughts m. fl.) banat vägen. Särskildt blefvo Youngs af världssmärta fyllda diktning samt, mot frihetstidens slut, Ossianssångerna af synnerligen stor betydelse för tänkesättet också i Sverige, och deras inflytande möter oss alltjämt framåt under 1700-talet, bredvid Rousseaus. Den store schweizaren blef väl känd här redan vid århundradets midt, men blott på enstaka håll; och jag för min del anser det icke alls otroligt, att fru Nordenflycht säger sant, när hon uppgifver att hennes skaldestycke ''Till Criton, om hvad som mera bidrager till mänskans nöje och frid, antingen kunskap eller okunnighet'' (n:r 14 bland de nedan införda) verkligen var skrifvet ''några år förr än Rousseaus bok i ett dylikt ämne utkom''. Härmed vill jag naturligtvis ingalunda förneka, att skaldinnan sedan tog ett starkt intryck direkt af ''medborgaren i Genève'', ehuru hon måste uppträda mot honom till ''Fruntimrets försvar'' — för öfrigt ett långt och ledsamt poem, nedtyngdt af lärd historisk apparat.

Rousseau kom naturligtvis också hos oss att blifva den väsentligaste faktorn i den sentimentala rörelsen, som under frihetstidens två sista årtionden förbereddes för att under den gustavianska tiden få en stark och frodig utveckling. Men ''rousseauism'' kan denna rörelse icke utan stark generalisering kallas. Jämte de engelska sentimentalisterna ha vi också att räkna med tyska insatser, från Gessner — Rousseaus samtida och landsman —, sedan också från Klopstock.

För öfrigt är den *tyska litteraturen* hos oss skjuten i skuggan under frihetstiden, efter det att den under föregående period kanske varit den verksammaste utländska faktorn i vår vitterhet. En eller annan af den franska klassicitetens målsmän i Tyskland blef här bekant, föga dock den mest framträdande, Gottsched. Satirikerna med Rabener i spetsen voro mera värderade. Men egentligen var det Gellert som nu hos oss fick representera den tyska diktningen. I fabeln och den moraliska betraktelsen, särdeles på prosa, vann han efterföljd; men han lästes ännu kanske mest — i fransk öfversättning. En betydande kontingent af Sveriges undersåtar hade ju tyskan till sitt modersmål, och man såg icke sällan tyska poeter uppträda hos oss; men de voro samtliga af låg rang — estetiskt taget och ofta äfven socialt. Och i de tongifvande litterära kretsarna gick det knappast an att läsa annat än franska. Man fick vara tacksam för att modersmålet därbredvid tolererades — på det dramatiska området fick äfven det stundom vika för det beundrade världsspråket.

Från *Danmark* slutligen hämtades fortfarande ett eller annat uppslag. De äldre satirikerna, t. ex. Reenberg, lästes och efterbildades stundom. Men annars var det nästan endast Holberg, hvars inflytande blef märkbart; det märktes emellertid både på dramats, prosaberättelsens och moralsatirens område, och ”baron Holberg” — med hvilken bland våra skalder fru Nordenflycht trädde i litterär förbindelse — var hos oss en af de mest lästa och populära utländska författarne.

*

Med slagorden ”fransk klassicitet” och ”upplysningens idéer” brukar man ofta beteckna frihetstidens litteratur, likasom den gustavianska. Som jag redan antydt och nu ytterligare skall utreda, var den franskklassiska poesien ingalunda allrådande som förebild, äfven om dess teorier blefvo, sär-

deles under Gustaf III:s tid, officiellt gällande — dessa teorier själfva undergingo så småningom en förändring, såsom vi skola se. Än mindre blefvo upplysningens idéer hos oss uteslutande gällande ens i de litterära kretsarna. Starkare än på många andra håll blefvo de här motarbetade. Detta framför allt från religiös sida. Den gammalsvenska ortodoxien var för mäktigt rotfäst för att så snart lämna plats för modernare uppfattningar. Pietismen och herrnhutismen arbetade också mot dessa. Rationalismen började dock visa sig här och där — den inträngde till och med i Swedenborgs teosofiska system — och en rationalistisk teologi, "neologien", kännetecknar århundradets senare hälft. Först under Gustaf III:s tid blir "upplysningen" härskande i de ledande och akademiska kretsarna; men nästan samtidigt kommer den starka oppositionen från känsloriktningens sida (med Thorild och Lidner), en opposition som gällde både innehåll och form, både förståndsupplysning och fransk-klassisk smak, och under Gustaf IV Adolfs tid blir denna riktning inom vida och breda lager den segrande.

Trots all inverkan från utlandets vitterhet bibehöll vår diktning alltjämt nationella drag, de äro omisskänneliga äfven hos de ledande, mest framskjutna skalderna, hos Dalin, hos fru Nordenflycht, hos Bellman; till och med hos G. F. Gyllenborg kunna de icke förnekas — den gammalsvenska ärligheten och den sedliga hållningen höra dit.

Impulserna utifrån ha likväl, såsom ofvan antydts, i hög grad bidragit att förändra den litterära fysionomien. Denna förändring är dock icke genast märkbar vid frihetstidens början; de politiska gränserna äro här icke afgörande för vitterheten i trängre mening. "Frihetstidens diktning" är en helt konventionell beteckning. Den egentliga frihetstidsdiktningen omfattar en trettioårsperiod, åren 1733—63; dessförinnan och därefter falla öfvergångsperioder resp. från den karolinska vitterheten och till den gustavianska.

Jag har redan berört några af de faktorer, som på 1730-talet förändrade den litterära prägeln: utgifvandet af Argus och den svenska tidningspressens uppblomstring, inrättandet af en kgl. svensk teater, stiftandet af vetenskapliga och vittra sällskap eller akademier. Jag skall nu ytterligare, för versdiktningens vidkommande, belysa denna förändring.

De gamla karolinska mönstren förblefvo länge gällande. Triewald, som annars sökte införa den franska klassiciteten hos oss, erkände dem och uppräknade några af de förnämsta (se nedan n: r 1; Camén hörde dock till de mindre betydande). Diktsamlingar hade då utgifvits af Stiernhielm, Columbus, Lucidor, Spegel, Runius, fru Brenner m. fl. samt nu vid frihetstidens början af Jakob Frese, Carl Eldh och några mindre poeter. Intressant är att se, att, när Dalins vän Carl Carlsson (Carleson) såsom ett "försök till svenska skaldekonstens upphjälpande" utger några "Skaldeflockar", en antologi i sex häften, 1737—38, och där vill förnya publikens bekantskap med sådana mönstergilla författare, af hvilka diktsamlingar ännu icke utgifvits, han då öfvervägande håller sig dels till äldre skalder: Lagerlöf, Dahlstierna, Rudeen m. fl., dels till yngre af den äldre riktningen: Olof Kolmodin, Jonas Hiortzberg, Johan Göstaf Hallman, Johan Risell. Dessa upptaga största utrymmet i samlingen. Här och där insättas emellertid några poem af modernare smak, ofta i fransk ton, af J. G. Werwing, Carl och Olof Gyllenborg, Carl Rudenschöld samt Triewald; och, betecknande nog, upptager Carlsson i sin inledning den sistnämndes tre litteratursatirer i Boileau's anda (nedan n: r 1, 2 och 4). Detta är ett tydligt erkännande åt den nya tidens kraf och en hänvisning på den följande utvecklingen. Och så införes i sista häftet Dalin med ett tiotal dikter. Dalin hade också till samlingen skrifvit en lyckönskan på vers, för öfrigt i den traditionella stilen; de nämnda dikterna innebära emellertid nya drag, en ny ton. Vi återkomma till dem nedan.

Frihetstidens första fjorton år — till slutet af år 1732, då Argus började utkomma — visa på det hela samma utseende, hvad vitterheten beträffar, som de närmast föregående årtiondena: tillfällighetskväden och uppbyggelsepoem utgöra fortfarande den stora massan af vittra produkter; därbredvid höres en eller annan visa antingen i gammaldags svensk ton eller på en ny chansonmelodi, och slutligen röjas enstaka ansatser till modern, elegantare didaktik, satir, fabeldiktning etc. Fru Brenner är nu (på 1720-talet) den mest berömda vitterlekaren af den äldre generationen, en typisk allvarlig didaktiker i styf moralisk rustning med ett drag af lärdom, som är utmärkande för hela senrenässansens konst, men också hos en kvinna mera ovanligt och därför ej minst af henne själf ofta framhållet. Som äktlyriker med blid känslighet gör sig Jakob Frese bekant, annars äfven han mest verksam på tillfällighets- och uppbyggelsediktningens områden. Där framträda vidare i bred omständlighet Lohman samt de nyss omtalade Hallman, Kolmodin och Hiortzberg, vidare Olof Carelius, Dan. Tiselius och en massa andra mindre rimmare. Alla dessa sist nämnda voro — egendomligt nog — församlingsherdar i kyrkans tjänst, och på grund af deras antal, delvis också på grund af deras betydelse, har jag en gång kallat denna öfvergångstid i vår vitterhet för "kyrkoherdarnas period".

Mest framstående bland dem voro Kolmodin och Lohman. Kolmodin är, efter Spegel och Svedberg, 1700-talets förnämste andlige diktare, för öfrigt i sina tillfällighetskväden ej sällan mäktig af en välgörande humor. *Carl Johan Lohman*, af hvilken tre poem här meddelas, hade icke kommit med i Carlssons samling — måhända på grund af en fejd med Dalin, som han nyss förut utkämpat (i anledning af Dalins anfall på "ståndet i kappa och krage" i en s. k. fabel om Egennyttigheten). I sina många tillfällighetsdikter är Lohman för tidens smak typisk, men han höjer sig genom

ledighet, stundom också genom uttryckets kraft, öfver medelnivån. Ett ämne, som utgör öfverskriften, utvecklas tematiskt, ofta genom tes och antites. Ej sällan användes visformen, som Lohman behandlar ganska ledigt. "Allständs godt men hemma bäst" är exempel härpå (nedan n:r 2). Dess första fyra strofer aftrycktes särskildt af Abrah. Sahlstedt i en 1751—53 utgifven "Samling af verser", där en mängd utdrag ur Lohmans tillfällighetsdikter meddelas. I grafdikten står Lohman högst, och han varierar där med förkärlek fåfänglighetens och förgänglighetens temata. Dödsbetraktelsen öfver studenten Berg (n:r 1) innehåller strofer, som *måhända* hafva varit första fröet till Wallins "Dödens ängel".

Samuel von Triewald är den förste bland skalderna, som afgjordt tillkännager sin anslutning till den franska klassiciteten. "Sveriges Boileau" har han blifvit kallad och till dels med rätta, ehuru han i vissa fall hyste afvikande meningar. Det är på litteratursatirens område han framför allt utmärkte sig. Oförskräckt angrep han det platta likasom det uppstyltade och skydde icke en gång att utsätta de åsyftade rimmarnes namn: han persiflerade Warnmark, liksom Dalin sedan skämtade med den olycklige poeten P. Twist (jfr. nedan n:r 49 bland Dalins dikter), under det att Bergklint fann sig föranlåten att som "tryckfel" omskrifva Brunkmans och Wænerbergs namn (jfr. nedan n:r 1 bland Bergklints dikter). Själf är Triewald icke särdeles lycklig som skald, från högre synpunkt bedömd; i själfva formen arbetar han också med svårigheter. Men kantigheten och torrheten upplifvas då och då af ett godmodigt skämt eller af en burlesk kvickhet, och verklig humor kan man icke alldeles frånkänna honom. Vissa af hans dikter äga också intresset af nya, friare sociala idéer, som mot eller efter enväldets fall började göra sig hörda.

För dygden och sanningen skulle skalden städse kämpa (jfr. n:r 1). Diktens uppgift är att på detta sätt gagna och

förnöja, att säga sanningen på ett behagligt sätt eller ''likasom skämtevis'', som Dalin satte som ändamålet med sin Argus. Dalins lärare Anders Rydelius, en samtida till Triewald, uttryckte det så, att ''ars poetica'' vore ''en konst att beveka och förlusta folk med versbundet tal''. Obetingadt gällde Horatius' ord:

> Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci
> Lectorem delectando pariterque monendo.

Förståndet bör leda diktaren, det är ej nog med ordpråL och ''sammanljud'': ''rim örat, men förstånd kan sinnet gifva lust'', sjunger Triewald (n:r 1). Poeten skall tala ''jämnt, naturligt, klart och rent'' (n:r 4). Naturen skulle vara det förnämsta studiet; men den franska klassiciteten åsyftade icke den stora osofrade, osminkade naturen — dennas evangelium förkunnades först af engelsmännen och Rousseau. Det naturliga skulle vara det förnuftigas spegelbild; i konsten fordras därför urval, metod — ''la nature choisie''. Den falska, uppstyltade sublimiteten lider brist på natur, det bondaktigt simpla lider brist på metod, ''konst''. Både naturen och förståndet hänvisa på enkelhet och tydlighet — klarheten blef den franska klassicitetens mest betydelsefulla och äfven mest välsignelsebringande regel. ''Rent'' skulle diktarens språk slutligen vara; olämpliga uttryck, främmande och ovanliga ord måste utmönstras.

Korrekthetens princip gör härmed för nära ett århundrade sitt intåg i vår diktkonst. Urartningen låg nära: klassicismens enkelhet, renhet och urval ledde till nykter torftighet, till det poetiska uttryckets enformighet — framträdande t. ex. i den s. k. alexandrinens ständiga användande. Den poetiska uppfinningen utsinade, diktspråket blef färglöst. Reglerna voro hufvudsaken, retoriken triumferade. I stället för naturlighet trädde overklig abstraktion. Den skapande fantasien — hvaråt annars redan Rydelius inrymt en

viktig plats i sitt psykologiska system (''imaginatio ardens''), och hvaraf han gjort en intressant analys — erkändes knappast; Boileau hade alldeles underskattat betydelsen af ''l'imagination'', och han följdes här t. ex. af språkmannen Sven Hof. Den ensidiga förståndsmässigheten bibehöll länge sitt herravälde — i teorien, lyckligtvis mindre i praktiken.

Jämte Triewald uppträdde vid frihetstidens början några andra diktare, hos hvilka man märker den franskklassiska stilens inverkan: bröderna Olof och Carl Gyllenborg, Carl och Ulrik Rudenschöld m. fl.; och Boileau's ''Skaldekonst'' och öfriga arbeten blefvo redan omkring 1720 öfversatta till svenskan (af J. von Düben). Men allt detta medförde ännu icke någon afgjord förändring i litteraturens tillstånd. Den kom först på 1730-talet och med Dalin.

Olof von Dalin är centralpersonen i frihetstidens litteratur. Den största betydelsen äger han som vår vittra prosastils och det nyare svenska skriftspråkets grundläggare. Som versdiktare vann han också stor berömmelse och med skäl. Tvifvelsutan är han den inflytelserikaste före Creutz. Han äger icke större originalitet, men han är den mest mångsidige af de under frihetstiden uppträdande och blir under flera årtionden och i flera olika grenar af diktkonsten tongifvande. Det är på 1730-talet han gör sig bekant, till en början blott i enskilda kretsar och slutna vittra sällskap (Awazu och Wallasis, jfr. visan n:r 35). I Carlssons ''Skaldeflockar'' offentliggör han först en liten samling dikter, som jag ofvan omtalat. Det är visor och satirer, mestadels satirer i visform. Man lär här känna en skald, som i rörlighet och i versens lediga behandling dittills icke haft sin like, och därtill en skarp observatör och en elegant och kvick persiflör. Obeständigheten i åsikter och tycken, dumheten, lycksökeriet gisslas på ett lekande sätt. Själf tar skalden världen lätt, och han har nog drag besläktade med ''Den epikureiske filosofen'' (n:r 27). Herdedikten, som

hittills varit mera rent idyllisk eller idyllisk-elegisk, blir hos Dalin ofta satirisk (efter La Fontaine, t. ex. "pastoralen" n:r 31), stundom med ett litet vemod på botten af skämtet (t. ex. "eklogen" n:r 20). Naiviteten är försvunnen; det tunga karolinska allvaret har redan här alldeles lämnat plats för rokokons gratiösa, stundom koketta eller frivola skämt.

I sin mest genomförda satir, "Aprilverk öfver vår härliga tid" (med uppslag från Voltaire), behandlar han, såsom så ofta i sina prosakåserier, "petit-maîtren", fåfängan och modedårskapen hos man som kvinna.

Dalins lyra kan emellertid icke alldeles frånkännas allvar och djup. Hans längtan till den "stilla lefnadens" ro från stora världens buller klingar åtminstone ibland äkta och varm. En eller annan dikt tyckes skvallra om ett kärlekskval, som den galante, hofvets många skönheter uppvaktande skalden icke har så lätt att jaga bort. Ett verkligt natursinne talar ur några sånger. Och slutligen kan man icke frånkänna Dalin en viss känsla för folkvisans ton (jfr. t. ex. n:r 9), icke blott balladens yttre form, som han annars ofta — och synnerligen virtuosmässigt — i skämtsam stil använder.

"En lusteld vid Lovisas tron" var Dalins sångmö tvifvelsutan — såsom Franzén sjöng —, fastän icke blott det. Den öfvervägande massan af hans hela litterära bagage utgöres af tillfällighetsdikter, afsedda för vissa förnäma kretsar. En otalig mängd smådikter, ej sällan fyndiga och kvicka, härstammar särskildt från hans vistelse på hofvet under 1750-talets förra del samt äfven 1760-talets första år (ett par prof nedan, n:r 46—48). Han skämtar själf öfver att sångmön aldrig lämnade honom i fred utan lockade honom ut, då "på några dar i hundra skrudar hon kläder sig och sväfvar kring" och gör besök i hvarje slott liksom i hvarje stuga (n:r 49).

En tillfällighetsdikt är egentligen "Svenska friheten", som utgafs i anledning af Ulrika Eleonoras död. Den fram-

träder emellertid i den tidens episka rustning med allegorisk och mytologisk apparat (efter Voltaires mönster, möjligen också efter J. Thomsons förebild), och den blef ansedd som vår förnämsta "hjältedikt" samt fick en mängd efterföljare. Dikten äger tvifvelsutan ett stolt patos, trots all konstlad retorik; Dalin har också nedlagt däri sitt nationella program.

Som ett äkta barn af sin tid gör Dalin politik också i poesien. Här intar han en fast fosterländsk ståndpunkt, men är icke någon ytterlig partiman. Genom sina personliga förbindelser stod han hattarna nära, men han blundade icke för deras äfventyrliga krigspolitik, utan blottade skarpt dess ihålighet ("Kämpevisan" n:r 45). Alltmera blef han, särskildt genom Lovisa Ulrika, en anhängare af en starkare konungamakt, och detta ådrog honom, efter det misslyckade revolutionsförsöket 1756, ständernas onåd och en af dem påbjuden förvisning från hofvet.

Dalin fick en mängd efterbildare på olika områden, särskildt i den sociala moralsatiren samt i den politiska och patriotiska dikten på prosa och vers (A. D. Leenberg, A. Hesselius, A. Odel, D. Annerstedt, den unge Bellman), ja de allra flesta af den uppväxande skaldegenerationen kunde icke undandraga sig hans inflytande, icke ens fru Nordenflycht, som annars i flera fall var honom så motsatt: genom "Den frälsta Svea" försökte hon fåfängt att täfla med honom i det patriotiska festkvädet, den tidens epopé.

Efter 1742 utskickade Dalin rätt sällan några dikter från trycket; andra uppgifter sysselsatte honom. Däremot börjar strax därefter en annan vitterlekare framträda, en ung skaldinna, som tjusade genom sina ömma, känslofulla kväden och visor, utmärkta af ett fint musikaliskt uttryckssätt: *Hedvig Charlotta Nordenflycht*. Ofta diktar hon i den traditionellt didaktiska tonen, hennes stil blir då tung och tröttande, när icke innehållet fängslar genom sin djärfhet eller nyhet. Djärf och ny är hon i sitt yrkande på kvinnans

"emancipation", för att begagna ett modernt slagord, här lämnar hon fru Brenner vida bakom sig. Redan vid omkring tjugu år skrifver hon om kvinnans plikt att odla sitt vett till samhällets gagn (se nedan n:r 3), och sedan hon genom en liten samling sorgekväden, "Den sörjande turturdufvan", och några tillfällighetsdikter blifvit bekant, börjar hon utgifvandet af ett "Kvinnligt tankespel", som utkommer i fyra häften, innehållande alster af hennes tidigare och senare försök i skaldekonsten.

Någon högre uppfattning om denna än t. ex. Triewald förråder fru Nordenflycht icke, åtminstone under sin första period. Hon intar samma utilistiska ståndpunkt som den äldre tiden i allmänhet: diktkonsten skulle genom att direkt gagna göra skäl för sin tillvaro. I sitt poem "Tankar om skaldekonstens nytta i ett väl inrättadt land", dediceradt till den alla vittra idrotter mäktigt beskyddande C. G. Tessin, betonar hon särskildt uppgiften att genom besjungande af höga exempel — "att prisa, muntra opp, de värdes lof utföra" — bidraga till folkets moraliska uppfostran. Om skalden så gör,

> då tjänar han till gagn, och skaldekonsten blifver
> båd nyttig, angenäm och nödig för ett land.

Persondikten, af mer eller mindre tillfällig art, får här försvar och blir till och med ställd främst. För uppskattandet af diktarens kall slog emellertid fru Nordenflycht många slag, och hon har i flera fall bidragit till den högre värdesättning af poesien, som nu började göra sig gällande.

"Tankespelen" fylldes mest med betraktande och didaktiska poem, jämte tillfällighetskväden; men då och då inströdde författarinnan kortare lyriska utgjutelser, hvilka liksom sångerna i "Den sörjande turturdufvan" bäras af en rik, stark och äkta känsla. Detta är fru Nordenflychts stora egendomliga insats i vår vitterhet. Under hennes senare skede, då hon genom den litterära Tankebyggarorden (från

1753) blir bekant med de moderna utländska strömningarna och deras unga svenska målsmän Gyllenborg och Creutz, undergår hennes åskådning en förändring i den nya "upplysningens" riktning. Det poetiska utslaget däraf (t. ex. n:r 14, 19) kan ju vara intressant nog såsom symptom, som exponent för tidsriktningen; men fortfarande är det hennes smärre, mer eller mindre visartade poem af omedelbar känslostämning som i estetiskt afseende stå högst. Sådana dikter burna af impulsiv kärlekssmärta som de, hon skref året före sin död (n:r 24—26), hade vår äldre litteratur icke att uppvisa. Först Lidner skulle gifva nya uttryck åt en sjudande känsloglöd.

Gustaf Filip Creutz är äfven en känslighetens representant i vår diktning, men hans känsla framträder å ena sidan mera behärskad, å den andra mera epikureisk. Hvad som dessutom särskildt utmärker Creutz är prakten och rikedomen i målningen och mjukheten och behaget i uttrycket. I målande fantasi står han högst af alla tidehvarfvets skalder. "Creutz skall i alla tider beundras och älskas och af upplysta domare erkännas för vår förste verklige skald, den förste som låtit gudaspråket med allt sitt behag höras på svenska. Ostridig är denna hans ära, så vida icke blott versifikationen, utan därjämte den varmaste känsla, den lifligaste inbillning, målningen och dikten utgöra skaldekonstens egentliga och dyrbaraste egenskaper," så föllo Gyllenborgs ord (1795), och torde han till jämförelse särskildt haft Dalin i tankarna. Känslan är dock hos Creutz, som jag antydt, icke alltid så omedelbar, och scenerna i hans taflor bli stundom genom sin hopning otydliga. För den närmaste tiden stod han emellertid alltjämt som den förnämste, den i sitt slag af få, om ens någon, efterföljare uppnådde. Till skaldekonstens högre värdesättning har han, såväl som vännen Gyllenborg, mäktigt bidragit: här var en diktning, som icke längre nöjde sig med att uppträda i anledning af

olikartade yttre tillfällen, liksom den ej längre ansåg sig behöfva moralens försvar; särskildt Creutz' skaldekonst företer, i sin förnäma estetiska hållning, ringa didaktik i vanlig mening och inga personverser.

Creutz' vittra produktion faller under årtiondet 1753—63, och samtidigt diktar *Gustaf Fredrik Gyllenborg* sina bästa, kraftfullaste skaldestycken. Redan tidigt — t. ex. i "Världsföraktaren", "mitt mästerstycke", som han kallade den — framträder hans temperament utprägladt i den stoiska riktningen. Med denna stoicism förmäler sig dock en längtan till lugnet i naturens sköte, och här visar sig Gyllenborg som en typisk rousseauan. Hatet till världens dårskaper och harmen öfver samhällets oförrätter kunde resultera icke blott i stoicism utan också i epikureism — så i någon mån hos Dalin, så mera verkligt kändt hos Creutz. Också Gyllenborg försöker sig på den vägen (i "Människans nöjen", en pendant till "Människans elände"), men med mindre framgång. Han är och förblir den allvarlige världsbetraktaren, som i resignationen och i känslan af egen oberördhet söker sin tröst. I sin lifsuppfattning är han en "upplysningens" lärjunge, ehuru visserligen utan öfverdrifter eller betänkligare konsekvenser. Själf erkänner han sin fantasis torrhet och didaktikens underlägsenhet ur estetisk synpunkt. En hedersplats i socialt afseende skulle dock hans dikter få, det kände han, på grund af "en sund moral, kärlek för sanning och fäderneslandet", som uppburo dem. — I hans senare alstring sättas fablerna främst, och han själf har icke heller ansett något annat vara värdt eftervärldens åtanka. För fabeln passade tvifvelsutan hans läggning; han når dock sällan sitt mönster La Fontaine i elegans eller spiritualitet, sällan är också uppfinningen hans egen. Som dramatiker erkände han själf sin oförmåga; och hans stora epos "Tåget öfver Bält" blef en desillusion. Ett par utdrag ur detta må här meddelas som prof på tidens "hjältestil" — och som af ett visst intresse

nu, då vi firat 250-års-minnet af det märkliga tåget. En upphöjd patriotism gör versen stundom dräglig också för vår tid.

Den franska klassiciteten hade ju i Gyllenborg en anhängare; dock följer han dess lagar mindre slafviskt än man vanligen föreställer sig. I sin teori — han utgaf på gamla dagar en länge förberedd, versifierad poetik, "Försök om skaldekonsten" — visar han sig ha tagit intryck också af de engelska estetikerna, särskildt i uppfattningen om poesien som en målande konst. Boileau var visserligen hans "förste mästare", och de gamla klassikerna stå alltjämt för honom som de ouppnådda mönstren. Snillet måste styras af förnuftet; det sunda måttet måste härska, harmonien i det inre som i det yttre är hufvudsaken. "Naturen" gör icke till fyllest, också "konsten" måste vara med. Men konstmässigheten får icke vara synbart dominerande: bäst är den vers, "där konsten snillet styr och *syns ej* taga del". Versens polityr får icke föraktas, rimmet må helst finnas. Men diktkonsten kan dock icke intvingas i regler, och bättre än en torr akademisk slentrian är den obändiga entusiasmen. Detta är medgifvanden, som man icke skulle väntat hos den "regelrätte" Gyllenborg. De visa hän därpå, att den franska klassicitetens teorier i sin ensidighet icke längre kunde upprätthållas, och att dess anhängare hos oss snart måste ogilla den torra förståndsmässigheten som poetisk princip.

Efter 1763, då så många betydande skalder upphörde att dikta — Mörk hör också till dem —, märktes i vissa fall en afmattning inom vår vitterhet. Den målning, som Gyllenborg gifvit däraf — "på Vitterhetens graf växte Dagligt Allehanda" —, är dock ensidig. Flera litteratörer slöto sig tillsammans i vittra sällskap, som stundom utgåfvo publikationer. Efter Tankebyggarorden och sällskapet Vitterlek — som Olof Bergklint bildat, och där kritikern och språkmannen Abr. Sahlstedt var censor — stiftades (1766) Utile Dulci, som snart följdes af Apollini Sacra i Uppsala och

Aurora i Åbo, hvarjämte Göteborg hade en litterär klubb, ur hvilken Vitterhetssamfundet uppväxte, och i hufvudstaden flera backanaliska kretsar roade sig med parodisk diktning och sällskapsvisor. Ur dessa senare kretsar framträdde redan under frihetstidens sista år Bellman med sina Fredmansdikter; och en mängd andra humoristiska sångare uppträdde i olika riktningar. Denna humoristiska diktning ger en särskild prägel åt frihetstidens sista och den gustavianska tidens första år, hvilka litteraturhistoriskt sedt bilda en enhet (1763—78). Här är dock icke platsen för att närmare utreda detta förhållande.

Olof Bergklints skaldskap är i viss mån karakteristiskt för frihetstidens sista årtionde. I sin stoicism och sin satir kan han ställas vid sidan af Gyllenborg. Bergklints bittra, världsföraktande stämning är kanske ännu mera äkta än Gyllenborgs, då den utgår från hans egna motgångar och fattigdom. Men hans fantasi är torftigare än Gyllenborgs, hans versifikatoriska förmåga ringare; man märker alltför ofta huru han brottas med formen. Stundom antar dock hans satir en lättare skrud. I sin stockholmska sällskapskrets på 1760- och 70-talen framträder Bergklint med skämtsamma epistlar, som visa honom från en älskvärdare, hittills föga uppmärksammad sida (Bannebref till dr Hoffman, Sändebref till Schröderheim etc.). En eller annan gång tycker man sig också hos Bergklint spåra drag, som förebåda Thorild (jfr. hans orimmade ode vid kronprinsens födelse, n:r 7), — I sin estetiska åskådning är Bergklint också på väg mot en högre ståndpunkt. Ursprungligen hyllade äfven han utile-dulci-teorien, dock icke så ensidigt som de flesta samtida (jfr. hans "Tal om skaldekonsten" 1761). Liksom Rydelius, Sahlstedt och andra äldre smaklärare håller Bergklint på att bildning och "lärdom" är nödig för poeten, såsom en förutsättning för konsten; dit höra också minne och omdöme. Men först sätter han dock "naturen", den naturliga begåf-

ningen för diktandet, inbillningsgåfvan, entusiasmen. Känslans och fantasiens rätt började erkännas — tiden är inne för Thorilds revolutionerande idéer.

Efterföljande skaldestycken af *Samuel von Triewald* (f. 1688, d. 1743, diplomat slutligen i holsteinsk tjänst) äro hämtade dels (1—4) ur Carl Carlssons "Försök till svenska skaldekonstens upphjälpande", dels (5—6) ur Triewalds "Lärespån uti svenska skaldekonsten" (1756).

Carl Johan Lohman (f. 1694, d. 1759, kyrkoherde), skref ett par dikter öfver studenten C. J. Berg 1716, hvilka trycktes i J. Possieths likpredikan; därur är n:r 1 hämtad. N:r 2 är särskildt tryckt 1726 med — som vanligt — en lång titel, hvilken här återgifves förkortad. N:r 3, som sannolikt också härstammar från en dylik tillfällighetsskrift, är här återgifven dels efter ett gammalt skillingtryck dels efter A. Sahlstedts "Samling af verser på svenska".

Olof von Dalin (f. 1708, d. 1763), den bekante skalden och historieskrifvaren, på hvars prosastil några prof meddelats i Sveriges Nationallitteratur 6, utgaf aldrig själf någon samling af sina dikter. I sex band utkommo efter hans död hans "Vitterhetsarbeten" (1767 ff.), föga öfverskådligt, men till en stor del kronologiskt ordnade. En utvald samling "Poetiska arbeten" utgafs 1782 f. i två band. Ur denna senare äro de flesta här nedan hämtade; ur "Vitterhetsarbeten" n:r 2, 7, 8, 10, 13, 17, 32, 35, 37, 43, 45 och 47.

De här meddelade dikterna af *Hedvig Charlotta Nordenflycht* (f. 1718, gift 1743 Fabricius, änka s. å., d. 1763) gifva på samma gång en afspegling af hennes känslovärld som en bild af hennes litterära utveckling. N:r 1—3 (här aftryckta ur "Kvinnligt tankespel" 1745 och 1744) tillhöra hennes ungdomsår; 4—6 (ur "Den sörjande turturdufvan" 1743) och 7 (ur "Kvinnligt tankespel" 1745) återgifva hennes sorg öfver makens tidiga bortgång. N:r 8—13 offentliggjordes först i "Kvinnligt tankespels" tredje och fjärde häften (1747, 1750). Några af dessa (8, 9, 10, 12, 13) ingingo omarbetade i samlingen "Utvalda arbeten" (1774) och återgifvas här efter denna text. Ur denna samling äro alla de följande hämtade utom n:r 17 ("Öfver Criton", hennes vän och släkting Carl Klingenberg), som här aftryckts ur den af fru N. utgifna lilla samlingen minnesdikter "Skuggor

af en förlorad vän" (1759). "Utvalda arbeten" ombestyrdes af J. Fischerström, som varit föremålet för hennes sista, olyckliga kärlek, och till hvilken n:r 25 är riktad, liksom äfven n:r 24 och 26 hänsyfta på hennes förhållande till honom.

Dikterna af *Creutz* (f. 1731, d. 1785) och *Gyllenborg* (f. 1731, d. 1808) äro till största delen hämtade ur den af den senare utgifna samlingen "Vitterhetsarbeten af Creutz och Gyllenborg" (1795) samt (Gyllenborgs n:r 10—14) ur "Senare vitterhetsarbeten af Gyllenborg" (1795). Fablerna 10, 13 och 14 äro original, af författaren betecknade med en stjärna (*), de öfriga efterbildningar. N:r 4 bland Creutz' dikter, här tryckt efter Stockholms-Posten d. $^{21}/_{5}$ 1785, återfinnes icke i nämnda samling, liksom icke heller Gyllenborgs 1—2, som tagits ur "Våra försök" I (1753). "Tåget öfver Bält" trycktes särskildt 1785, ny uppl. 1800.

Dikterna af *Olof Bergklint* (f. 1733, d. 1805, docent i Uppsala, lektor, slutligen kyrkoherde) äro här återgifna dels (n:r 1 och 4) efter "Öfningar af sällskapet Vitterlek" I, III (1760, 1763), dels efter samlingen "Vittra arbeten" af Olof Bergklint (1837).

SAMUEL
VON
TRIEWALD
1688—1743

EMOT DEM, SOM FALSKELIGEN INBILLA SIG VARA POETER.

1.

Månn yttermera jag skall fåfäng tid förnöta,
att dig, o skaldekonst, med större ifver sköta?
Skall jag bemöda mig att högre hinna opp
ell' städs vid roten bli och vörda Pindi topp?

Dit de med lycklig fot att klifva tort sig våga,
som hos sig verkan känt utaf din rena låga,
som Stiernhielm, Lagerlöf, Columbus och Camén,
som Werwing, Lucidor, som Spegel och Rudeen,

Eurelius samt fler af dina trogna vänner,
bland hvilka bör stå främst vår nordska Sapfo, Brenner.
Ell' skall jag nöja mig, fastän mot hug och drift,
med illa bundne ord ge ut en mager skrift?

Det man nu ser i kapp så många skocktals göra;
man får mer kackland' gäss än svanesånger höra,
när man, dig till förakt, mer vers på trycket ser,
än hösten gula blan af träna skakar ner.

Det hålles för en skam i rim ej pennan föra,
sig själfver hufvudbrott och andra ledsnad göra;
dock stoden bygges ej af oförfaren hand,
som fria skall ens namn från tidens skarpa tand.

Den ord med andra ord förmår tillsammans rimma
och många rader kan med tvång tillhopa limma,
den heter ej en skald; hvar tok det göra kan,
sen rimregistret först är bläddradt af och an.

Att med ett sammanljud vid ändan orden svara,
det är ett ringa fnask; förstånd bör kärnan vara:
ett infall täckt och nätt det gifver märg och must;
rim örat, men förstånd kan sinnet gifva lust.

Crispin utfordrar mig med honom till att kämpa,
att se hvem af oss först så saken kunde lämpa
att fylla öfverallt med versar arket opp:
Crispin sätt' pennan an, och jag tror visst hon lopp.

Att innan jag, som skref fast aldrig utan möda,
med tröttsamt hjärnebrott fem rader kunde föda,
han med en flyktig hand ren sidan ändat har,
men tro mig, hvarje vers ock syn för saga bar.

Hvar rad med svassand' pråL, dock utan mening, pyste
och som i flyktigt skum en väderbläddra lyste.
Af ord en myckenhet, af saker intet grann,
och i hans öfverflöd man största armod fann.

Ty den lär sitt försök förutan verkan finna,
som vill i denna konst det ringsta framsteg vinna
och af naturlig drift ej fullt och råga mått
med lust och hågen har i födslostunden fått;

den med uppmärksamhet och oförtruten möda
till mönster sig ej satt de stadigt lefvand' döda
och vet de skalder sig till ledesvenner ta,
som Rom och Grekeland med pennan adlat ha;

den hvad Italien högt, Hispanien djupsint skrifvit,
hvad som oss England lärdt, fransosen ljufligt gifvit,
det han hos tyskar rikt, i Holland artigt fant
med oaflåtlig flit sig aldrig gjort bekant.

Dock där bry sig ej om de, som ett handtverk drifva
att vid hvar likprocess mot andras vilja skrifva,
på trycket sända det på krogen skrefs med hast,
den döde ej till ros, dem lefvandom till last.

Hvem prisar intet då en kruka som en hjälte,
så den på sotesäng som den som dog på fälte'?
Fast döden visat har, hur väl han träffa vet,
så lofvar dock vår skald en viss odödlighet.

En skön odödlighet! som sig på papper grundar,
ett papper, som knappt själf förvaras några stunder;
det knappast blifver tryckt, förrän det redan glömdt
och under Norrebro blir samma timma gömdt.

Ack, papper, hade du fått lumpna klutar blifva
och man så dummer vers på dig ej velat skrifva,
så slapp du säkert nu den skammen undergå,
att gatepojkar dig ett skovax kläda på;

att pigor dig till prål på kistelocket sätta,
och såpan läggs i dig, när något är att tvätta.
Du lider för en ann, när du så uselt dör
och blifver gjord till strut för peppar eller smör.

Blir någon bröllopsdag, ser man sig mången kringa
ur tjocka hjärnan sin omogen vers att tvinga
och ett eländigt ros åt bruden bjuda falt.
Men ofta, och med rätt, blir trycket ej betaldt.

För mödan kunna de ej vedergällning äska,
ty för obuden gäst görs alla rätter beska.
Hvem ba'n att med en skrift onödigt bryda sig
och mot förstånd och vett så djärft förklara krig?

Hvem ba'n med hesan hals om Astrilds välde sjunga?
Månn Hymens bojor görs därmed väl mindre tunga?
Månntro en brudesäng dock ej välsignad blir,
fast önskan uti vers man ej på trycket sir?

Hvem ba'n att sätta fram en led och ofatt gåta,
som kan dock endast väl i nedrigt öra låta?
De böra straffad' bli, som slika saker te,
hvaråt en dygdsint mö i sällskap ej törs le.

Än mer, hvem ba'n dem sen, som Warnmark, sammantrycka
och så sin egen skam på nytt ur glömskan rycka?
Dock mången dummer tok för boken pengar gaf,
af orsak att en narr sin like håller af.

Är någon uti stan, som säges vara riker,
görs af en hungrig skald han strax Mæcenas liker,
fast han allt sitt förstånd i penningpungen bär,
ej vet, hvad skaldekonst, hvad vett, hvad lärdom är.

Det sker dock honom ej, dess stekefat till ära,
af smickran endast de, och armod, vittne bära —
ett tecken att vår skald matången älskar mer
än blomstrens rena lukt oss skaldekullen ter.

Dock vill jag hvad han gör ej mer än billigt rata,
när hungern rimma lär, som tala korp och skata.
Men böjs poeten själf in under Astrilds ok,
utaf en enkel narr blir då en dubbel tok.

När han sin Filis vill uppvakta med en visa,
då finnas ord ej nog, dess värde rätt att prisa;
från lilja, ros, rubin han prakt och fägring stjäl,
hvarmed hon prydas skall, dock lika med hvad skäl.

Ett skeland' öga nämns demant, en sol, en stjärna;
hon kallas Nordens prål, en himmel släktand' tärna,
en Venus, gudabild, kyskhetens dyra skatt,
fast utom brudesäng hon haft mång rosam natt.

Ett under af förstånd, naturens mästerstycke,
ett mönster för sitt kön, den sanna dygdens smycke,
ja, många hundra mer af slika sköna namn
jag kund' förr räkna opp än alla föra fram.

Hur mången oförskylldt nu nådig fröken skälles!
Hur mången ej af sot, men läkedomar fälles!
Hur mången prydd med horn, af männer uti stan,
som uti Svealand man finner tall och gran!

Snart skalden klagesång med Eko ynkligt gnäller,
snart talar han med berg, trä, skogar, lundar, källor;
fast magra mun och tand sin tjänst som vanligt gör,
han dock med hälsam kropp i alla visor dör.

Men hvad förtjänar den, med goda seder skämtar
och ur ett brännvinsglas så rim som infall hämtar,
hvarmed ölvisan skrifs (dock utan vett och smak:
hon är som diktarn led och luktar af tobak)?

Dock aldrig skulle jag därpå det ringsta tala,
om den ej sjunga lärt sig nöja vill att gala,
om den sig kände själf visst' blifva vid sin drift
samt endast visor skref ell' brud- och grafveskrift.

Men allt mitt tålamod måst' jag då nästan glömma,
när med oskuren fjä'r en sådan vill berömma
vår stora Carols namn och hvad hans arm har gjort —
då drifver harmen själf min tröga penna fort.

En Alexanders bild bör en Apelles måla,
Augusti ros kan ej en bönhas' penna tåla:
man till en hjältes pris så snart ej versar gör,
som han ur mark och fält sin starka fiend' kör.

Den röst, som svagt förmår på nedrig pipa tåta,
kan ej med likt behag på hög trompeta låta;
när seger sjungas skall, när stora under ses,
blir skarpste pennan slög, den bästa rösten hes.

Men hvem kan räkna upp den stora narreskara,
som för de rimma ord sig mena skalder vara?
De uti detta fall mer versar ha förgjort
än, Carol, för ditt namn man Saxar falla sport.

Jag vill ej lasta dem, att de dig sökt berömma,
därom bland Sveriges barn finns allas hjärtan ömma.
Ja, man väl en och ann, fast sällan, finna plär,
den namnet af en skald med rätt och värdigt bär.

Ty får man af Rudeen välskrifven lofdikt skåda,
så syns han endast värd ditt pris för jorden båda;
du stor kung, han poet — så svårt att döma står,
om han mer ros af dig ell' du af honom får.

Jag måste hos mig själf ock samma driften röna,
när jag så ofta hör, hur du vet falskhet löna;
din ovän flykten tar och hisnar för ditt svärd,
och dig af segerns hand frisk lager blir förärd.

Då vill jag ock min röst med fägnekväden blanna,
men makten spörjes strax i vördsam undran stanna;
då tryta rim och ord: emot ditt hederssken
är synen min för svag och rösten alltför klen.

Jag, den till skaldekonst mer hug än krafter känner
och knappt min lärespån törs visa mina vänner,
som det, jag själfver gjort, fast aldrig finner godt,
måst vänta intill dess jag makt och vilja fått;

i saker öfva mig, som mindre finnas dryga,
och söka lära gå, förrän jag vågar flyga.
När som min styrka mer mot vördnan svara lär,
då ock till ditt beröm jag skyldigt offer bär.

Som ovän du i fält, skall odygd jag förfölja;
den sig i dygdens hamn skenheligt söker dölja
af mina versar skall städs sanning blifva sagdt
och på ett troget blad, det hjärtat menar, lagdt.

Liksom man bien ser af blomster honung gnaga,
skall jag af världens flärd och tokhet skämtan taga;
den, menlös i sig själf, för odygd besker blir,
när utan larv och smink man hennes leda sir.

Jag skall en lycklig bof ej rosa öfver alla,
en riker spelare ett dygdigt hjärta kalla;
min fjä'r skall oförskräckt af sanning ledder bli
och endast åt förtjänst och dygden loford gi.

"Den sanning kväda vill berede sig att röna,
hur ogunst och besvär plä' kvad och versar löna,"
så varnad' mig en vän och lade det därtill:
"Ditt löje hindrar ej, att världen ju far vill."

Dock allting som det går må ock härefter gånga;
jag vet, af rim och vers omvändas icke många.
Så länge världen vill så mycket löjligt te,
får åt det ögat ser ju munnen lof att le.

Åt andras dårskap en med tårar kindren sköljer,
med piskan uti hand odygden vred förföljer;
med spe, med lofligt skämt, med löje och förakt
skall tvärtemot om allt min mening blifva sagdt.

Vi hafva bägge två likt uppsåt, samma anda;
jag vill blott något ljuft ibland det leda blanda.
Det största nyttan gör, som mest behagligt är:
så amman kärlets brädd behändt försockra plär,

hvari en besker drick hon sjuka barnet gifver,
och det bedrägeri sen dennes hälsa blifver.
Jag svarar: "Men därmed man sällan ynnest vann!"
Visst, men jag står mitt kast, det gälle hvad det kan.

Ty sanning sanning blir, fast ingen ville läsa'n.
Drag pannan spotskt ihop, och rynka fritt på näsan,
ty detta är tyvärr odygdens leda sätt:
hvars hjärta skyldigt finns, dess kinder rodna lätt.

En glupsker röfvare plär hata ljus och dagen;
kast' käpp bland hundars hop, så gnäller den blir slagen.
Men den hvar straffedikt med nöje läsa kan,
som ej af samvetsagg invärtes klagas an.

2.

Fåfänga skaldedikt, jag vill dig mer ej lyda,
jag till ett syndastraff mig tror dig hafva fått.
Skall jag mer obetänkt min arma hjärna bryda
att en olydig vers väl tvinga i sitt mått,

med möda och besvär först orden sammanleta,
sen koppla dem ihop, som ej af sämja veta?

Jag vill ej mer ur Hippokrene dricka,
där Pegasus så ofta stallat i,
och när jag stadigt måste si,
att vurmar näsan däri sticka,
när hvarje läsetok nu läppjar därutaf
och af poet vill namnet föra.
När han med döda rim lärt stanna vid en graf
ell' med en brudeskrift förtjänt en måltid mat,
så måste jag af honom höra:
"God dag, herr kammerat!"

Har, Pegase, du glömt att mera vara tvär?
Du plägat näpsa den dig förr kom alltför när.
Nu måste du fast mer än någon skjutsmärr lida,
när hvarje läsetok vill i din sadel rida.

I nio skaldemör, hur han I ändrat er,
när I som jungfrur förr, nu skökor er beter!
Då blott en gudaätt fick lof med er att leka;
nu låten I er ock af plumpa händer smeka.

Hvar är, Apollo, nu din förra gudoms prål,
då intet hvarje bröst blef rördt utaf din stråI',
enhvar ej nosa stad när till din tron att stiga?
Har nu din harpa sig förvändt i nyckelgiga?
Skall du på ditt altar ej annat offradt se
än rökverk så gement, det rök, ej lukt, kan ge?

Hvad gagnar det mig då med möda och besvär
så många pappersark med bundne rader fylla,

en mer än kostbar tid så oförsvarligt spilla,
att Pindi dubbla topp få komma något när,
att träda samma väg, som de tillförne gått,
de sig af samma drift med framgång låtit leda,
de med en skicklig hand sig vist en krans tillreda,
som lika varelse med evigheten nått?
Hvem kan de kransar väl numera skatta sköna,
när man med lagerblad ock plär en skinka kröna?

Den tiden är ej mer, då dygd och skicklighet
i ljufligt hjonelag fick sig med lyckan para,
och mot en sann förtjänst sågs genast lönen svara.
Då var det mödan värdt att heta en poet.
Jag tror visst Maro ej med hungrig maga satt,
när han i verket var en sådan dikt att skrifva,
som skull' sin upphofsman odödligt minne gifva,
befria en August från glömskans mörka natt.
Ja, om Horatius med vatten läskt sin tunga,
han hade, tro mig fritt, så väl ej kunnat sjunga.

Dock hvar finns nu den man, som, en Mæcenas lik,
ock vill åt skaldesång benäget öra låna,
hvars hägn den, något lärt, kan räkna sig förtjäna,
samt gör en sådan nöjd, jag vill ej säga: rik?
Fast nedrig girighet ej råder i dens bröst,
som vant sin största hug till det, som högt är, vända,
så syns det likväl svårt i nöd förutan ända
rätt bruka sitt förstånd, och det en mager tröst
för den, som fattig är, i evigt minne sväfva.
Hvem vill af hunger dö, att sen i skrifter lefva?

Mot den, mer vetenskap än pengar räkna kan,
i själen har sin skatt, af sinnets håfvor riker,
vor' han i skicklighet själf skaldeguden liker,
plär lyckan visa sig så hård som en tyrann.

Då nu ens värde plär afvägas på gullvikt,
man efter pungens tyngd förtjänsten endast skattar,
med vrång, med spefull min åt dygd och bokvett skrattar
samt med än större skäl åt all poetisk dikt.
Ty den visst mycket svårt sitt hårda öde tvingar,
som andra ej, till hofs, än lärdomsgåfvor bringar.

Ty svär jag nu också, Minerva, vid din drift,
att framgent aldrig mer halftorra lagrar plocka,
men hellre mig för den med nedrigt sinne bocka,
som tror hvar boklig konst för med sig doldt förgift,
den af all vetenskap intresseräkning lärt
och slugt sin granne först, sen kronan att bedraga.
Då får dess frustumö jag väl till hustru taga,
ty sådant brukadt gods för allting hålles värdt.
Då kan på intet sätt min lycka oviss blifva:
din gunst kan blotta ord, men hennes heder gifva.

3.

Jag ger dig rätt, Apollo, fan,
med alla dina lagerblan
och alla nymfer på Parnassen!
Hvad båtar dig att dyrka väl,
när man därvid måst' hungra hjäl?
Din konst den fyller aldrig kassen.

Uppå ditt berg, det så bekant,
man aldrig någon grufva fant.
De skaldemör, som det mig tycker,
om de had' haft en brudeskatt,
had' dem en man väl tagit fatt;
men nu dem åldrig mödom trycker.

Förbannad vare fritt den stund,
då jag ej lydde far mins mund,
som sade: "Josse, är tu jalen
att hangen näsan in ein Buch?
Lär säljen Pfeffer oder Tuch,
petra en ann med Mass und Alen,

at stehlen in untulladt Joss —
sonst blir tu en latinscher Boss.
Lär ziffern wohl, ej Versen schreiben,
så lär tich Richthum fliessen zu.
Fillstu mit Larthum koppen nu,
lär Peuteln tin stets tommer pleiben."

Nu ser jag först, att han sad' sant;
men ack! jag var en unger kvant,
som flittergull för äkta väljde.
Jag tänkte, den mer lycklig var,
som lärdom, än den pengar har:
jag fåfäng rök och skugga sväljde.

Jag vänta' mycket, fant en l—t;
dock sent att ångra hvad som gjordt:
åtminston' räds jag ingen fara
bestulen bli. Den intet har
han sofver sött; men sorgers far
är gullet visst hos dem, som spara,

som göra sig till skattens dräng,
stå bittid' opp, gå sent i säng,
ej djärfvas äta sig väl mätta,
som darra, när det ringsta hörs,
af fruktan att en tjufver törs
med dyrk en tung järnkista lätta.

4. SATIR EMOT VÅRA DUMMA POETER.

När en skald begynner yra,
rasar'n mer än andra fyra,
som stängs in i dårehus.
Ty när han har fått ett rus
ur den pussen, som de skälla
Aganippe, Pindi källa,
ser han allt med mikroskop;
liknar väl ett ölestop
vid ett styckfat, fullt till laggen
af den gudadryck och daggen,
nektar och ambrosia,
som de aldrig smakat ha.
Morgonrodnans facklor sköna
låta döda världen röna,
att nu Febus innan kort
nattens täcke röfvar bort,
sen i våta Thetis' sköte
han har haft sitt läger blöta,
där hans hästar hafva gått
och ha druckit rågadt mått.
Mången tord' sin hjärna bryda,
hvad de orden sku betyda;
bond' det säger kort som jag:
"Det är morgon, det blir dag."
Men poeten måste gala;
ty som annat folk att tala,
jämnt, naturligt, klart och rent,
tyckes honom för gement.
Som en gud sägs driften gifva,
måst' han ock som gudar skrifva,
fast bland tusen några få
endast detta språk förstå.

Om man det kan skrifva kalla
högt att klifva, sedan falla,
som man ser att gossar små
på de höga styltor gå,
bäst de tro sig jättar vara,
af en ojämn sten ell' snara,
hisnad eller annan skräck
hastigt stupa ned i träck.
Så plär det ock skalder hända
falla snöpligt öfver ända,
sen de med stort hufvudbry
mena hunnit upp i sky.
På alnslånga orden klifva,
väderfulla blåsor drifva,
liksom piltar plä' med strå,
de först skina, sen förgå.
En kan inga ord fördraga
han ej tar ur gammal saga,
bär städs en vanvördnad stor
för det språk han lärt af mor.
En har grekska ålderdomen
stadigt uti narregommen
och, förnuft och vett till tross,
slänger kring med Atropos,
Zeus, Medusa, Sfinx, Megära,
Mulcibar, Cyklop, Chimära, —
ord, som Jonas, Mats och Jan
mena sku fördrifva fan.
En hör man i yrsla tala,
rundtom drilla med kabbala,
bry sin skalle fast itu
att kringvrinkla Njo-siu.
Allt är högt, hvad sådan diktar:
hjältar kallas alla knektar;

dör en lusig korporal,
liknas han vid Hannibal.
Cæsars mod, Pompejus' ära
sägs han med i grafven bära,
fast han, rädder som en hjort,
aldrig kom ur Stockholms port,
fredsam striden alltid fruktat,
mer tobak än lunta luktat,
ej med värjan — fingren väl —
nånsin någon slog ihjäl.
Iris' mun, som är så finer,
plär han likna vid rubiner,
hennes täcka ögon två
af demanter namnet få;
marmorbröst, albasterhänder
i en summa: allt han vänder
i en kall och kulen sten,
henne till den största men.
Käre, säg, vor' han ej värder,
tills han blefve bättre lärder,
att hvar natt till harm och skam
ha en gråsten i sin famn?
Täcka stjärnehvalfvet vida,
solen, världens öga blida,
himlens blomster, stjärnors strål',
månans ljus, Dianæ prål:
allt hvad jorden kostbart hyser,
allt hvad skönt och präktigt lyser,
dygdens mönster, könets prakt,
blir om Amarillis sagdt,
när poeten i en visa
henne menar värdigt prisa.
Fast hon kan med skäl så god
liknas vid en hökarbod.

Hon på tungan senap säljer,
när hon arghet i sig sväljer.
Hennes bägge ögon grå
liknas vid hornlyktor två,
som om kvällen boden lysa
och två dankar i sig hysa.
Salt-lax-färgen bär dess trut,
näsan lik en pepparstrut.
Hyn som grått papper är finer
och med talg polerad skiner.
Lukten af dess anda är,
liksom när man ungefär
nykter kommer med sin näsa,
där som surkålstunnor jäsa.
Tändren hon i munnen för
likna gult och gammalt smör.
Uppå hennes kinder båda
kan man finnigt fläsk få skåda;
och dess öfriga person
liknas kan vid själfva bon.
När som rätta infall fela,
ser man en med orden spela,
räcka dem, som skom'arn plär,
när en lapp för stackot är,
pina dem, som turken slafvar,
när han dem tvärt bakfram stafvar,
och, att mening ur dem få,
tvinga dem som kräftor gå.
En tror hafva råkat bätter,
i det han bokstäfver sätter,
de som jättar bland de små,
som förlorad skyltvakt stå.
Till hvad ända månd' han fjäsa?
Jo, att årtal därur läsa.

Månn ej det rätt kalladt bli
svårt och tröttsamt tokeri?
Så undre ingen mer, om sådan dårskap våller,
att dumma mops hvar skald för narr och toker håller;
dock som han själf ej rim och verser skrifva vet,
står ock den satsen fast: Hvar tok är ej poet.

5. TILL IRIS,

SOFVANDE EFTER MIDDAGEN.

Hvad ser jag? Midt på dan tör du så djärft dig våga,
o sömn, du dödens bror! de ögon sluta till,
som i mitt hjärta tändt en outsläcklig låga,
och utur hvilka jag nu lisa hämta vill.
Skall ljufva hvilan din mig nu den glädjen röfva,
som, när hon vaken är, jag endast njuta kan!
Du bör med bättre rätt så mången annan söfva,
som tar din vallmosaft med tack och glädje an.
Söf den sig af och till i tomma sängen kastar,
där hon ej någon ro för mycken kärlek har;
söf in den lystna frun, som, vaken, hungrig fastar,
när gubben ostörd sömn vid hennes sida tar.
Hur mången plär i dig ej bästa lisan finna,
som i en flyktig dröm förnöjd och lycklig är!
För deras ögon bör ditt täcke aldrig svinna,
som vakne känna mást sorg, motgång och besvär.
Dock sen vår ljufva sol omsider skridit neder,
då med en ljuflig ro om Iris lägra dig.
Men nu vik hastigt bort! Fly härifrån! jag beder.
Som natten är din lott, låt dagen bli för mig!

6. TILL KONGL. SEKRETERAREN C***

[med ett poem, »adelns första härkomst», utur danskan öfversatt].

Jag minns ännu, min bror, helt väl
det löfte, som jag dig för tämlig tid sen gjorde,
att när hos mig en gång jag skaldedrift försporde,
i lofligt skämt framdraga några skäl,
att därmed det förakt till billigt löje göra,
som gamla adeln städs plär mot den unga föra.

Du vet på hvad för sätt ett folk, oss närmast bor,
bragts under envåldsok ovana nacken böja.
Det nu med svidand' bröst och mycket svartsjukt öga,
kanske, den frihet ser, som bland oss svenska gror.
Ty ock en dansk med skicklig näfva
mig den uppränning gaf, hvarpå jag dristat väfva.

Med detta förord dock min skrift nu sändes dig,
att mer den med förnufts än vänskaps ögon skåda,
på det insmugna fel ej må vid verket låda:
de pläga för din syn helt fåfängt gömma sig.
Jag lär då först det rätta nöje smaka,
när jag af dig det svaret får tillbaka:

"Den raden har du satt för blotta rummets skull;
här synes tankan falsk, där ordasättet tvungit;
här lider svenskan nöd, så har Rudeen ej sungit;
det ordet fåfängt står, att göra versen full."
Den blott, som jag, för ro skull plägar skrifva,
tål väl att vänligt rättad blifva.

Sist önskas dig till detta nya år
så mycket godt från himmels fästen,
som rötägg läggs i högvälborne nästen,
som duglös ull klipps af förnäma får.
Ty kan den önskan framgång vinna,
lär ej din fru tomt visthus finna.
Den, som vid årets slut tillskref dig dessa ord,
nyss brukade en trög, otacksam jord
och var, på det du måtte känna'n,
din trogna medarbetare i pennan.

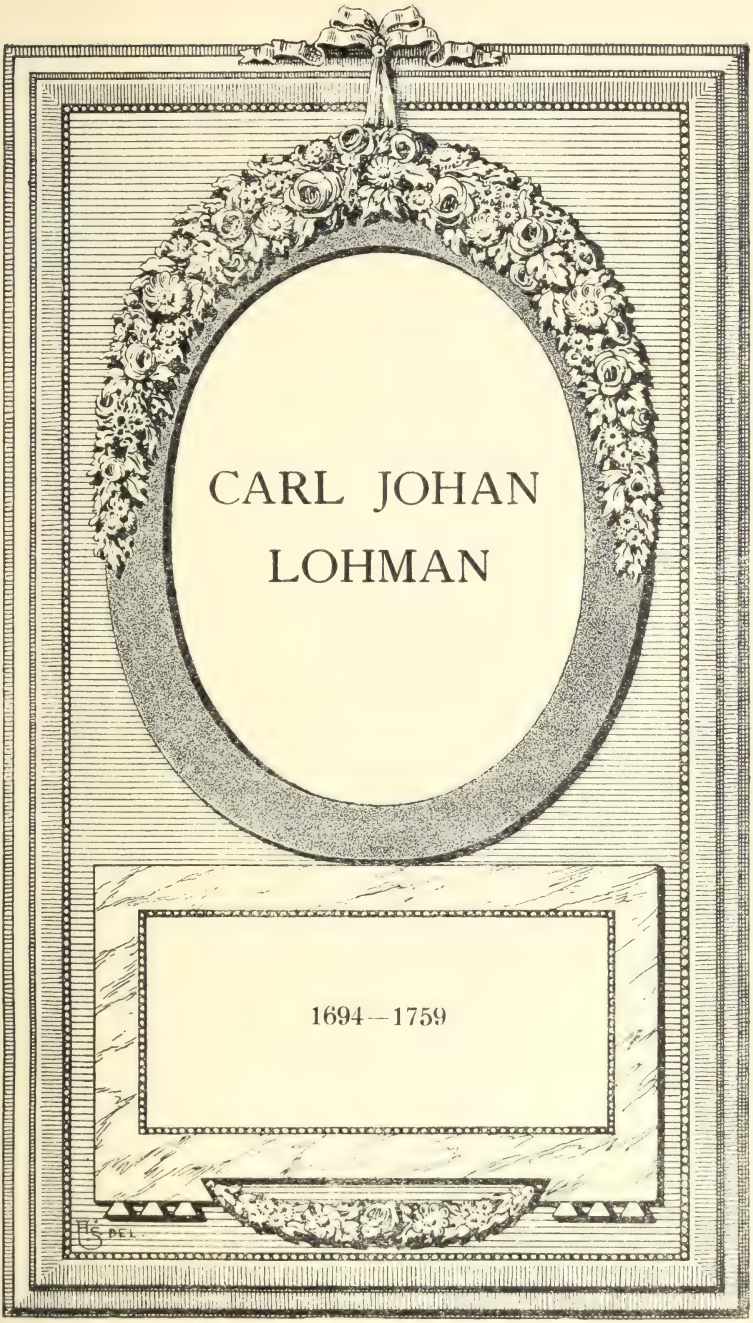
CARL JOHAN
LOHMAN
1694—1759

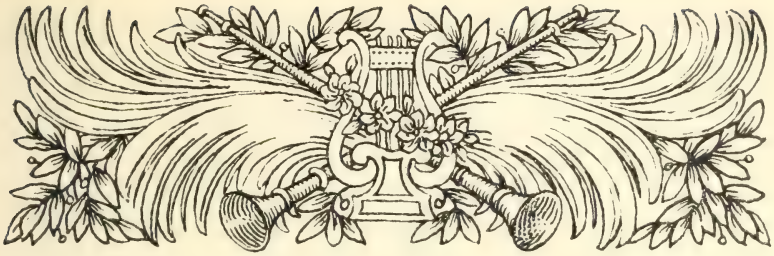

1. AIR

[VID STUDENTEN C. J. BERGS GRAF].

I sälle döda,
vid edra kamrar,
där ingen möda
mer för er slamrar,
vill mina tankar,
som ängsligt kväljas,
slå ner sitt ankar
och stilla dväljas;
på det att världen
med syndaflärden
må mig vid eder grift
anstinka som förgift.

Mitt hjärta kolnar,
mitt sinne ryser,
mitt öga molnar,
ja, blodet fryser,
när jag besinner,
hursom vår vandring
som strömmen rinner
till sin förandring,
samt hur vi alle
sku blifva kalle,
när hyddan ramlar kull
och molmas ner i mull.

Stryk, skönhet! segel:
si, grafven gapar!
Här är en spegel,
som dig vanskapar.
Din kinders fägring
ej döden aktar,
men till en lägring
för mal förpaktar.
Den bleka gästen
ger dig ock resten,
när rosner vissna af
och du far till din graf.

Hit, I som fiken
att varda rika!
Sist sku I liken
dock varda lika.
Det gull I vinne
blir efter eder,
när sist ert linne
med er sänks neder.
Hvarmed vi braska,
är dock man aska:
för många tunnor gull
få vi en skofvel mull.

Du, som på tiljan
så makligt träder
och trossar liljan
i veka kläder!
Tänk, tänk på kransen
med bleka bladen,
tänk på dödsdansen
och svettebaden,

dem döden reder,
förrn du går neder
och kastas i ett hål,
så naken som en nål.

Du, som stolt sinne
vid himlen fäster,
tänk, hvem härinne
i grafven gäster.
Den alla väder
förr va för trånga,
ä fyra bräder
här alltför långa.
När vi störst gapa,
plär döden skrapa
i hop en hoper mull
och ge oss halsen full.

Du, som af åren
är ung och röder,
måst' ock på båren
till dina bröder.
Fast vårens blommor
ha bästa skede,
dör dock din sommar
för höstens vrede.
I röda frukter
gör matken bukter:
förrn mor din dig frambar,
var båren kant och klar.

Så miste färgen
af ungdoms ronna
den sälla *Bergen*
i hetsig brånna.

Vid Salæ lunder,
där lärdom skötes
och många stunder
med boken nötes,
där gick han glader
hem till sin fader,
sen två och tjugu år
han vandrat dygdespår.

Dock evigt säller
jag honom skattar,
som hint sin kväller
och Gud omfattar.
I tusen fröjder
med änglakore'
bor han förnöjder
hos Gud, den store.
Där han nu känner
förr döda vänner
och får där e och e
Guds klara anlet se.

Ack, klämda moder,
barnlösa änka!
Här bullra floder,
som vilja dränka
er själ i tårar.
Dock pass på kvida.
Att Herren sårar
måst' man ju lida.
Gud är, som späker,
Gud är, som läker.
Er son är intet död.
Han äter himlabröd.

2. ALLSTÄDS GODT MEN HEMMA BÄST.

TILL ETT VÖRDSAMT ÄREMINNE ÖFVER KYRKOHERDEN GUSTAVI TILLÆI HEDERVÄRDA GRIFT.

Liktexten: 2 Kor. v. 8.

Allstäds godt men hemma bäst,
hör man bonden språka,
när han med sin trötta häst
hem ur skjuts fått åka.
Han föraktar köpstads prakt,
slott och torn och fäste,
när om honom nöjet vakt
håller i hans näste.
Allstäds godt men hemma bäst,
hör man knekten jaka,
när han får med härens rest
komma hem tillbaka.
Andra länders feta rof
och blodstänkta byte
ler han åt, när hans behof
bärs i eget knyte.
Allstäds godt men hemma bäst,
är sjömannens visa,
när dess skepp för svall och blåst
kysser hamnens lisa.
Röken, som i födslostad
sig mot honom sänker,
gör hans själ långt mera glad,
än hvad Peru skänker.
Allstäds godt men hemma bäst,
här går syn för saga:

hemma fägnar maten mest
nöjda värdens maga;
hemma vid vår egen disk
kryddar frihet maten,
och vår egen stek och fisk
ler åt oss på faten.
Allstäds godt men hemma bäst
sannas ock om världen,
där hvar kristen, som en gäst,
väntar hädanfärden.
Här är allestädes godt,
när man har Guds nåde;
bättre är dock himlens lott,
vi i trona skåde.
Gud gör sinom *allstäds godt*,
godt gör Ordet själen,
himlens rika trefnadsmått
regnar ock på trälen.
Kroppen, menar jag, får sitt,
uti mer och minder;
Gud får lof för ditt och mitt
under nöjets linder.
Fastän korset stundom bär
oss i svall och floder,
trom vi, att den dag, som är
korslös, är ej goder.
Herren utur törnet plär
rosor låta spricka;
oss ur beska kalken lär
han vårt bästa dricka.
En from herde ligger här
bleknader på båren,
som vid fårens gråt man bär
bort i bästa åren.

God var han, och godt han nöt,
när han här fick gästa;
men när han sin vandring slöt,
fick han där sitt bästa.
Här var godt, när som hans själ
vakade för fåren
och så mången syndaträl
drog från villospåren.
Dock mår han där *allrabäst,*
hvar med fåren sina
han, en konung och en präst,
i *Guds hem* får skina.
Detta *hemman* var så kärt,
att han intet sänkte
själen ned i det, som värdt
tycktes här och blänkte.
Detta *hemman* var hans fröjd,
när hans kropp sågs tvina,
och gjord' inre mänskan nöjd
vid den gamlas pina.
Fåren vittna med en röst:
"Herden vår var goder."
Vänner slå sig för sitt bröst,
att de mist en broder.
Herrans tempel ser sin präst
ängsligt från sig tagas.
Utaf klämda makan mest
maklös man beklagas.
Dygden skrifver på dess mull;
dödsens skuggor gömma
gamla världens äkta gull.
Ryktet skall ej glömma
i de frommas ärebok
vår Tillæus pränta,

som här i sin svepedok
himladräkt får vänta.
Sorgsne! var här mycket godt
för er vän att vistas?
Trösten er! Hans godhets mått
får där intet mistas,
hvar han nu till själen är
hemma hos sin Fader
och på vandringens besvär
trampar säll och glader.

3. ÖFVER FÖRGÄNGLIGHETEN.

Förgänglighet i kungakronan
sin spindelväf invirka tör.
Hon stöter förstar ned af tronen,
att all dess prakt på en gång dör.
Hon fängslar stolta hjältar raska,
gör deras makt till stoft och aska.

Hvartut jag mina sinnen vänder,
så möter mig förgänglighet,
som har sitt hus i alla länder,
sen mormor vår i äpplet bet.
Sen Eden en gång slogs i lås,
kan nyckeln intet igenfås.

När jag om vintern isen skådar,
den bro, som kölden timrat har,
förgänglighet mig strax bebådar,
att allt en lika ända tar.
Hur högt vårt välstånds våg sig välter,
den likväl som en is försmälter.

Hon möter mig, då jag om våren
i gröna lundar fröjdar mig,
och ropar: "Käre du, se fåren,
hur de gå här och roa sig!
Men huru länge de ha grödan,
de med sitt lif betala födan."

När jag om sommarn ljufligt kväder
och uppå jordens fägring ser,
förgängligheten till mig träder
och mig en bruten blomma ger.
Därmed hon äfven mig påminner,
att all vår glädje så försvinner.

När hösten skakar ur sitt sköte
dess mogna frukters ymnoghet,
gör mig förgängligheten möte
och visar mig min vansklighet.
Som mogna äpplen nederfalla,
så faller jag, och mänskor alla.

Förgängligheten är en kärra,
som uselheten själfver kör;
fri skjuts gifs här för fru och herre
allt ända fram till grafvens dörr,
där ädel vapnet kastar af
och tiggarn lägger ned sin staf.

Här släpper rikdom pungen neder;
här mister fetma märg och hull;
här starklek hand och fot utbreder;
här trycks vältalig mun i mull;
här tappar jungfrun allt sitt tycke,
fast vor' hon skönhets mästerstycke.

Här fäller högmod sina fjädrar;
här släpper afund tanden sin;
hur Lusta fläktebringan vädrar,
måst' hon dock här i gömslan in.
Förgängligheten vill oss föra
i hvad vi tänka, tala, göra.

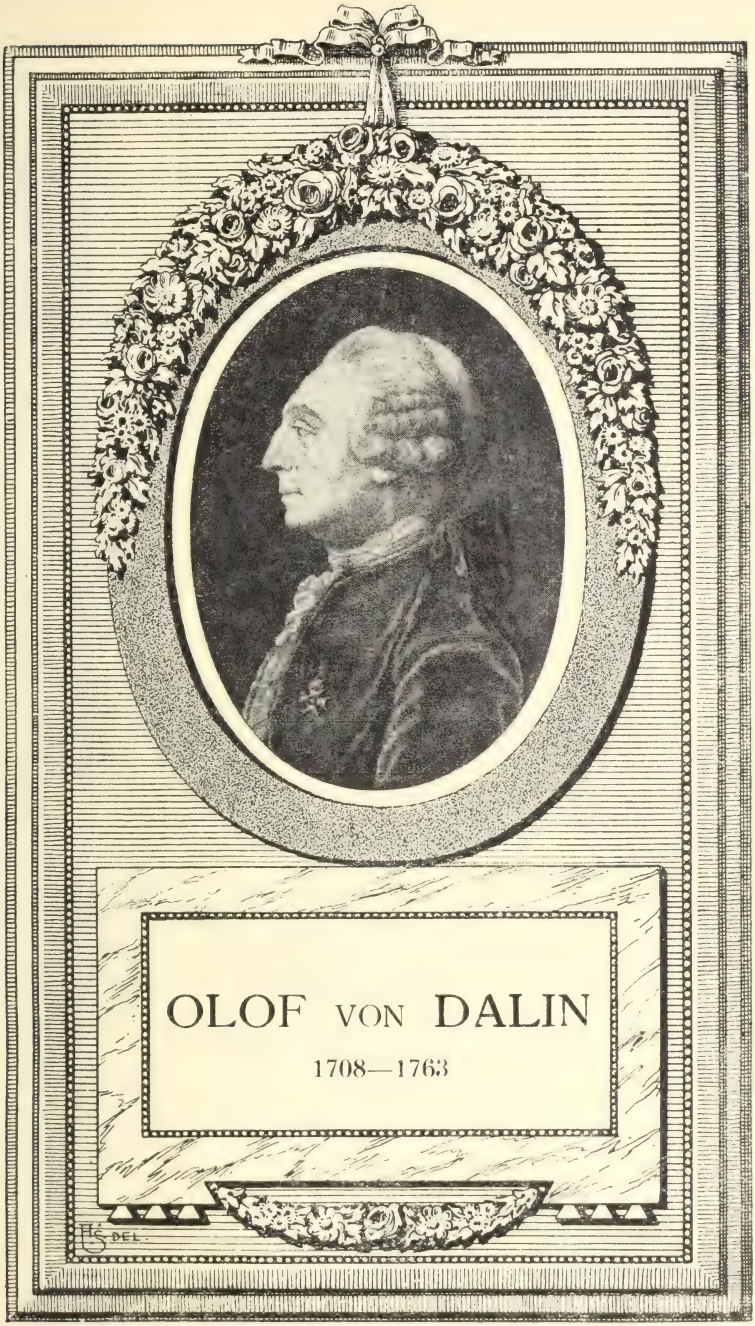
OLOF VON DALIN
1708—1763

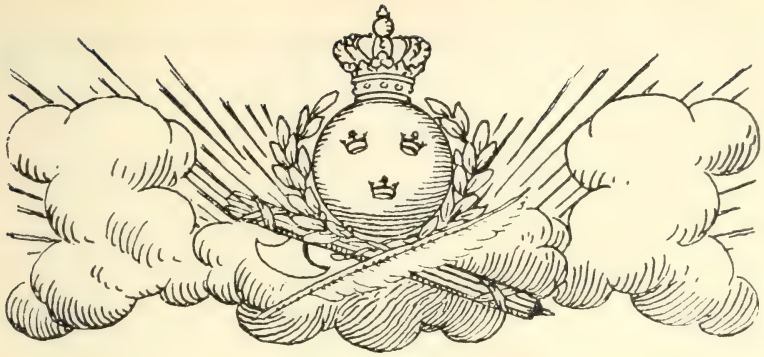

1. TANKAR OM GUDS FÖRSYN.

Förblindade värld,
hvart rasar din flärd?
I villsamma fält,
I brusande strömmar,
hvem har er så ställt?
Skall folk och natur
gå fritt utan tömmar,
som vildaste djur?

Här famlar allting
i oreda kring,
här vinner ett null
den präktigste lycka,
här kastas omkull
de rotfasta träd,
och ogräs förtrycka
den renaste säd.

En gammal och tung
utlefver en ung;
med darrande staf
en usling borthjälper
en hjälte till graf;

den fule får märg,
när skönheten stjälper
i friskaste färg.

Här vissnar en ros,
när nässlan därhos
blir yfvig till mods;
här laddas den rika
med gods uppå gods:
den fattiga ser
sin föda bortvika
och mister än mer.

Men mest gör mig ondt,
att dygd ej blir skondt.
Det himmelska barn
af olyckor blifver
nedtrampadt i skarn,
när fräckaste last
till heder uppklifver
och håller sig fast.

Jag icke förstår,
hvi ödet begår
så synbara fel.
Månn världen sig hvälfver
på lycka och spel?
Månn himlarnas här
är gjord af sig själfver
och själfver sig bär?

Så talar min harm
mot allmaktens arm;
så ifras mitt mod,

i blindhet och yra,
med kött och med blod;
det önskade få
all världen bestyra
en dag eller två.

Men, eviga lag,
som finner mig svag,
förlåt mig mitt knot!
Hvad skulle jag råda
din vishet emot?
Ack, had' jag den nåd
att en gång få skåda
ditt hemliga råd!

En örn har sin fröjd
i klarhet och höjd:
från jordenes grus
mot solen han vågar,
att skåda dess ljus,
när flugor och mygg
vid dunklaste lågar
få vingelös rygg.

Så lyft du ock mig
från stoftet till dig
ett ögnablick opp,
att se hur du vänder
all världenes lopp:
hvad orsaken är
till allt hvad som händer
så underligt här.

Dock håll, jag går nid,
jag hisnar därvid:

ett allt uti allt,
som tusende världar
i blinken befallt,
betar mig min syn —
min flykt blir förtärder
i strålande skyn!

Förnöjd med min lott,
jag anser för godt,
hvad himmelen gör;
jag står och jag sviktar,
jag lefver och dör
i skaparens hand,
som räknar och siktar
den finaste sand.

Hvad mig synes gull,
för honom är mull;
hvad mig synes stort,
för honom är ringa,
som himlarna gjort;
hvad mig utan lag
syns tygelfritt springa,
är himlens behag.

Så bär dig då till,
du värld, som du vill!
Lät ondskan gå fram
i prunkande kläder,
lät ära bli skam,
lät fänad bli folk,
lät samvet bli väder
och tungan dess tolk.

Uppstudsa din prakt
mot skaparens makt,
slå dygderna ned,
lät lasterna bära
sin purpur i fred:
jag vet dock förut,
att allt till hans ära
skall lända till slut.

Mig icke ett hår
af hufvudet går,
mig ingen förtret
i hemlighet vankar,
som han icke vet:
han öppnar mitt bröst,
han ser mina tankar,
min ängslan och tröst.

Min lycka han såg,
då jag ännu låg
i mörkheten kvar;
mitt urverk han ställte,
mitt bröd han mig skar.
Hvi skulle då du,
allsvåldige hjälte,
förgäta mig nu?

Nej, vet jag ej mer,
så vet jag och ser,
att långse'n du böd
den himmelska rätten
utmäta mitt bröd:
det lämnar du mig;
men medlen och sätten,
dem lämnar jag dig.

Jag törs dig ej be;
jag kan icke se
hvad ondt är och godt,
hvad gagnar och skadar;
men när jag det fått
som frukt af ditt land,
då tackar jag glader
och kysser din hand.

Bland falskhet och svek,
bland konster och strek,
bland höfliga mord,
bland muntrogna bröder,
bland färgade ord
jag trifs icke väl.
Om du mig ej föder,
jag svälter ihjäl.

Men fåfängt mot dig
för slugheten krig:
dess makt är som glas,
dess illgrepp du bräcker
som krukor i kras;
du blottar dess blygd
och allmänt upptäcker
dess sminkade dygd.

Så skall då allt mitt
från sorg blifva fritt:
förnöjd med Guds råd,
jag aldrig skall skilja
hans tuktan från nåd.
Mitt hus har jag byggt
på skaparens vilja;
där sofver jag tryggt.

2. STILLA LEFNADS NÖJEN.

Förnöjliga stunder i stillhetens famn,
då säker från stormen jag låg i min hamn,
då solen hvar morgon i glädje var ny
och intet fick sömnen om aftonen bry!
Enfaldiga trygghet i samvet och dygd,
när hjärtat får leka i vänskapens skygd,
när tungan uppriktigt får visa det fram
och ringhet och ärlighet hålls ej för skam!

Du stolta, du brusande världenes fält,
hur kan väl ett sinne på dig vara sällt?
Du döljer fördärfvet i smickrande våg
och skrämmer från räddning en intagen håg.
I dig ser man lyckan, där faran är störst:
man vårdar som sist det, som borde stå först;
man talar så sedigt, man tänker så vildt;
man älskar så konstigt, man hatar så mildt.

Allsvåldiga väsen af sanning och ljus!
Du visar dig blott — och allting är ett grus.
En stråle från dig är all seger och fred.
Jag kastar min omsorg, min värld för dig ned.
Hjälp under en anda, som åtrår din höjd
och gillar ej annan än samvetets fröjd!
Fast lifvet bortrinner i fåfängans älf,
lät nöjet dock evigt bo inom mig själf!

3. MÄNNISKAN.

Sen jag min moders hjärta skakat
och vackert tömt min faders pung;
sen jag försökt att vara ung
och frukt af hvarje ålder smakat;
sen jag har lärt mig alla språk,
latin, hebreiska, greska, tyska,
italienska och fransyska,
med hundra tusen hufvudbråk;
sen jag af bokvett fått min styrka
och lärt en stark teologi,
en vald och ren filosofi
och allt, hvad lärdomshjältar dyrka;
sen ingen konst mig är fördold;
sen jag all världens sagor fattat;
sen jag min hand och hjärna mattat
i rikens tjänst och kungars sold;
sen i naturens djupa grunder
jag forskat många skatter ut
och gjort mig kloka tankeslut
af ödets lopp och himlens under;
sen jag all världen farit kring,
att få mitt lif af vishet nära:
så har jag ändtlig hint att lära,
att jag nu vet platt ingenting.

4. JORDISKA TINGS OBESTÄNDIGHET.

Jordenes gudar med blixtrande dunder,
som upp till himlarna svängt med er makt,
träfflige hjältar och världenes under!
Hvar är nu all er heder och prakt?

Skönheter, hjärtans tyranner och nöjen,
som kostat kronor, blod, sällhet och lif!
Ej leka nu kring er lustar och löjen,
ej ger er mull nu suckar och kif.

Allt är förgängligt! Fast dygderna själfva
få pyramider till stjärnornas loft,
otack och tiden dock snart dem omhvälfva:
svartnande glans! tillväxande stoft!

Hvad är då värdt i de fotspåren vandra?
Kan jag en dag med mitt lif vara nöjd?
Jo, jag har lust att, förgänglig som andra,
lefva med ro, försvinna med fröjd.

5. SANNINGENS STYRKA.

Sanning, sanning, dina strålar
tränga genom hårda sten,
och i dem syns dygden ren.
Fåfängt man med larven prålar:
du afmålar :,:
och belöner hvar och en.

Dig, gudinna, vill jag vörda!
Du i världen skönast är.
Om din heder så begär,
skall man mig för dig få mörda.
Ljuflig börda! :,:
när man dina bojor bär.

6. NÖJD LEFNAD.

Äta litet, dricka vatten,
roligt sällskap, sömn om natten,
käckt arbeta, lägligt bo,
stillhet någon stund på dagen:
det är lagen :,:
för min hälsa och min ro.

7. OM VÄNSKAP.

Så skall man enslighet
i största sällskap finna!
Bland sorg, som ingen vet,
sku mina dar försvinna.
Jag tror att is och sten
mig möter hvart jag går.
Bland tusen finns ej en,
som vänskap rätt förstår.

Ett rent och varsamt vett,
en dygd, som ensam blänker,
en mun, som håller ett
med allt hvad hjärtat tänker, —
hvar skall jag finna den,
som dessa tecknen har?
Jag ser, att vara vän,
det är att vara rar.

Dock, himlar, fastän allt
som edra moln försvinner,
blir det dock aldrig kallt,
som blott för Iris brinner.

Det är ej blott en brand,
som blod och sinnen rör:
det är ett vänskapsband,
som slits ej förrn jag dör.

8. ÖFVER EN FÅGEL.

Du lilla fågel, hör,
säg hvad det är, som rör
din glada tunga?
Är du ditt Stockholm kvitt?
Får du på landet fritt
om frihet sjunga?

Men kanske, täcka djur,
du aldrig var i bur;
ty vill jag fråga,
om du ej sinnet än
har fäst vid någon vän,
som gör dig plåga?

Du lämnar mig ej svar.
Att ingen sorg du har,
det kan jag döma.
Ack, om jag, glad som du,
fick alltid liksom nu
all världen glömma!

9.

Skatan sitter på kyrkotorn,
och gåsen läggs i en gryta;
och den, som har sitt hjärtekorn,
behöfver därmed ej skryta.

Lilla vän, kom tag i ring
och dansa golfvet i splitter;
gör inte narr af hjärtesting:
jag känner bäst hvar det sitter.

Hiss upp segel, nu ha vi vind,
jag vågar alltid på skutan;
hvar tar sin, så tar jag min,
och stackars den, som blir utan.

Hafvet svallar och skeppet far
från Göteborg och till Kina;
och den sin vän i tankar har,
kan inte rasa och flina.

Fågeln sjunger i grönan lund,
och kvisten börjar att bära;
jag tänker på hvar rolig stund,
som jag lär få med min kära!

Sätt dig neder i bara snön,
så fryser du ej om pannan;
och om min ängel ej vore skön,
så tog jag säkert en annan.

10. VÅRVISA.

Bort med höga ting!
Lät man världens ring
öfver vårt begrepp sig vända!
Ack, du vackra vår,
som nu råda får
och på vintern gör en ända!

Gumma, dräng och piga,
oxe, ko och kviga,
kalf och lamm i glädje hoppa;
tuppen med sin fru
har förgätit nu,
att han en gång skall bli soppa.

Si, hur stuten går
och med hornen slår!
Geten krummar sig för bocken.
Tackan, yr och vill,
uppfylld af april,
roar all den ludna flocken.
Men, min Marjo lilla,
oxen bölar illa;
månn man fodret honom nekar?
Tänk, om det vor' allt
och vår boskap svalt!
Tro mig, det blef andra lekar!

Dock, min Marjo, kom!
Bästa egendom
är du mig i nöd och nöje.
Har jag dig och bröd,
femton kalfvars död
vill jag då se an med löje;
femti höns och flera,
tretti gäss och mera
skulle jag för dig ej akta;
själfva katten vet,
med hvad kärlighet
mina ögon dig uppvakta.

11.

Om jag med min kvinna
kan den lyckan vinna
i en vrå att bo,
fast vi då ej stoja,
skall likväl vår koja
bli ett slott af ro.

Blott en liten saga
skall oss mer behaga
än de storas ord,
litet Hjälmargädda,
litet bär och grädda
mer än kungars bord.

Fast vi ej se kungen,
slippa vi med pungen
till krediten fly;
fast vi ej ha baler,
få dock ej rivaler
våra hufvud bry.

12. LYCKLIGT ATT LEFVA OKÄND.

Säll den, som ingen efterfrågar
och ej är känd!
Om ej dess glans blir högt upptänd,
så blir dess ro af falska lågar
dock aldrig bränd.

Gud vet, I hjältar och I kungar,
hvad lön I fått!
Ert lof bland oss är ganska smått:
ert största verk af minsta ungar
nu lider spott.

Kom hit, du som i lyckans strålar
var högst berömd!
Kom också du, som lefde gömd!
Er bägges heder lika prålar:
ty han är glömd.

Så kom då, stilla gömda lefnad,
och blif min ro!
Om Iris är af samma tro,
skall sinnets ro med kroppens trefnad
få sammanbo.

13. ENSLIG LEFNAD LYCKLIG I SÄLLSKAP MED DEN MAN ÄLSKAR.

Skuggrika vrå, min tillflykt och nöje,
sorlande bäck, mitt sällskap i ro!
Purpradt elände, sorgtvingadt löje
få ej hos oss i stillheten bo.
I våra tal vi aldrig falskhet röje,
hvad vi vilje, få vi tro.

Här vill jag tyst min lefnad frambringa,
nöjd med mig själf, från världsbullret gömd.
Här skall ej lyckan samvetet tvinga,
svek ej bli upphöjdt, oskuld ej dömd.
Ack, favorit, hur du mig här syns ringa!
Gärna jag af dig är glömd.

Men, mina källor, grottor och dalar,
er felas än att göra mig nöjd:
hjärtat mig städs två ögon omtalar,
som tycks fått glans af stjärnornas höjd.
Iris gör er till mer än kungars salar,
om hon dela vill vår fröjd.

14.

Ack, kära min Malin, var inte så brå' på gröten!
Lät andra ha lyckan och omak att stå för stöten!
När andra bli stora och göra sig namn,
så kunna vi segla så sakta i hamn
och taga, och taga hvarannan i famn.

Här slipper du krusa för Pål och för Pär och niga;
här kan du få tala, hvad hjärtat begär, och tiga;
här kunna vi dristigt slå näfven i bord
och truga hvarannan med kärliga ord
och säja, och säja: ''För mig äst du gjord!''

Vi bruka vår frihet förutan att be och väga;
vi lefva som prinsar, och allt det vi se vi äga;
jord, himmel och nöje, det tryter oss ej,
och du äger mej och jag äger dej,
och vill du, och vill du ha mera, så säj!

Slå tvånget vid örat och högfärden med dess syster,
och kläd dig och pläga dig, bäst som du vill och lyster!
Här är jag din herre, och du är min fru.
Hvem kan så väl sofva från sju och till tu
och älska, och älska, som jag och som du?

Kom, brukom vår frihet, ty lyckan är dyr att köpa!
Hon kostar vår sällhet, ändock hon är yr att löpa.
Er tjänare, Höghet, er tjänare, Nåd!
Själf skall ni få koka och supa ert såd,
om Malin, om Malin vill följa mitt råd.

15. BEHAGLIGHETENS HEMVIST.

När Behagligheten kom
från det ljus, som evigt brunnit,
for hon hela världen om,
tills hon Cloes ögon funnit.
Där är hon och tror nu där,
tror nu där,
att hon kvar i himlen är.

16. HVILKEN FÄRG SOM KLÄDER BÄST.

Svar på en viss frökens fråga.

Olik färg på ros och lilja;
fruktens färg är ej som grens.
Alltsom mänskors tycken skilja,
så är färgen hvars och ens:
hvitt den enas, blått den andras,
rödt den tredjes, fjärdes grönt;
men ej kan på färgen klandras,
när i skapna'n allt är skönt.

Är dem frommom allting ärligt,
är dem renom allting rent,
är dem kärom allting kärligt,
är dem snabbom allting gent;

så får skönhet ock sin ära,
hur hon nånsin spökas till.
Därför kan ock Iris bära
hvad slags färg hon nånsin vill.

17. NÖJE ATT KUNNA HÅLLA SITT KÄRLEKSVAL HEMLIGT.

Tysta skog och klara källa,
som mitt kval i enrum hört!
Eko själf lär också gälla
af dens namn, mitt hjärta rört.
I mig kunnen vittne bära,
om en dödlig gifvits än,
som kan mera vörda, ära
den, han utvalt sig till vän.

Fastän hjärtat mitt må brista,
att få yppa allt mitt kval,
vill jag dock intill det sista
hålla döljdt mitt dyra val.
Varsam eld mitt hjärta tärer,
men med sådan ljuflighet,
att det just min kärlek närer:
ingen hvem jag älskar vet.

18. NATTENS BERÖM.

Du tysta natt, du ljufva dvala,
då knappt ett enda lif sig rör,
då jag kan med mig själf få tala
och ingen däraf missbruk gör!

Den matta måne då utbreder
sin täckhet på det höga blå
och genom blomstrad skog mig leder
de vägar, som till hofs ej gå.

Långt från allt brak af jordens makter
jag slipper höra tungans mord;
af källors sorl och fåglars takter
jag får så milda vänskapsord.
Hvad kan i sådant nöje fela?
Dock jo! jag kommer *ett* ihåg:
ack, om jag fick det med mig dela
och min herdinna hos mig såg!

19. KLAGAN ÖFVER KÖLDEN.

Skall aldrig vintern taga slut?
Kom, ljufva sol, igen,
om du har strålar än,
och drif all köld ifrån oss ut!
Lät källors sorl och fåglars sång
få lätta min förtret,
att ej min enslighet
må bli för lång!
Men tänk, om ock din värma drefve bort
ett hjärtas köld och is,
hur då hvar årstid skulle vara kort
och som ett paradis!

20. HERDEKVÄDE.

Filemon dref ut sina får i en äng,
där såg han herdinnan Camilla.
Han hälsade strax som en hurtiger dräng:

''God dag, min sköna, min lilla!
Kom, sitt på det gröna så liten en stund,
jag vill med dig tala af hjärtans grund;
jag vet du upptar det ej illa.

Herdinna, jag känner ett ondt i mitt bröst,
som svider, men är mig ett nöje;
dess ängslan skänker mig glädje och tröst,
dess tårar ä' bättre än löje.
Jag ville du kände det lika som jag,
den svedan gåfve dig tusen behag.
Ja, kärlek ditt hjärta nu böje!''

''Men säg mig, du herde,'' sad' flickan, ''välan,
hvad månde det onda väl heta?''
''Jo, kärlek heter det,'' svarade han.
Hon sad': ''Det var artigt att veta.
Det namnet är vackert. Men säg mig än mer:
hur gör man, hvad är det man känner och ser,
när plågan sig låter uppreta?''

''Jo, skönsta herdinna, bland fruktan och hot
har hjärtat mång tusende lekar.
Allt konungars nöje är ej däremot
mer än som en nässla mot ekar:
man glömmer sig själfver, vet ej hvad man gör,
och när man sin trängtan ställer sig för,
båd guld och höghet man nekar.

I hjärnan uppstiger en trängande luft,
som uti ett ögnablick villar
försiktighet, vishet och vett och förnuft:

all klokhet så ljufligt hon drillar;
förståndet det snärjes i nöjsamma garn;
den starkaste hjälte är här som ett barn;
man är ej det man sig inbillar.

När den som dig plågar ej är tillstäds,
farväl då med mod och med minne!
Fast du uti sällskap båd glammar och gläds,
så trifs du dock icke därinne:
i enslighet finner du fröjd uti kval,
du håller i tankarna hemligit tal
med den, som bor i ditt sinne.

Om du vid en källa, en flod eller älf
dig speglar och ser i det klara,
så ser du en skapnad, men icke dig själf:
en annan tycks det dig vara.
Den skapnaden följer dig nätter och dar,
han går och han kommer, han flyr och blir kvar,
att med din skapnad sig para.

Märk, om ej en herde uti vår bygd
din blod uti ådrorna rörer:
hans röst, hans kvickhet, hans namn och hans dygd —
du rodnar hvar gång du det hörer.
Du suckar af innersta hjärta och själ;
du vet icke hvarför, men suckar likväl,
och suckan allt hjärtat utförer.

Du ville gå öfver båd dalar och berg,
blott till att få se den dig plågar;
men när du får se'n, så skiftar du färg,

att bida du näppligen vågar.
Du blygs, och du törs icke möta hans syn,
du flyr honom litet, men vill dock ej sky'n;
så tappert tillbaka du tågar.

Du tar dig ett stormodigt anletes skick,
att visa du är lika nöjder,
men märker dock efter till ringaste prick,
till hvem den andre är böjder.
Och talar han till dig, så blir du helt stam;
nog blir du vältalig, men får det ej fram:
på kindren din mening blir röjder."

"Allt nog," sad' herdinnan, "jag vet och förstår.
Är detta det onda du menar?
Jag känner det hundrade gånger hvart år
i bröstet som pilar och stenar.
Nå, så kan jag säja . . . är det vara kär?
Du känner väl Damon? Just honom det är,
som jag mig så hemligt förenar."

Ack, stackars Filemon, hur blef du bestört,
när flickan det ordet utsade!
Du rodna' i ögonen liksom en mört
och hufvud i bröstet nedlade;
din kärlek förlorade all sin latin,
du tänkte här segra, men mödan var din,
en annan belöningen hade.

För Damon, som då låg och sof under träd,
skull' du dig den gången så smycka.
Så rasar vårt öde! Du sådde din säd,

en annan den skulle upprycka:
ett bi gör väl honung, men smakar den minst;
så gå vi till spel för en annan mans vinst,
till hofs för en annan mans lycka.

21. DEN OTROGNA HERDINNAN.

Tänk, Damon, jag kom till vår Cloris i går,
hon höll på att lammen utköra.
Jag gaf mig att tala om gumsar och får,
jag tordes ej annat omröra.
Men ändtlig en kärleksfull suckning jag drog.
Hon rodnade, såg på mig — tro mig, det tog!
Den synen förgäter jag aldrig.

Jag gick väl min väg, men kom hastigt igen,
jag ärnade då ej att skygga.
Jag röjde min tanka. Hon sade: ''Bekänn,
om jag på ditt hjärta kan bygga!''
Jag svor, att hon fann där det heligsta band.
Hon trodde med nöje och gaf mig sin hand.
Den handen förgäter jag aldrig.

I dag såg jag Cloris på ängen så grann,
och herdarne kring henne rände.
Jag log i mitt sinne; men annat jag fann:
med möda herdinnan mig kände.
Och Celadon svor mig vid hundrade får,
att han fått i dag det som jag fick i går.
Den listen förgäter jag aldrig.

22.

"Jag svär," sad' Malin, "vid min hy
och vid den eld, som plär mig bry,
att Pär den enda gossen är,
som jag skall hålla kär.
Han är i dans så snäll och vig,
han kan så artigt buga sig:
en sådan karl bör endast äga mig."

Strax såg hon Mårtens hurtighet,
som hatten rätt uppsätta vet
och som med nya eder kan
ta ljud från hundra man.
"Stor sak," sad' hon, "i Pär och fler!
En bättre karl bör älskas mer:
med hull och hår jag mig åt Mårten ger."

Strax fick vår Malin Nisse se,
som kommer folk så snart att le:
med gyckleri af tusen slag
han roar femton lag.
"Stor sak," sad' hon, "i Mårtens tro!
Nej, Nisse blir min enda ro,
all lust och kärlek skall nu hos oss bo."

Strax fick hon se en annan buss
—det var herr Johan, klädd på stuss, —
hans stolta min, hans granna rock,
hans hår och fagra lock.
"Stor sak," sad' hon, "i Nisse nu!
Jag vill väl bli herr Johans fru —
Dock nej, jag vet en karl så käck som sju."

Uppfriskas kan en döf och blind,
men aldrig flickans vissna kind;
en gammal trägård kan bli ny,
men aldrig flickans hy.
Ett tjog af år gick snart förbi,
och Malin börja' gammal bli;
sen var det ute med allt frieri.

Då kom den gamle Pär igen,
den förste öfvergifne vän,
och viste sin olycka fram,
att han var blifven lam.
''Stor sak,'' sad' Malin, ''käre Pär!
Du är mig alltid lika kär.
Kom, säg din vilja fram — du har mig här!''

23.

Fromma själ och ljumma hjärta,
du blir ej som jag förtärd!
Fri från kärlek, fri från smärta,
lefver du en stilla värld.
Ingen oro plär dig tvinga,
men du mister mycket godt;
ty om plågan är dig ringa,
så är ock ditt nöje smått.

''Jag vill älska, jag vill plågas,''
sad' en Tirsis, ganska kär.
''Hvad kan ej för Cloris vågas?
Hon är allt hvad jag begär.

Världen bullrar, folket strider:
jag är i min stillhet nöjd;
men när Cloris litet lider,
mister jag båd mod och fröjd.

När de skönsta munnar ljuga,
sjunger jag en liten ton;
när de granna bussar truga,
ber jag smultron om pardon;
när med skryt all höghet vinnes,
tar jag mig en liten blund:
men när Cloris trumpen finnes,
sörjer jag af hjärtans grund.

När mot favoriter knotas,
knotar jag mot snåla mygg;
när de starka jättar hotas,
hvilar jag i skuggan trygg;
när en utländsk makt blir slagen,
skär jag roligt mina ax:
men har Cloris ondt i magen,
får jag hetsig feber strax.

När man sig till riksdag reder,
äter jag mitt smör och bröd;
när man rifs om tjänst och heder,
steker jag min fisk på glöd;
när en hvar till ära klifver,
dricker jag vår skål i mjöd:
men när Cloris ängslig blifver,
är jag som jag vore död.

Ja, stor sak i hela jorden,
blott att Cloris älskar mig!

Tänk, om hon nu sad' de orden:
'Tirsis, hör! jag älskar dig'." —
Rätt som han de orden sade,
hälsa' Cloris på sin vän
och därtill de orden lade:
"Cloris älskar dig igen."

"Ack," sad' han, "nu har jag vunnit!
Men jag vet ej hur det är:
sen jag nu min längtan funnit,
är jag icke mer så kär.
Cloris är väl min herdinna,
men mig själf förstår jag ej:
söka är långt mer än finna —
kära Cloris, gif mig nej!"

Därför, herde, skall du veta
arten af vårt sinnelag:
när vi önska, sucka, leta,
har vår trängtan allt behag;
men sen hon oss är i händer,
kallnar lusten, som du ser;
hopp och fruktan återvänder,
och man tänker strax på mer.

24.

Kulna höst med regn och töcken,
bara backar, torra trän,
ängar, magra som en öken,
tomma fält och fåglaskrän,
isbelupna kärr och hagar,
mörka gång och hala stig,

långa nätter, korta dagar,
säjen, skall jag gifta mig?

Horn, som krönt så många pannor,
torde äfven kröna min.
Hustruns knorr samt hot och bannor
värre är än själfva hin.
Skall jag tåla sura miner,
buller, harm och ordakrig,
vaggegods, som illa hviner?
Nej! jag vill ej gifta mig.

Tyst likväl: i kalla sängar
roligt är att ha kamrat.
Vacker flicka, vackra pengar,
vackra gods samt hof och stat,
vackra barn, som ropa pappa, —
ack, hvad fägnad innerlig!
Kyssa, ta i famn och klappa . . .
Jag tror väl jag gifter mig.

Men ännu ett ord i laget!
Tänk, om jag då råkar på
en, som är af förra slaget,
huru ville det då gå?
Får jag ock af sista stycket,
och jag skulle änkling bli,
månntro då mig hulpe mycket
giftermål och frieri?

Så står jag bland tvenne lågar.
Dock, jag tror jag låter bli!
Men, stor sak, jag tror jag vågar:
lyckan står dem djärfvom bi.

Flickor, kom! . . . Nej, blif man ute!
Ack, hvart skall man vända sig!
Sist jag stannar i det slute':
Gud vet om jag gifter mig!

25. BORDVISA.

Ett litet lag med glada tankar,
i frihets makt,
är mycket mer än allt som vankar
i största prakt.

En liten glans af Bacchi läger,
en liten sång,
i sinnesro, långt öfverväger
all världens bång.

Tänk, om ock lilla gudens heder
sin plats kan få
och hjärtat har hvad det tillbeder,
hvad felar då?

Men hvem skall då i laget råda
af dessa två?
Vår andra far dem valde båda:
jag äfvenså.

26.

Kära Bacchus, öppna din tunna!
Af dina flaskor lät mig få rus!
Till mitt sista kan du mig unna
att i ett vinfat bygga mitt hus.
Kära Bacchus, öppna din tunna!
Af dina flaskor lät mig få rus!

Skönsta Venus, gör mig ej smärta,
du som all världen plär göra nöjd!
Hvarför tog du plats i mitt hjärta,
när du ej bragte seger och fröjd?
Skönsta Venus, gör mig ej smärta,
du som all världen plär göra nöjd!

Hvem i världen vill mig försvara?
Bacchus och Venus dras om mitt skinn.
Dock för bägge kan jag ju vara:
när en går ut, den andra går in.
Hvem i världen vill mig försvara?
Bacchus och Venus dras om mitt skinn.

27. DEN EPIKUREISKE FILOSOFEN.

Lät man vanskligheten lof
narrar stora guldberg lofva!
Lät man lyckan i sitt hof
folk med fåfäng prakt begåfva!
Lät gå i fred som uti krig!
Detta skall ej bekymra mig,
blott att jag får sofva.

Hvad är jag därmed betjänt,
hvem som den intrigen drifver?
Hvem blir råd och president,
hvem man län och titlar gifver?
Lät dem man dras, hvar få sin släng,
blott att jag i min sömn och säng
obekymrad blifver.

Om man adlig sköld och glaf
i tre alnars namn vill föra;
om en utstofferad slaf
vill till hofs med andra köra:
skall mig ej bry; ogräs må gro;
blott att jag i min säng med ro
sofver på mitt öra.

Att i grälpedanters fjät
våre lärde gå så många;
att man vill i Wolffens nät
Gud och evigheten fånga:
vurmarnas sorl går jag förbi,
blott mina sofvestunder bli
roliga och långa.

Om poeters frejd består
däri, att dess namn bli tryckte;
om i vår tid guldet rår
mer än samvet och godt rykte;
om det så går, lät det så gå,
blott mina ögon roligt må
bli af sömn tillykte.

Om vårt fruentimmers smak
är i lappri fin och läcker;
om dess kjortlars vidd och brak
upp till riddarhuset räcker;
om de ha hopp, kärlek och tro:
bryr mig ej, när ur sömnens ro
ingen mig uppväcker.

Lät man ämbetsfolkets nit
vara trolös, snål och grymmer;
lät man köpman få kredit,
fast dess mynt ur pungen rymmer;
bonden må bli later och stygg:
blott att jag alltid sofver trygg
utan världs bekymmer.

28. DET NÄRVARANDE ONDA ALLTID DET SVÅRASTE.

I ditt tysta bo,
bland så menlös ro,
dig, min vän, jag lycklig skattar.
Du vet ej af larm;
jag måst' bo med harm
i en värld, som sinnet mattar.
Högmod och elände
gå här sammanspände,
i hvar vrå står här en fälla;
från min morgonstund,
till min aftonblund,
hör jag alltid någon gnälla.

En går lik en tjur,
en som räf på lur,
en med smickertal mig plågar;
alltid knorr och pust,
alltid folk i dust,
alltid går man mellan lågar.
Himlen oss nu agar
med så mulna dagar,

att det snart till domen lider.
Tänk, för femton år,
i vår ungdoms vår,
ack, hvad olikhet på tider!

29. NÄRVARANDE TIDS TÄNKESÄTT.

Kom, fria sinnen, hit,
som dansa hit och dit,
hvart vädret spelar!
Vår smak är ny hvar dag:
ny början, nytt behag
oss aldrig felar.

Är sommarfågeln glad
att få för tusen blad
med kärlek buga,
så är ock blomman fri
att fägna snart ett bi
och snart en fluga.

När jag ej tvingar dig,
min vän, så lämna mig
min smak att byta.
Tids nog vi få till slut,
då frihet spelat ut,
af bojor skryta.

30. ÖFVER OMBYTLIGHETEN.

Ombytlighet, vår tids gudinna!
ack, stanna dock en liten stund,
att man må kunna rätt besinna,
hur allting står på slipprig grund:

ett Rom kan bli en öde plats
och minsta koja ett palats.

I kungars hof, i Fröjas rike
ser man så många skiften ske;
i år man hälsar för sin like
den man i fjor knappt vårdat se;
och ofta man till godo tar
hvad som man förr föraktat har.

Ty bör man ingenting förakta,
fastän det ser föraktligt ut:
en källa drar sig fram så sakta,
men blir den största ström till slut,
och den, som nu bak stolen står,
kan stifta lag om några år.

Jag ler åt dig, du mänskosinne!
Du vet ju själf ej hvad du vill:
i går så kärt, i dag ur minne —
det är ju vädret i april.
Tänk, den på dig sin lycka byggt,
hur den har skäl att sofva tryggt!

31. HERDEKVÄDE.

En Celadon gaf fröjderop,
då han med sin herdinna
fann på ett skrin uti en grop:
''Nu skall du bli grefvinna
och jag så stor och mäktig man,
att ingen själ tör knysta!
Minsann, det går ej längre an
att krypa i det tysta.

Till nästa riksdag låter jag
mitt sköldemärke sväfva;
då skall jag göra dunderslag,
att hus och berg sku bäfva.
Farväl, min hjord och tysta fält,
I trän och gamla stubbar,
farväl, mitt bo och usla tält,
gemena tomtegubbar!

Jag är ej mer en Celadon,
nej, annat må ni veta!
Hans nåd herr Celadondrion
vill jag härefter heta.
Min nymf, hvad säger du därom?
Du plär mig vara trogen.
Kom, Melicerta, kära, kom!
Nu är vår lycka mogen."

"Ack, Celadon, hvem skulle trott,"
sad' nymfen Melicerta,
"så mycket buller skulle bott
i ett så stilla hjärta!
Betänk vårt lugn och sälla bo,
gack i dig själf tillbaka!
Monarker sucka för vår ro,
men få den sällan smaka."

"Nå, Melicerta, kära du,
hvad vill ditt prat betyda?
Du blir ju strax en mäktig fru —
kom, kom, du måste lyda!
Men ett jag ber: när man oss spör,
hvi världen oss betager,
så säg, att jag det tvungen gör
och att du mig bedrager.

Du vet, att sådant bör en man
städs på sin hustru skylla:
det står en flicka bättre an
sin heders lystnad fylla.
Säg du, när folket hör därpå,
vår ringhet gör dig smärta.
Då vill jag sorgligt svara så:
'Betänk dig, Melicerta'!''

''Jag tjänar dig, min Celadon,
i allt hvad dig behagar.
Men stackars karl, som ej är mån
om våra sälla dagar!
Vi lefve ju ett kungligt lif
i våra tysta krokar:
vi le åt stolta tidsfördrif
och högvälborna tokar.

Du räknar visst för ingenting
att fri och älskad vara!
Hör, alla lunder rundt omkring
på våra toner svara!
Ej skakar onåd våra trän
och grumlar våra brunnar;
för oss ej böjas falska knän,
ej heller smickermunnar.

Vårt namn är tyst och slätt och rätt:
men då kan det bäst vaktas.
Den oss föraktar, ack, hur lätt
kan den af oss föraktas!
Vår dag är från bekymmer fri,
vår natt är full med nöje.
De storas fall gå vi förbi
med ett föraktligt löje.

I vårt palats man slipper fram
för kjortlar och drabanter;
vi höre skrik af våra lamm,
men ej af supplikanter.
För höga miner, skarpa ord
stå vi ej städs på nålar.
Vi dränke alla tungors mord
i våra nektarskålar.

Vår mjölk och smultron stå oss bi,
när rangen gör oss kranka;
partiers vrede stilla vi,
när gröna ärter vanka.
I kamp med ägg vi döme rätt,
hvem mer är fast i stolen:
Sankt Niklas eller Mahomet,
jordklotet eller solen."

"Ack, Melicerta, tig! Jag dör,
där intet högre vankar.
En själ i stoft mig ömkan gör
med så gemena tankar.
Nej, hit med min beredda katt,
han skall dukater hysa!
Här upp, mitt skrin, med all din skatt!
Jag vill i heder lysa."

Vår Celadon slog locket opp,
det gick förutan dyrkar.
Men ack! hvar blef vår herdes hopp?
Han fann där fyra fyrkar.
"Jag ser," sad' han, "att bladet vänds.
Min nymf, jag har gjort illa.
Farväl ers nåd och excellens!
God dag min herde lilla!"

32. ÖFVER STADSLEFVERNET.

Sälla parker, täcka lundar
i det ljufva Stockholms sköt,
där herdinnors trogna hundar
känna deras herdars nöt,
där all kvickhet af naturen
spelar på de glada torg
och där mänskan, liksom djuren,
aldrig vet af minsta sorg!

Marken blomsterströdd vi finna,
hvaraf lukten är så skön.
Under fönstren källor rinna
med ett sakta sorl och dön.
Skogen pryder våra hamnar,
där uppstämmer fåglars sång;
nymfer i satyrers famnar
finna där ej dagen lång.

Från de rum, där saften talar
af ett brändt och mältadt korn,
hörs de ljufva näktergalar
bland ett ljud af herdars horn.
Ja, på själfva sömnens timmar,
när man glömt den klara sol,
gamla Pan ur grottan stimmar
med sin kära krog-fiol.

Våra fält, så släta, mjuka,
hvila kärleksmatta ben.
Hjärnar, hjärtan, yra, sjuka,
få här luften tyst och ren.

Här blir aldrig vänskapsbandet
rifvit löst af split och krig.
Du gemena ro på landet,
far nu väl och skäms och tig!

33.

Att ju hos oss blomstras frid
i vår milda konungs tid,
ingen fara;
men att afund, split och kif
tär vårt lands och frihets lif,
kan väl vara.

Att ju menlösheten har
af vår nya lag försvar,
ingen fara;
men att klubbor utaf gull
slå dess skrankor lätt omkull,
kan väl vara.

Att vi ju här kunna få
patrioter i hvar vrå,
ingen fara;
men att tjänster, vinst och nåd
ändra deras råd och dåd,
kan väl vara.

Att ju mången har i dag
vänner efter sitt behag,
ingen fara;
men att de af minsta os
gå i morgon falskt sin kos,
kan väl vara.

Att jag ju, min kära mor,
dig om dygd och kyskhet tror,
ingen fara;
men att mången skalk hos dig
bjuder till att kröna mig,
kan väl vara.

34. APRILVERK OM VÅR HÄRLIGA TID.

Stor sak i forna dagar
och i den gyllne tid!
Vår ålder mig behagar,
han är mig skön och blid:
om själen ej har styrka,
så blir dock kroppen fet,
och världen får nu dyrka
en ädel veklighet.

Lät gamla knarrar skryta
med mången möglad sak;
lät misantroper ryta
mot all vår nya smak:
jag tackar kärlekslagen
samt far min och hans fru,
som så ha passat dagen,
att jag är födder nu.

Ack, mina dumma fäder!
Om I dock hade sett
vår lefnad, mat och kläder,
vår höga smak och vett,
jag tror, I skulle blygas
och på ert plumpa vis
i magen öfvertygas
om våra paradis.

Jag vet ej hvart de famla,
som er för gamla ta;
nej, vi ä' rätt de gamla,
den äran få vi ha.
Vår värld sig nu beropar
på ålder, klok och stolt;
I voren unge glopar,
då världen gick i kolt.

I lefden som i dvala,
enfaldigt, fromt och fritt:
knappt vissten I omtala
det kära mitt och ditt;
er rang, er plats, ert bästa,
allt lät ni gå förbi,
och hvar en var er nästa,
som skapad var som I.

Men att man så förliktes,
förtjänar näppligt tack:
på gods ej mycket sniktes;
där mest var fattigt pack,
där kunde ro ej fela,
ty den om intet rår,
har ingenting att dela
och sällan trätor får.

Där blott förtjänsten lyste,
där var strax adlig hjälm;
och den blott skrymtan hyste,
den var hos er en skälm.
Den blott till dygd var födder,
den var af kungligt blod,
och fast han kom från slödder,
så togs han dock för god.

Er vänskap gick som tjuren
den dumma stråten fram.
Månn vår har den naturen?
Nej, bort med sådan skam!
Vi ändre tro och sinne
tolf gånger på ett år:
i dag är man ur minne,
där man haft nåd i går.

Att fint och höfligt drilla,
att byta färg och hamn,
det hölls bland er för illa;
allt nämndes vid sitt namn:
en klok fick heta kloker,
fastän han godsint var;
en toker hette toker,
fastän han purpur bar.

I lag med slika dumma
en ringa spis man fick,
där must och mjöd och mumma
var deras bästa drick.
Knappt kunde man en frossa
af deras rätter få
och knappt med dricken lossa
förståndet ur sin vrå.

Slikt gaf så grofva lemmar,
så hårda manketag,
att våra granna klemmar
skull' dö af minsta slag.
Det var liksom en rasan,
när sådan buss blef vred:
mig tycks jag ser med fasan
min far i tolfte led.

I alla elementer
han trefs och tog kvarter;
hans bästa komplimenter
vor' plumpa bondmaner.
Hans kärlek var det samma;
hans klapp och smek i mjugg
vor' snart så allvarsamma
som våra hjältars hugg.

Ja, fast jag går tillbaka
till den, som aflat Seth,
jag tror, att han sin maka
har älskat likså nätt.
Han visste ej att lefva:
i sanning, när han kysst
min stackars fru mor Eva,
det lär ej skett så tyst.

Ack, dumma släktregister!
Ju mer jag på er ser,
ju mera blir jag bister,
jag gråter och jag ler:
jag ser på edra kläder,
hur dumt en tröja skars
och hur det gröfsta läder
af själfva prinsar bars.

Kom, säg mig, hustru Brita,
herr Erik Vases mor,
hvad tyg en fru skall slita,
när hon skall synas stor!
Där står hon som en krycka
och vet ej minsta råd.
Månn det ej var en lycka,
att hon ej het "ers nåd"?

Nej, nu finnes det, som skapar
habile, galant, poli,
och mer, som gamla knapar
skull' ta för trolleri.
Hör på vår glans och heder:
jag ser med allt behag
vår vän Lysanders seder,
hans lefnad natt och dag.

När han om midnatt söfves
från spel och dans och sus,
månn då ej sömn behöfves
till dagens högsta ljus?
Då väcks han upp af drängen,
som nyss fått dager se,
och simmer matt ur sängen,
att ta sitt goda te.

Sen plär hans omsorg blifva
en stund i hemligt råd,
hvar han skall bäst fördrifva
sin dag i ro och nåd.
Sen denna sorg är sluten,
är allt hans kval förbi;
mer blir ej hjärnan bruten:
hans dag är sedan fri.

Vår stolta goddagssälle
då klär sig mångaleds
och skrämmer stackars Pelle,
om allt ej står tillreds.
Hans rock ej någon jäfvar,
som *mode* och *goût* förstår,
och kring om axeln sväfvar
ett konstladt, pudradt hår.

För porten man framdrifver
ett rullande palats,
dit herren varsamt klifver
och tar en myndig plats.
Två kampar gå och vörda
en pälsad buses hand,
och bakpå står en börda
af pack med röda band.

Ack, middag, som nu nalkas,
du rör min fina smak!
Båd håg och tunga svalkas
af mången artig sak.
Knappt vet man hvad man äter,
och magen, ögats tok,
åt hjärnan lydigt mäter
sin kraft att vara klok.

Men se, där tog min sköna
hvad sämst på fatet fanns!
Kom ät, min vän, det gröna
med *jambon de Mayence!*
Det vinet har sin heder,
försök det *à la glace!*
Än punschen då, jag beder,
har den nu fått sitt pass?

När nu Lysander hinner
en timma öfver tre,
han näpplig sig påminner
dem han har lofvat se.
I vägen han intager
ett mäktigt kaffehus,
där mången sitter svager
utaf sitt gårdagsrus.

— God dag, min toker lilla,
Lysander, söta bror!
— Hur slapp du sist Camilla?
— Du vet hvar Cloris bor?
— Än hon med ögonbrynen?
— Vet hut, du dumma själ!
Hur ser jag ut i synen?
Nej, bussar, marsch, farväl! —

Sen far han till Donzella,
sin största fröjd och skatt,
hos hvilken högst plär gälla
en galonerad hatt.
Där hvisslar lilla sprätten
en framdel af en *air*
och gnolar den menuetten,
som ny vid hofvet är.

Bland tusen smickerpilar
och kärleks tungomål
en stund så hastigt ilar
som samvet hos en snål.
Vår vän måst' ut att åka;
han stannar vid ett bord,
där mynt och lappar språka,
men folket knappt ett ord.

Bland myndige spanjorer
i all djupsinnighet
honnörer, *matadorer*,
cinq, *solo*, *todos*, *bête*,
surcoup, *remise* och mera
gör här ett särskildt språk,
som väl skull' bringa flera
än mormors mor i bråk.

Lysanders blod här jäser
af lycka, med och mot,
och i hans syn man läser
båd hemlig fröjd och knot.
Slikt plär han dock bortskölja
med aftonmålets must.
Men håll — jag tröttnar följa
vår vän i all dess lust.

Till könet jag mig vänder:
Florinda, kära, kom!
Hvad månn de gamla fränder
skull' dig väl tyckas om?
De skulle på dig gapa
och undra, hvad natur
i världen nu kan skapa
så snälla, täcka djur.

Jag vill ditt lif omtala.
Dock nej — hvad är det mer?
En sådan ljuflig dvala
du själf ej vet och ser.
Den intet har att göra
är mest i sagor rar.
Hvad skall jag då omröra? —
En dag är alla dar!

Du klär dig stolt och snäller,
sen du har vaknat sent,
och för din spegel ställer
din samvetsfråga rent.
Sen gör du middagssvängen
och reser staden kring;
sen spel, sen mat, sen sängen:
det är ju ingenting!

Så går i glada lekar
ditt lif i glans förbi.
Ditt kön ock icke nekar
ditt rykte evigt bli.
Med kabinettscymbaler
blir hvar och en bekant:
brunetten har rivaler,
grisetten sin galant.

Ja, oförlikligt kvicka
man Evas döttrar ser!
Man ser ju mången flicka
så god soldat som fler
och mången fru förblinda
en djupsint ministär.
Fastän . . . du vet, Florinda,
hur fåfäng klokhet är!

Du kan i sällskap blänka
med ganska dunkla ljus,
du slipper djupt att tänka,
förnuft får där ej hus.
Man talar blott om väder,
visiter, krämpor, mat,
om giftas och om kläder,
och allt i skvallerprat.

Ack, säll är denna tiden!
Allt har nytt lif och mod.
Man ser ju kärleksstriden
i sextiåra blod:
hur gummans ålder myser
åt alla flickors bruk;
hur gubbens brånad lyser
uti en ung peruk,

Så kvick är också kraften
af våra lärdas vett.
Den gamla visdomssaften
var grof och dracks med svett:
all mjölken i sin maga
det snåla snillet drog; —
nu plä' vi gräddan taga,
och därmed ha vi nog.

Till höjden kan man svinga
hos oss med ringa flit;
man lyser nu med ringa:
med namn och blott kredit.
Man är ej det man säger:
en dräng är herren lik;
fast man en fyrk ej äger,
så syns man likväl rik.

Ett ädelt högmod kittlar
båd mans och kvinnas håg.
Tillförne utan titlar
man i sin koja låg.
Då skull' man folket truga
till tjänst med pock och bön;
nu drar den minsta fluga
till hofs för rang och lön.

Ja, allt har annat väsen
än i de gamlas dräkt.
Vårt lif bland blomstergräsen,
som källan, skyndar täckt;
man lefver som man finner,
bland nöjen tusenfaldt;
man dör så godt man hinner,
och därmed är det allt.

Se så, I gamle drakar,
tag nu ert pris igen!
Här sen I edra makar
och edra öfvermän!
Allt det I kunnen skryta,
det är af edra barn:
med er att vilja byta,
det vore guld mot skarn.

Förr skull' man mig få stoppa
ett dygn bland fäders ben,
förr skull' man mig få doppa
i hamnen vid Aten,
där dygd och sorgligt snille
inpintes gamla hjon,
än jag nu bland dem ville
uppfrejda min person.

Förr blir kung Månses kappa
min Cloes triumfant,
förr skall man mig få klappa
med drottning Karins vant,
än jag vill nånsin stöka
de gamlas mörka bo,
att i de tider söka
min sällhet och min ro.

35. VISA.

Många äro gräslig heta,
utom orden, att få veta,
hvad vår orden innebär.
Hvad är därför värdt att väja?
Jag vill säja,
hvilka ordens reglor är.

Fara kring i alla länder
och med helga svärd i händer
söka krig och styriold;
spärr på alla banor rida,
alltid strida,
skaffa rätt och styra våld.

Skydda faderlösa vaggor,
rädda mör från gubbars faggor,
lägga mången ungkarl ned;
slå från hvar en vacker fröken
troll och spöken,
efter gamla kämpars sed.

Unga, fromma änkor frälsa;
hjälpa hvar en fru till hälsa,
som af kärlekssting är sjuk;
slåss med jättar, ormar, drakar,
skifta makar,
efter gamla kämpars bruk.

Dock, på det ej någon svager
sig på detta tal bedrager,
vill jag lägga ett därtill:
att vår orden alltid känner
två slags vänner;
tro nu bägge, som du vill.

Den, som städs har lust att gnaga,
gärna må han orden taga
för en art af Don Quichotte:
därom är vår orden ömmer,
när han drömmer,
eller när han sofver godt.

Tvära ögon, trumpna syner,
näsor, som man bittert bryner,
fantasiers sorgedans,
mjältekrig i hjärtegården —
sku från orden
ha en evig expektans.

Friska hjärtan, milda löjen,
glada tungor, rena nöjen,
hurtigt mod på riddarvis —
sku vår orden städse pryda,
och betyda
Awazu och Wallasis.

36. ÖFVER SÄTESGÅRDEN STENHAMMAR.

Stenhammar, skönaste verk af naturen,
hur skall jag sjunga din fägnad och pris?
Nyss ifrån Stockholm, som fågeln ur buren,
vördar jag dig långt mer än Paris.
Stenhammar, skönaste verk af naturen,
hur skall jag sjunga din fägnad och pris?

Mäktigste riken och hundra monarker
kunde ej skapa så nöjsamt och snällt
som dina lifliga dälder och parker,
branter och trän och sjöar och fält.
Mäktigste riken och hundra monarker
kunde ej skapa så nöjsamt och snällt.

Du har för sinnen, för ögon och maga
tusende nöjen i frihetens skygd.

Här uti stillhet är hofvet en saga,
lyckan ett fjoll och högmod en blygd.
Du har för sinnen, för ögon och maga
tusende nöjen i frihetens skygd.

Ändringar se vi här kring dig ej andra,
än dem naturen har gjort i hvar vrå:
villstigar ger du oss många att vandra,
men dem man tryggt kan villa sig på.
Ändringar se vi här kring dig ej andra,
än dem naturen har gjort i hvar vrå.

Turken och ryssen och påfven och raggen
strö ej gazetter omkring ditt palats:
minns man Arp, Rosenhan, Gyll'nhielm och Kaggen*,
Ribbing därtill, så ha vi vår sats.
Turken och ryssen och påfven och raggen
strö ej gazetter omkring ditt palats.

Lättlig hos dig kan man världen förgäta,
du med din menlöshet buller ej tål:
hundrade frukter vi plocka och äta
och bry oss ej om Pär eller Pål.
Lättlig hos dig kan man världen förgäta,
du med din menlöshet buller ej tål.

Här har all täckhet uppslagit sitt läger,
konst och natur åt hvarannan här le.
Men tänk att Karin**, som Stenhammar äger,
vackrast dock är utaf allt det vi se!
Här har all täckhet uppslagit sitt läger,
konst och natur åt hvarannan här le.

* Forne ägare af Stenhammar.
** Fröken Beata Katarina Ribbing.

37. ENGSÖNÖJEN.

Som källan bortrinner
på blomstrande fält,
vår tid här försvinner
bland nöjen så snällt.
När riksdunder lossas,
när krigshärar slåss,
när jättarne krossas,
det rör dock ej oss.

Längst bort från de strålar,
som blinda vår värld,
där stoltheten prålar
bland ängslan och flärd,
vårt sinne vi föda
med sanning och tro,
och kroppen vi möda
med rothuggnings-ro.

Att hofvet betrakta
man lär af vår sjö,
som hastigt och sakta
kringhvärfvar vår ö:
när himlen bepryder
hans lugn och hans glas,
han snarast betyder
storm, buller och ras.

38. ENGSÖVISAN,

UR GAMLA HANDLINGAR ÖFVERSATT PÅ NU BRUKLIGT SPRÅK.

Stolts Ingeborg hon var den fagraste mö,
som nånsin gifvit riddare plågor.
Hon uppföddes hos en frände på en ö,
på Engsön vid Mälarens vågor.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och det var hertug Erik, kung Ladulås' son,
han sade till stolts Ingeborg, sin fränka:
"Jag har min furstinna, om henne är jag mån;
men eder jag Engsö vill skänka."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Stolts Ingeborg uppstiger från taffelen vid,
hon tackar hertug Erik, sin frände:
"Här vill jag ogift tillbringa min tid,
som ingen i världen mig kände."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

"Så velen I här ogift tillbringa edra dar,
min fränka, I veten ej ert bästa:
I kännen herr Håkan, den riddare så rar,
med honom vill jag eder fästa."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och det var herr Ambjörn, den riddare båld,
hans hjärta det skalf och det riste;
han hade länge önskat den jungfrun i sitt våld,
fast icke stolts Ingeborg det visste.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Stolts Ingeborg gick upp uti höga lofts bur,
hon fällde sina modiga tårar.
"Så skall jag mig gifta emot min natur?
Nej, aldrig jag herr Håkan utkorar!
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Ack, om min frihet skall undergå lag
och jag få en man vid min sida,
om jag dock fick välja den efter behag!
Herr Håkan jag aldrig kan lida."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och det var herr Håkan, den riddare rask,
han tacka' hertug Erik så färdig;
han steg på sin häst och sade med brask:
"Jag är denna lyckan väl värdig."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Herr Ambjörn han kunde ej tåla det bång,
han gjordade sin Tyrfing vid sida,
och upp i förgyllande sadel han språng:
han börja' mot herr Håkan att rida.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

"Och hör du, herr Håkan, hvad jag säger dig:
stolts Ingeborg bör du ej vinna;
och förr än du tager den jungfrun från mig,
förr skall röda hjärtebloden rinna."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och hören I nu alle, som lyden härpå:
här började splittrorna flyga,
och jorden hon skalf under kamparne grå,
och huggen de voro så dryga.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

De slogos i timmar, de slogos i tre,
och ingen kunde segeren vinna;
men ändtelig tumla' herr Håkan på sne',
hans röda blod började rinna.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Det fall hertug Erik så illa upptog,
han tog på sitt svärd uti vrede.
"Herr Ambjörn skall dö innan sol går i skog!
I hofmän, I varen nu rede."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Herr Ambjörn han vände sin häst i den stund,
han ville det löftet ej sanna;
han flög öfver berg, han sam öfver sund,
på hinsidan Kolmår'n han stanna'.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Han red sig till Bjälbo, han steg af sin häst,
att få fru Ingrid Ylfva rådfråga.
"Och hören I, fru Ingrid, I råden mig bäst,
hvad jag väl härefter skall våga."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och det var fru Ylfva, den högvisa fru,
hon var en sibylla i Norden,
hon sade: "Herr Ambjörn, så lycklig är du,
din släkt skall blomstras på jorden.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och hörer du, herr Ambjörn Sixtenson,
all välgång kan jag dig lofva:
stolts Ingeborg skall om dig blifva mån,
och på hennes arm skall du sofva.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och Engsö tillika med henne du får:
där skall du ditt släkte plantera,
så att af din blod i mång hundrade år
sku herrskap på Engsö florera.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Båd Sparrar och Trollar och Possar och fler,
på guld och på dygder så rika,
och allt blir förnyadt, då världen där ser
gref Karl och grefvinnan Ulrika.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och hörer du, herr Ambjörn, lägg från dig din glaf,
herr Håkan blir af dina vänner.
Han är icke död af de sår, som du gaf;
sitt fel han godvilligt erkänner."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och det var herr Ambjörn, han gladdes med fog,
han tackade fru Ingrid med ära;
han skickade två svenner norr öfver skog,
hans bud till hertug Erik att bära.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

"Hell, säll, hertug Erik, I sitten i fred,
herr Ambjörn sin hälsning eder sänder:
han hoppas, att I ären honom ej vred,
ej heller något örlig upptänder."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och det var hertug Erik, jag säger försann,
han kunde ej herr Ambjörn ombära:
han var Sverges drots och en ypperlig man,
som värd var belöning och ära.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

"I sägen herr Ambjörn min hälsning med Gud,
hans vänskap jag högt månde skatta;
men själf må han skaffa sig den unga brud:
jag vill mig därmed ej befatta."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Herr Ambjörn han ville ej ha bättre svar,
till Engsö hans häst månde svinga.
"Stolts Ingeborg har hvarken mor eller far;
dock vill jag henne ej tvinga!"
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Herr Ambjörn han axlade kappan grön,
till jungfruburen månde han uppstiga.
"I sitten i fred, stolts Ingeborg så skön,
min kärlek kan jag er ej förtiga.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Jag har mina suckar upptäckt med behag
för källor och skuggrika lundar:
jag kan utan eder ej trifvas en dag,
eder hand är allt hvad jag åstundar."
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Stolts Ingeborg hon virkade det röda gull,
hon rodnade på kinden den sköna.
"Herr Ambjörn, I hafven städs varit mig hull;
men skall jag så dyrt eder löna?
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Jag ärnade på Engsö, så fri för besvär
och utan att min frihet bortspela,
bland hundrade holmar och fagra skär
mina dagar i högtider dela.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Men efter I mig från herr Håkan har frälst,
och efter jag er oro kan lindra,
och efter jag vill äga er allrahelst,
så vill jag eder önskan ej hindra.''
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och det var herr Ambjörn, hans hjärta fick ro,
han gick för hertug Erik med gamman.
''Och hören I, min herre, jag är eder tro,
fästen mig med er fränka tillsamman.''
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och hertugen svarade med vänligit tal:
''Din önskan vi gärna tillstädja.''
Och bröllopet stod i höga lofts sal,
och Engsö blef uppfylldt af glädje.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Kung Birger var själf tillstädes den gång
och drottning Margreta den rara,
och Västerås' biskop och riddare mång
och fruer och jungfrur så klara.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Från Aspön och Fogdön och rundt om den trakt
förgyllande bartser här blänkte;
man tror ock att själf herr Håkan med prakt
sin sorg uti dryckeshornet dränkte.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Och solen gick ned öfver Fagerön,
och Granfjärden stod som en spegel,
och jorden bar frukter och himlen var skön,
och stranden var prydder med segel.
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

Så hafve vi nu kvädit på gammal sägn
om dem, som nu stoftet bepryder.
Vår Herre välsigne och tage i sitt hägn
det herrskap, som Engsön nu lyder!
Till Hofva är stolt, men Engsön har tusende nöjen.

39. ÖFVER NILS KEDER 1735.

I slafvar af världsliga buller och bång,
I rangsjuke lyckones trälar,
I fåfängans hofmän, som mäktiga språng
mer älsken än rykte och själar!
Långt från denna grift med er flyktiga håg!
Dess prydnad för eder ej blänker:
här hvilar en man, som med ömkan er såg
och aldrig förtjänt edra skänker.
I fåfängans ögon han aldrig var täck,
en tvärvigge, henne till smärta;
mot afgrunden trolös, mot vällusten fräck,
mot lyckan en skalk i sitt hjärta.
Men trohet och fromhet och snille och dygd,
som prydt våra ärliga fäder,
I kunnen här sakna ett ljus i vår bygd
och sörja vår redliga Keder.
De tunt äro sådde, och sällan de gro,
som äga hans eld och hans styrka
i saktmodig stillhet och enfaldig ro
de bokliga konster att dyrka.
Ja, tunt har ock himlen planterat de träd,
som skygd öfver sådana foga:
de tryckas och ryckas — ty ogräs från säd
plär lyckan ej skilja så noga.

Dock Gud vare ära! När andre gå af
och med deras lif deras heder,
står äran som marmor på redligas graf
i långliga tider och leder.

40. UR SVENSKA FRIHETEN.

Första sången.

Jag talar om en svensk, en kärleksvärd gudinna,
som stundom bland oss lyst och stundom måst försvinna:
hon är af Himlen född, och alla dygders mor,
bland dårar i förakt, men bland de visa stor.
Två döttrar Afgrund har, som djärft på jorden vandra,
den ena Självsvåld är, och Träldom är den andra;
de ha gudinnan städs förföljt i häl och hamn,
men än är hon dock kvar, och Frihet är dess namn.

Du ädla Himlens barn, hvars öden jag nu målar,
upplifva du min duk och län mig dina strålar!
Du är mitt mod och skygd, ty styrk ock nu min hand
till rena penseldrag för Gud och fosterland!
Hjälp mig med det behag den hårda Sanning pryda,
att en gång hof och land med fägnad henne lyda,
hjälp mig dra täcket bort af Split och Agg och Tvång
och visa kungars fel samt väldens undergång.

Den store *Karl* var död, och ännu skälfde jorden
af blixt och dån och skräck, och molnet höljde Norden:
det folk ett dunderslag blott af en kula får,
som fem monarkers makt ej rört i nitton år.
Det fäller sorgse ned ett blodigt järn ur händer,
sen den ej mer är till, hvars namn i alla länder

uppvägde härars makt: det gamla götska mod
nedsignar med sin kung och stelnar med hans blod.
Anförarn står bestört, soldaten fäller tårar:
den bane hjälten fick nu tusen hjältar sårar;
en tapper krigshär strax försvinner vid hans fall,
liksom hvarenda svensk förgåtts vid Fredrikshall.
Vår fiend' repar mod, då nyss han lyktat bäfva,
och Moscous örnar djärft i svenska skären sväfva;
kosacken oförskämdt nu törs med darrand' hand
på själfva Sverges vall upptända mordisk brand.

I sådan olyckstid *Ulrika* spiran fattar,
Ulrika, som mot dygd sin höghet ringa skattar;
hon ser nu från sitt slott de brända städers damm
och ur ett modigt bröst drar tåresuckar fram.
När hon sin broders död och rikets nöd betänker,
en ljusblå gyllne sky sig ned från höjden sänker,
en himmelsk skönhet här ned till Ulrika kom:
det var, gudinna, du, som jag nu talar om!

Hjältinnan, muntrad upp och väckt ur sorgens dvala,
tog Frihet mild emot, som så begynte tala:
"Du ser här, drottning, den, som Himmel, som Natur
har i ditt land satt in, men mänskor stött därur.
Två mörksens barn har Gud tillåtit mot mig strida:
af Själfsvåld har jag måst och Träldom mycket lida;
den förra är ett troll, som tusen hufvud har
och banar systern väg, som kval och bojor drar.
För Träldom måst' jag sist ur dina länder vika,
för Själfsvåld ofta förr; nu söker jag Ulrika!
Ja, drottning, det är du, som jag nu ber om skygd:
ditt hjärta lefver blott för Sverge och för dygd."

Fjärde sången.

Ulrikas blod är rörd: hjältinnan häftigt vaknar;
hon ser det var en dröm, men faran hon ej saknar.
Hon ropar Frihet strax, den hon i famnen far.
"Ack," sad' hon, "jag är nöjd: gudinna, du är kvar!
Af en förskräcklig syn, som mig ur drömmen väckte
och mer än krigets blixt en redlig håg förskräckte,
fördubblar sig min nit: med dubbelt våld min själ
bland sorgevågor hvälfs för ditt och Sverges väl.
Hvar är nu Sverge, du, min ro och sinnes börda?"

Den trogna Svea kom, sin drottnings ord att vörda;
dess uppsyn modig var, som född af gudars stam:
hon var som lejon rask och spak som minsta lamm.
En redlighetens eld ur hennes ögon lyste.
Vid sidan bar hon svärd, hvaråt hon sakta myste,
på armen bar hon sköld, med trenne kronor prydd,
och manteln var med prakt ur hårda bergen sydd.
Till henne vände sig dess drottning och hjältinna.

Hon sad': "Af Himlens nåd du äger en gudinna,
som dig af ålder prydt och tusen skatter skänkt,
hvars rätta värde du dock aldrig nog betänkt.
Ur Evighetens famn, Fullkomlighetens källa,
har Frihet runnit upp, att mänskor göra sälla.
Hon är ett rikes lif, en kraft af Skaparns hand,
att i sitt rätta skick upphjälpa folk och land.
Med henne kvicknar allt: Naturen glädtigt spelar,
och Konsten af dess drift med honom glädjen delar.
Hon främjar id och flit, hon muntrar allt besvär,
hon landet ymnighet med ljuflig möda bär.
I hennes gudaglans Förnuft och Tanka våga
ur Vanans fängsel fram, att på de fälten tåga,

där himmel, haf och jord begrips af mänskovett
och Skaparns underverk i minsta stoft blir sedt.
Hon ammar troget upp Socrater och Catoner,
ett Leonidiskt mod och mogne Scipioner:
de fria själars art, gudomligheten lik,
är själfva mörksta vrån på ljus att göra rik.
Med henne kan ett folk i sådan lycka blänka,
som Envåld aldrig rår med största segrar skänka:
hon gör hvar undersåt som kungen trygg och dyr
och kungen dubbelt stor, som slika drottar styr.

Men, Sverge! mödan blir gudinnan så befästa,
att Självsvåld rubbar ej dess trygghet och ditt bästa.
Tag nu din tid i akt, den milda Fredriks dar,
att stadga Frihets tron, att hon blir evigt kvar.
Gudinna, säg du själf, hvad till din önskan länder!
Vårt hjärta till din tjänst upplifvar vett och händer.''

Kring Frihets anlet stod en glans af himlaprakt,
som gaf för döden själf ett ädelsint förakt.
All svaghet gaf hon kraft, med minsta blink hon rörde
till fröjd en dödlig blod, och i sitt sköt hon förde
små gudar, Tycke, Lust och allt hvad sinnen rör.
Hon sade: ''Drottning, dig med tack jag lyda bör!

Hvad först jag önska vill, är lagen i sin styrka,
en sund, förnuftig lag, som heligt man bör dyrka,
en lag, med hvilken klart en allmän sällhet vinns,
hvaraf ett folk har skygd, hvaraf en kung förbinns.
En lag, som kung och folk med visdoms anda stifta,
för allas ögon ren, kan aldrig färgor skifta;
han är ej af den art, som tvedräktsäpplen bär,
uppretar stånd mot stånd och sist sig själf förtär.
En kung har fått af Gud en dyr, förfärlig lycka:
ett folk att göra sällt, ett folk att lätt förtrycka.

Alltsom han dygdig är, blir det på dygder rikt:
som hufvud så är kropp, ett folk är kungen likt.
Mot honom bör hans folk i laglig makt uppväga,
mot folket bör ock han en rättvis fasthet äga;
är kungen alltför mild och folket alltför hårdt,
så blir med min förlust snart bägges öde svårt.
Ett folk ger kungen makt sin plikt att myndigt göra;
ett folk bör gilla lag och kungen den utföra.
Att äska lagens bot hvar undersåt är fri,
men all verkställighet bör eneväldig bli.
Ej bör ett folk sig in i kungens styrsel blanda,
om kroppen drifvas skall af enig, myndig anda;
ej bör ock af en kung försummas laglig makt,
om dess betjäning ej skall mötas med förakt.
Då kan den Kunglighet i lagens grund sig rota,
som sviktar ej, när Knorr och Själfsvålds stormar hota:
sin höghet har då kung, sin myndighet ett råd;
än ger han dunderslag, än blänker han i nåd.
Men som ett nordiskt berg den stolta gran upphöjer,
hon hela bygdens syn på många mil förnöjer:
så syns en kung dess mer af folkets höghet stor,
när hvar en i dess skygd med kunglig trygghet bor.
En kung med all sin kraft bör aldrig kunna trycka
den minsta undersåt till heder, lif och lycka;
en slik bör sofva trygg, när han af lag har vakt,
för kung, för öfverman, för hela rikets makt.
Se, där är nu det fält, där Frihets växter grönska!
Men därmed är jag nöjd; jag bör ock mer ej önska:
allt hvad en undersåt i välde mer förmår,
han med sin frihet dyrt till slut betala får.

Ett folk, som vill bli sällt, bör allting undanrödja,
som afund ger och split, som last kan understödja;
om tjänster, namn och rang, som kungens vård tillhör,

liksom om eget gods ett folk ej slitas bör.
Från vaggan bör ett folk de sinnesreglor lära,
som kärlek ge till Dygd och till sannfärdig Ära;
dess ungdom i sitt blom bör städs de profven se,
att nedrighet bör blygd och dygd belöning ge.
Hvar mänska bör ske rätt, och rätt bör allt upplifva;
en fåfäng djärfhet är med sanning handel drifva:
hon krossar järn och stål, hon bryter sig ur berg,
hon segrar och till slut sig visar i sin färg.
Men, Sverge, glöm ej ett, om du på mig vill tänka!
Lät Handel, Flit och Slöjd dig rikedomar skänka:
om folket ej mår väl, det tvingas ganska lätt
och väljer nådebröd för Frihet, dygd och rätt.
Uppmuntra Hushållsvett, lät åkerman få röna,
att jorden flit och svett kan tusenfaldt belöna:
har landet sitt behof, snart får det öfverflöd,
när folkets mängd föröks, och hvar förtjänar bröd.
Man ser då Vett och Frejd med Lyckan hedern dela,
man kring Naturen ser de Fria Konster spela,
man ser då Nöden fly, som alla Trätors mor,
att Enighet med Ro i hvars mans hydda bor.''

Gudinnan talte så, när Himlen sig upptände
och kring Ulrika ned en präktig klarhet sände.
Hjältinnan sad': ''Jag ser, den Högstas nåd mig hört
och till sitt sälla mål min svåra vandring fört.
Så lef nu, Sverge, säll med Frihet, din gudinna!'' . . .

Vid dessa ord hon sågs allt mer och mer försvinna:
hon blef i strålar lyft högt öfver stjärnors hvalf.
Men Sverge, rörd af sorg, till jorden föll och skalf.
För Härlighetens tron Ulrika glad inträder:
hon svenska hjältar ser och sina värda fäder,
hon ser den kungars Kung, som evig lycka ger, —
men som ett litet stoft vår stora värld hon ser.

41. PÅ ÅMINNELSEDAGEN AF KONUNG KARL XII:s DÖD 1738.

I dag för tjugu år vår tid sin början tog,
då med vår gamla dygd den store hjälten dog.
Nu är han som en dröm. Hvem må det ej beveka,
att på vårt lejons graf en hop med råttor leka?
Ack, Sverge, var dock mer i eftervärlden kär!
Ack, himmel, hjälp ett folk, som själft sin ovän är!
Tänk, om kung Karl stod upp och fick vårt väsen skåda,
jag tror vår yra slöts och lagen finge råda.

42. PÅ SAMMA DAG ÅR 1740.

Vår hjälte fick sitt banesår
I dag för två och tjugu år,
men har likväl en arfving lämnat:
vår ädla Frihet menar jag.
Nu är det tid, som varit ämnadt,
att hon blir gift med Sverges Lag.

Men, kära Lag, när det går an,
så kom ihåg, att du är man,
och håll den skönas eld tillbaka!
Blir husbondrätten hos din fru,
så delar man med dig din maka,
och vi begråte Karl ännu.

43. DE OENIGE KUSKARNE.

"Hör, Lasse kusk," sad' kusken Pelle,
"du kör, men kommer ej ur ställe'.
Du gör som kusk platt intet gagn.

Stig af! Jag köra vill allena."
Han körde; men det börja' skena,
att hin tog vid båd häst och vagn.

44. IMPROMPTU.

Förnuft med Dumhet stod i strid,
och Sanning ville mäkla frid;
men i förtreten
uppväckte Dumhet split och hat,
och saken vann dess advokat,
Pluraliteten.

45. KÄMPEVISA.

Våra kämpar de äro så väldig en tropp,
som svärd kan bära vid sida,
och hvar gång solen i öster går opp,
så få de ny lust till att strida.
Men hatten är krönt med lager, seger och ära.

De kämparne lågo en natt i sin säng,
de tänkte ej bardalekar sköta;
men in kom så saktelig den liten smådräng
och väckte dem ur sömnen den söta.
Men hatten är krönt etc.

Den liten smådräng han sade så här:
"I raske kämpar alle tillhopa!
Stolts Sigrid, som kronan bland jungfruer bär,
hon mände eder hjälp nu anropa.
Men hatten är krönt etc.

Stolts Sigrid, som är den fagraste mö,
är instängd i tornet det mörka.
För hennes skull, jag vet, I gärna velen dö:
I frälsen henne nu med er styrka."
Men hatten är krönt etc.

De kämpar uppsprungo med tappert mod,
de klädde sig i järnet det hårda.
"Och om det skall kosta vår röda blod,
så sku vi hennes frihet dock vårda!"
Men hatten är krönt med lager, seger och ära.

Där syntes de grefvar af Söderdal,
de jarlar af Uppland så raska,
och den, som bak bergen had' sutit med kval,
han börja' med glädje att braska.
Men hatten är krönt etc.

De slogos i dagar, de slogos i två,
de slogos i ellofva måna'r,
och ändtelig månde de seger få:
tro mig, de voro inga fånar.
Men hatten är krönt etc.

De slogos den sista dagen till slut,
att vallar och murar sig böjde.
De togo stolts Sigrid ur tornet ut
och på sina axlar upphöjde.
Men hatten är krönt etc.

Stolts Sigrid blef både blek och röd;
hon kunde deras hjälp ej försaka.
"Tänk, att jag ej visste, att jag var i nöd!"
sade hon. "Gud hjälpe mig tillbaka!"
Men hatten är krönt etc.

Och hören I nu alle, som lyden härpå!
Den sköna var i kämparnas välde;
men ej kunde hon denna hjälpen förstå,
sina modiga tårar hon fällde.
Men hatten är krönt med lager, seger och ära.

De förde henne in i den mörka skog.
Hon bad dem det omaket spara.
De sade: "Här är ju farlighet nog,
här sku vi er ära försvara.
Men hatten är krönt etc.

Här finnas ju jättar, här finnas ju troll,
dem sku vi angripa och döda,
och hvem mot er knystar på jordenes boll
skall dränkas i bloden den röda."
Men hatten är krönt etc.

Och det var herr Härgrim, den riddare blå,
sin fana till krigs lät han sväfva.
"Och hören, unge kämpar, nu sku vi gå på,
så jordens inälfvor sku bäfva!"
Men hatten är krönt etc.

Där satt en gammal gumma, hon trampades ned:
de hofmän ej tålte dess tryne.
"Herr Härgrim, herr Härgrim, förakten icke fred!"
sade hon, ty hon var i syne.
Men hatten är krönt etc.

En urgammal ek stod på högan berg;
en björk hinte knappt till dess bälte.
"Se där står en jätte och där står en dvärg!"
sade Härgrim, den modige hjälte.
Men hatten är krönt med lager, seger och ära.

Men rätt i detsamma så hördes en låt
af björnen, som mumla' i skogen.
De unga hjältar blekna' och sade med gråt:
"Ack, om vi nu suto på krogen!"
Men hatten är krönt etc.

En björnunge syntes, han var ej så arg;
men kämparna brådt sig undstungo.
Sen blef dem hvar ekorn så stor som en varg,
de tystna', de bäfva', de sprungo.
Men hatten är krönt etc.

De sprungo från allt, det de sakna ännu,
från gull och från skogar så gröna.
På en väg de kommo, de flydde på sju,
och från sig de vräkte den sköna.
Men hatten är krönt etc.

Den sköna låg svimmad i björnarnas våld,
som nosa' på jungfrun så milda.
Förr var du stolts Sigrid, en jungfru så båld;
nu äst du ett rof för de vilda.
Men hatten är krönt etc.

Men knappt hade kämparna näsan omvändt,
förr än de åter började sprätta.
De redo sig till Hofva, som ingenting händt,
att åter sig i högsäten sätta.
Men hatten är krönt med lager, seger och ära.

De kämpar framstego för konungen med pock,
sina slokande hattar de vifta.
"Sin tjänst här tillbjuder vår modiga flock,
om du vill din dotter bortgifta."
Men hatten är krönt etc.

Och konungen han vred sina händer med gråt,
i breda gulltaffel det knaka'.
''Hur skall jag bortgifta den I så gått åt?
Skaffa först min dotter tillbaka!''
Men hatten är krönt etc.

Men just kommo friare till konungens gård,
de tänkte till stolts jungfrun att orda.
De sågo henne ligga i björnarnas vård;
det verket var svårt att fullborda.
Men hatten är krönt etc.

De sågo henne ligga i jämmer och kval
och odjuren kring henne spöka,
ja, villgalten grymta' ur djupan dal.
De visste ej, hvad råd var att söka.
Men hatten är krönt etc.

Den förste han axlade kappan hvit,
för vädret hans fjäderbuska fläkta'.
''Morbleu, att jag ej har min huggande plit,
och ej är jag klädd till att fäkta!''
Men hatten är krönt med lager, seger och ära.

Den andra han trädde för konungen in,
förgyllande hjälm han upphöjde,
i röda scharlakan, i räf- och mårdskinn
den smidiga ryggen han böjde.
Men hatten är krönt etc.

''Och hör du, gode konung, hvad jag säger dig!
Min fader han låter dig hälsa:
om du vill aflåta din dotter till mig,
så lofva vi henne att frälsa.''
Men hatten är krönt etc.

Och konungen han svara' med sorgfullt mod,
i hermelinskåpan han sig sänkte:
''Den detta kan göra, den håller jag god.''
Men ingen på den tredje nu tänkte.
Men hatten är krönt etc.

Den tredje han for in under björnahopens tand:
som lamm blefvo villdjuren spaka.
Stolts Sigrid, du räckte honom snöhvitan hand,
han förde dig i slottet tillbaka.
Men hatten är krönt etc.

Och konungen sade: ''Du riddare båld!
Du är visst en gudarnas like.
Min dotter jag gärna vill ge i ditt våld,
du äst värd att ärfva mitt rike.''
Men hatten är krönt med lager, seger och ära.

Men alle I, som lyden på denna här sång,
lät oss en god önskan nu göra:
att aldrig våra kämpar må ännu en gång
få makt att den sköna bortföra!!!
Men hatten är krönt med lager, seger och ära.

46. PÅ BOSTÄLLET*.

Allt, hvad hjärtat sätter främst,
har här slagit läger,
allt, hvad jorden bär förnämst
och hvad helst hon äger!
Här stod fordom paradis;
ej Versaillen, ej Paris
denna plats uppväger.

* Så kallades Malmviks sätesgård, där deras kongl. majestäter om sommaren år 1751 mycket vistades.

Menlöst nöjes ljufva makt,
kom, håll ögon vakna!
Kanske, midt i hofvets prakt,
vi dig en gång sakna.
Kom, du Bacchi klara sak,
och små sanningar med smak,
fast de voro nakna!

Här ha vi den rätta tron
och rätt sällhet prisa.
Vi vår sats med glas och ton
mot papister visa.
De ha hvar en sin patron;
vi ha två för hvar person:
Adolf och *Lovisa*.

47. VISA OM PEPPAREN.

Till Lovön kom fordom en blå matador*
från världenes ända, där pepparen gror.
Men aldrig förgäter jag den pepparn.

Han kom med all frukt, som det landet framger,
markattor, morianer och peppar och mer.
Men aldrig förgäter jag den pepparn.

Från konungen sändes med ärter ett fat;
jag tänkte det var Guds välsignade mat.
Men aldrig förgäter jag den pepparn.

Hvad smådrängen frambar, det sväljde jag ned;
jag drog efter andan, blef drucken och vred.
Men aldrig förgäter jag den pepparn.

* Öfverstlöjtnanten Dalberg, som om sommaren 1753 hemkom till Sverige från Surinam.

Jag önskar ej ha synd! Då jag sväljde det in,
jag sad': "Ryk för tusen med brännaren din!"
Men aldrig förgäter jag den pepparn.

Jag satt ibland fröknar: dess mer blef jag tänd;
på nådig befallning blef halsen uppbränd.
Men aldrig förgäter jag den pepparn.

Jag satt hos en ängel i kjortel så fin;
i stället för hjälpa, hon log åt mitt grin.
Men aldrig förgäter jag den pepparn.

Så kom då med sprutor, och klämta, jag ber!
Hos mig brinner sot intill hjärtroten ner!
Men aldrig förgäter jag den pepparn.

Nej! tacka vill jag eld uti hjärtat att få:
två ögon må bränna så mycket de förmå.
Men aldrig förgäter jag den pepparn.

48. TILL HOFFRÖKEN** VID DESS RESA TILL LOKA ÅR 1761.

Så res nu lyckligt, vackra barn,
med pilar, bågar, band och garn,
att hälsokällan bruka;
allt väl!
ty hvar en har sin sjuka.
Ni förstår mig väl.

Förträfflig verkan Loka har,
när hon ser skönhet blott och bar,

som plaskar liksom änder,
allt väl!
och väter mer än händer.
Ni förstår mig väl.

Det bör bli sundt i högsta grad
att som Diana gå i bad.
Men låt dock ej få höras,
allt väl!
att Acteoner göras.
Ni förstår mig väl

49. KLAGOMÅL AF VÅR AUKTOR EMOT DESS HUSTRU, MADAME POESIE.

Högvördige Fader med all ära
och Konsistorium! Jag er ber
att få er första gång besvära —
jag hoppas aldrig göra't mer.
Min bön skall mycket billig bli:
att jag får skiljas vid min kvinna,
ty det är just en svärmarinna -
hon heter Madame Poesie.

Så snart hon skådar himlaljuset,
begynner hon ett sådant larm,
att jag får näpplig fred i huset:
hon håller mig hvar timma varm;
hon hvälfver kring mitt arma bo
och lofvar mig en krans af lager;
men jag är som en skrika mager
och väl behöfde någon ro.

På några dar i hundra skrudar
hon kläder sig och sväfvar kring
till sämsta kräk och största gudar,
kring himlens vidd och jordens ring.
Hon släpar mig båd hit och dit,
att jag är matt liksom en fluga:
ej finns ett slott, ej minsta stuga,
där ej min hustru gör visit.

Hvart skall jag, fattig man, mig vända?
Hvad spisar nittisex års stat?
Mitt visthus innan påsk får ända:
madame lär själf få ondt om mat.
Och stackars våra barn så små,
de löpa nakna, skrämda, brydda!
Om gudahänder dem ej skydda,
så få de bort med Twisten gå.

Men, Herrar Consistoriales,
en hustru går en man dock när:
jag saknar causas capitales,
och än är hon mig litet kär.
Kanske hon hållas kan i styr . . .
Så kom då fritt, du lilla fjolla!
Jag vill dig än en tid behålla.
Men var härefter lagom yr!

* * * * *
* * *
*

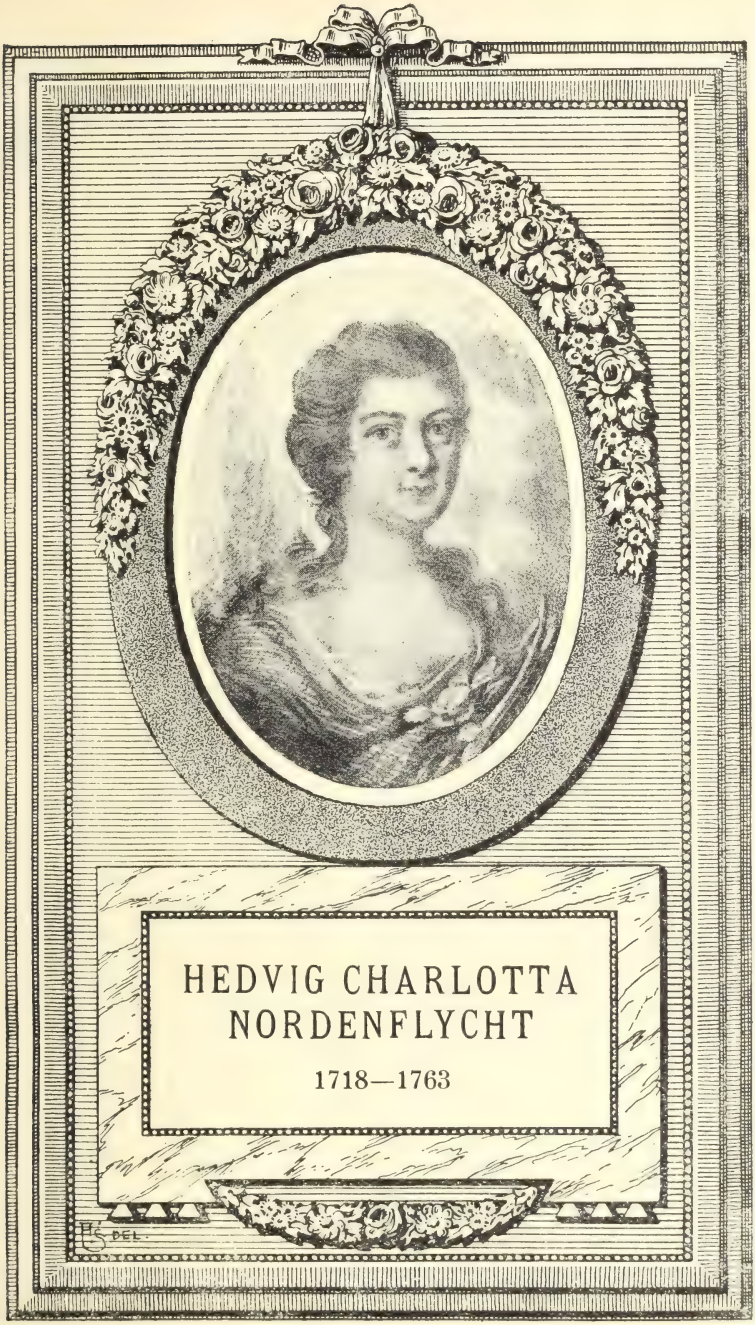

HEDVIG CHARLOTTA
NORDENFLYCHT

1718—1763

1. FLOËS SAKNAD.

Hvar är du nu, min sinnes vän?
Hvar är min ledare?
Hvart sku min ögon vändas hän,
att de må dig få se?
De famla fåfängt världen kring,
men ej i något skapadt ting
mer finna dig igen.

Jag söker i den svarta mull:
där ligger själens tält
uti förgänglighet omkull
och däri nederfälldt.
Jag ser en skugga där af dig,
men intet det, som hugnad' mig
och tog mitt hjärta in.

Jag söker i mitt inre bröst:
där känner jag ett band,
som ej har hunnit blifva löst
igenom dödens hand.
Fastän din kropp har blifvit kall,
är därför ej min kärlek all:
han är i lika flor.

Jag har utaf din själ en bild
så djupt i hjärtat tryckt,
att hon, fast ifrån kroppen skild,
dock ej från mig är ryckt.

Min inre ögon skåda dig;
det är ock det, som hugnar mig,
fast skalet är förtärdt.

Jag vet, du har en evig ro.
Hvi skall mitt förvet här
mig fråga, hvar du har ditt bo
och hvar du vistas lär?
Jag vet, din fria, rena själ
mår i Guds kärlek evigt väl
och har sin ro i sig.

Hon hålles ej i bojor mer,
i trånga fångehus:
hon öfver tid och orter ser
utaf de rena ljus,
som lysa hennes ögon opp;
de redan vid en bräcklig kropp
från dimmor rena vor'.

Den klarhet, som omgifver dig,
det ljus, din själ nu har,
kan ej begripas utaf mig,
som går i mörkret kvar.
Jag ser en stråle blott däraf;
men du i detta ljusets haf
fördjupas mer och mer.

2. FRIAREKONSTEN.

"Sköna Iris," sad' Clianter,
"du har gjort mig till din slaf;
dina ögons diamanter
ha min frihet tacklat af.

Ack, hur är mitt fängsel präktigt!
Ty min Iris är min vakt.
Ack, hur är det väldet mäktigt,
som är i en skönhets makt!

Lät mig dina bojor bära,
unna mig din fånge bli!
Aldrig skall jag dig besvära,
aldrig vill jag blifva fri.
Ditt behag skall bli min vilja,
och din vilja är min lag:
intet skall mig kunna skilja
från att lyda ditt behag."

Svar.

Starka kön, som er berömma
utaf styrka, mod och vett,
kunnen I det väldet glömma,
som er Moses en gång gett?
Kan en präktig skönhets stråla
så förtjusa edert mod,
vill jag väl din tjänster tåla
och din kärlek kalla god.

Se, här har du hand och hjärta!
Akta nu den gåfvan grant;
lät ej vanans välde svärta
vår förenings ljufva pant.
Kom ihåg, när du mig vunnit,
hvad du lofvat mig förut,
och betänk, att vi ha bunnit
en olöslig vänskaps knut.

Fästman.

Hör, min flicka, sen ditt sinne
mig en stadig trohet svor,
bör du hafva i ditt minne,
att en fästmös plikt är stor.
Ingenting bör hon besluta,
förrn hon fått sin fästmans ja,
och jag bör min rätt åtnjuta:
någon lydnad af dig ha.

Svar.

Ack, hur kan du det begära?
Ty jag är i vanan än
att ta mot beröm och ära,
böner, löften af min vän.
Vänner kunna icke lyda:
deras kärlek är den lag,
som kan bägges plikt uttyda
till hvars annars välbehag.

Man.

Nej, min hustru, var så nådig
och betänk, att jag är man!
Hon är alltför öfverdådig;
det står ej en kvinna an.
Mitt är väldet af naturen:
jag är hufvud, jag är karl.
Papegoja, sitt i buren!
Du är nu i mitt förvar.

Svar.

Se, så går det, när man gifvit
sig en gång i mannavåld!
Den, som förr har dyrkad blifvit,
är då under träldom såld.
Tänk, hur snart det kan sig byta:
den nyss, såsom fången, bad,
kan nu lik ett lejon ryta,
sen han nått sin önskans grad.
Flickor, rädens denna fara!
Tro mig, när en ungkarl ber,
att han skall er träl få vara,
nämner sig, men menar er.
Liten tid en fånge heta
för att evigt herre bli
är en konst, som kunnat reta
tusen in i slafveri.

3. FRUNTIMMERS PLIKT ATT UPPÖFVA DERAS VETT.

Dumma lag, du blinda sed,
som af nedrig afund ljuder,
när du Evæ kön förbjuder
att Parnassen komma ved.

Att du först har fått din fart
ur en svag och manlig hjärna,
som sitt välde velat värna,
är väl utan tvifvel klart.

Ty natur och sundt förnuft
mot din blindhet alltid stridit
och bevisar, att den lidit
men af tjock och osund luft,

som uti sitt hjärnegrill
undrar på, om kvinnor åga
ädel anda, himmelsk låga,
och af hvad de kommit till.

Denne tok förtjänar ej,
att hans dumma sats besvaras;
han må länge nog förvaras
som ett lifligt konterfej

utaf karlars stolta mod
och de många tviflans krokar,
som de gamla vishetstokar
drogo ur sin hjärneflod.

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

Nej, betänk, o ädla hop!
att er åtrå först bör hvälfva
att upphjälpa eder själfva
ur en neslig dumhets grop.

I han fått ert dyra lif
ej därför att det förspilla
och att edert vett förvilla
i fåfänga tidsfördrif.

Himlen hafver satt oss hit
liksom till försök och pröfning,
hur i denna själaöfning
vi använda skull' vår flit.

Den, som nyttjar tiden här,
himlens höga afsikt märker
och sin själ i vishet stärker,
ej för döden bäfva lär.

Sanningsstrålan är här satt
under mycket moln och dimma;
den, som söker denna strimma,
får ock en gång solen fatt.

Men den, som med stoft och mull
har sin själ i tiden mättat
och sig efter skuggor rättat,
går i mörker mer omkull.

Hur sku mörka själar då
själfva solens klarhet tåla,
när de ej dess minsta stråla
skådat här och råkat på?

Därför blir vårt säkra slut:
först vår skyldighet upptäcka
och, så långt vår krafter räcka,
föra den till ända ut.

Lät oss därför tänka på,
hvad vår plikt af oss begärer.
All naturens ljus oss lärer,
att vi ej sku stilla stå.

Vägen till all sällhets bygd
i vår egen själ vi bära:
att sig själfver känna lära,
det är källan till all dygd.

4.

Min lefnadslust är skuren af,
och döden är min längtan;
till dig, du mörka, tysta graf,
står all min trängtan.
På jorden jag ej finner
hvad mer min själ sitt nöje bär,
min glädje borta är;
min tid i gråt förrinner,
min ungdoms lust försvinner;
jag är olyckligt såld
i grymma sorgens våld.
En långsam död för ögon står, den jag dock icke finner.
Du arma, ömma hjärta!
Kan ej den bittra smärta,
som tär dig utan mått,
dig ge så dödligt skott,
att lifvets trå må brista
och ädla själens gnista
sitt fångehus må mista?

5.

Ändtlig kom den mörka stunden,
då i grunden
all min fröjd blef sluten platt,
då de svarta olycksdimmor,
dunderstrimmor,
bröto ur mitt ödes natt;

då de grymma sorgeandar,
som uppblanda
all min blod med ängslans frö,
togo rum med bitter smärta
i mitt hjärta,
då min glädje måste dö;

då mitt ljus och stjärna gömdes,
och jag dömdes
till ett mörkt och fasligt kval,
som alltjämt mitt sinne gnager
och injagar
tåreämnen utan tal.

Arma hjärta, kan du tänka
och dig sänka
på din djupa olycks grund,
utan att i stycker brista
och så mista
känslan af din plågostund?

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

Hos min vän var all min trefnad,
och hans lefnad
var min ljufva tankero.
Intet mot min sällhet vägde,
när jag ägde
dygd och honom i mitt bo.

Hvad ren kärlek mäktar skänka
och man tänka
kan om vänskap, blygd och dygd,
allt hvad ljuflig själesämja
kan befrämja
njöto vi i fridens skygd.

Ingen lystnad till den flärden,
som i världen
nu till högsta välde går:
rikedom och fåfäng ära
fingo bära
namn af stoft i tankan vår.

Misstro, längtan, agg och smärta,
hvad ens hjärta
ur en ljuflig stillhet drar,
brydde ej vår sälla lugnad;
frid och hugnad
slogo där sitt läger kvar.

Ack! hur kunde jag mig önska
att få grönska
vid så ständig sommartid?
Ödet har ju sagt de orden,
att på jorden
gifves aldrig stadig frid.

Hvad fullkomlig mognad vunnit,
allt hvad hunnit
till sitt högsta mål och mått,
måste slut och ända taga.
Skall jag klaga
på en oundviklig lott?

Stillen er, I djupa tankar,
som hopsamka
all den forna änglafröjd,
den utvalda nöjets boning,
som min våning
gjort till paradisets höjd.

Glömmen bort den korta timma,
som uppglimma'
lik en härlig middagssol,
hvilken strax i moln gick neder
och nu breder
svarta skyar på min pol.

Minneskraft, du grymma plåga,
som min låga
ständig sörjeolja ger,
o, att nu din fart försvunne
och jag kunne
aldrig minnas glädje mer!

6. LEFNADSBESLUT.

I denna enslighet har jag min boning valt,
i detta tysta lugn jag världens storm betraktar.
All höghet, prakt och lust, som lyckan bjuder falt,
jag som en flyktig rök, en väderbubbla aktar.
Här skall jag lära mig att draga tidens ok
i tålamod och hopp, tills frihetsstunden nalkas,
tills döden löser af mitt svåra ängslans dok
och all min sorgeeld i säker hvila svalkas.
Emellertid jag här min forna lust beser,
det ljufva paradis, som lik en ros förbleknat,
och trogna tårar till dens dyra minne ger,
hvars kärlek, vett och dygd jag i min själ upptecknat.
Här skall jag repa upp min herdes ljufva namn;
här skola klippor på min sorgetoner svara;
här skall jag göra mig bekanter om den hamn,
där rena själar få i evig kärlek vara.

7. FÖR GUD OCH FÖR SITT EGET HJÄRTA ÄR BÄST ATT GJUTA UT SIN SMÄRTA.

Håll upp, min ömma själ,
för andra gjuta ut den sorg dig sårar!
Hvad lättar det ditt bröst
att plåga andra med din sorgeröst?
I enslighet dig kväl
och fäll i löndom dina tårar:
den, som i ro mår väl,
behjärtar ej ditt sorgeskäl.
Tro fritt, att du dig dårar;
en fri beklagar ej en usel träl.
Håll upp, etc.

Det är väl sant, en vän
kan läka allra bäst ett såradt sinne:
en suck, en ömksam tår
är bästa salfva på ett hjärtesår.
Men ack! hvar finnes den,
som har så ädel plikt i minne,
som i bedröfvelsen
är fast och håller vänskap än?
I lust vi vänner finne;
men tag dem ock i nöd igen!
Det är väl sant, etc.

Välan, så säg din nöd
då endast för dig själf, mitt slagne hjärta!
Gjut ock din suckar ut
för den, som börjar allt, ej själf tar slut.
Han ser din sorgeglöd,

han dömer och han vet din smärta;
din jämmers öfverflöd
han sluter med en salig död.
En gång i grafvens smärta,
förgäter du ditt tårebröd.
Välan, etc.

8. NÖJE I ENSLIGHET.

Kom, aftonstjärna, snart att båda
de bästa stunder af mitt lif!
När tysthet öfverallt får råda,
då vakna mina tidsfördrif.

En älskad skugga döljer mig,
en värld försvinner, där jag sträfvat.
Sen mina sinnen flyktigt sväfvat,
i stillhet tankan roar sig.

9. VÅR-ORO.

Nu åter syns tiden förbyta
sitt kalla och ängsliga lopp:
naturen på fältenas yta
har lifvat det gladaste hopp.
För mig blifver tiden dock lika:
min födelses stjärna är satt,
där molnen ej hinna bortvika,
som ombytt dess dag uti natt.

Hvi räknar jag stunder och dagar
i väntan, att ödet en gång
med tidernas skiftande lagar
mig löser ur plågor och tvång?

Allt hinner båd vissna och knoppas
och blomma och vissna igen;
men glädjen, hvars sommar jag hoppas,
syns fjärmare visa sig än.

Förgäfves af fåglarnes kvitter
jag manas att stämma min röst:
en fläkt, i den skugga jag sitter,
ej hinner att svalka mitt bröst.
Hvad båtar mitt ljufliga läger,
som våren med blomster beströr,
när hjärtat den stillhet ej äger,
som nöjena smakliga gör?

10. DEN UNGA HERDINNAN DORILLAS KVÄDE.

Frihet, min fröjd, du min gudinna,
unna mig i din skugga bo!
Ungdom och oskuld hos dig finna
lugn och ro.
Kärlekens nöjen snart försvinna,
bäst de gro.

Fjärran jag sett hans falska snara,
fjärran den eld, som allt förtär,
men aldrig än den nöjder vara,
som är kär.
Skydda mig, frihet, att förfara
hvad det är!

Tirsis för mig det band berömmer,
prisar den vällust kärlek ger.

Af honom själf tvärtom jag dömer,
när jag ser
sinnenas oro, som han glömmer
kväfva ner.

"Kärlek," han säger, helt betagen,
"öfvar vårt vett fullkomligt väl."
Däri jag ser mig ock bedragen,
ty hans själ
yrar och drömmer hela dagen
fjolligt gräl.

När han min hy med liljan parar
och talar om min fägrings prakt,
har han ej, när den stunden varar,
hörselns makt,
men kallar, hvad jag höfligt svarar,
blott förakt.

Och fast han sett mig ofta gråta
lammen, som kommit ur min vård,
fast jag begrof med ögon våta
lilla mård,
kallar han mig — hur tycks det låta? —
grym och hård.

Därför jag tror, att denna branden
kväfver båd minne, mod och vett.
Herden, som söng vid klara stranden
allt i ett,
tiger nu, sen i kärleksbanden
han sig gett.

Kärlek kan sig ock snart förbyta,
flyger så lätt som svalor små,
som säfven uppå vattnet flyta
i vår å,
dem minsta årtag sönderbryta
och nedslå.

Sist när jag satt vid aspen gröna
och knöt de mjuka blomsterblad,
hörde jag en, som för sin sköna
ljufligt kvad
och henne att dess kärlek löna
häftigt bad.

"Ack," tänkte jag, "hvad älskogsvåda
har nu tändt alla herdar an!
Tirsis vill mig detsamma båda,
bäst han kan."
Och när jag gick att denne skåda,
var det han.

Han, som af högsta låga tänder,
för mina fötter nylig låg,
honom jag nu af andra händer
fängslad såg.
Kärleken så hvar timma vänder
deras håg.

Långt mera lust i skogen vankar,
där mina får i skuggan gå,
se, hur sin mjölk af modern samka
lammen små.
Af sådan kärlek mina tankar
nöje få.

När som mitt spel om aftonstunder
härmar de ömma fåglars bröst
och väcker upp från närmsta lunder
Ekos röst,
finner jag i menlösa under
ro och tröst.

Därför fly, kärlek med din båga!
Jag har dig för min ovän nämnt.
Gack med din flärd, din lust och plåga,
lösa skämt!
Mig har din blick, din första låga
redan skrämt.

11. DEN TYSTA KÄRLEKEN.

Jag älskar, döljer lågan.
Jag nöjes af plågan:
jag lider,
jag kvider,
älskar utan hopp :,:
i tviksam fruktan kämpar,
med kvafda suckar dämpar
den smärta
mitt hjärta
i tysthet fräter opp.
O, allraljufsta börda!
O, söta kärlekskval,
att hemligt kunna vörda
sitt höga val!

12. HJÄRTATS HEMLIGA SEGER.

Tirmantes, hör då opp att fråga!
Jag kan ej själf ge skäl därtill,
att jag är rörd af Damons låga
och ej din kärlek gynna vill.
Du har förtjänst såväl som han;
men lycka, tjänster, vett och möda
ej någon eld i hjärtat föda,
när hjärtat själf ej älska kan.

Vi rå ej själfve om vårt hjärta,
det lyder blott sin egen lag;
det har sitt nöje och sin smärta
af hemligt tycke och behag.
Förnuftet här ej mera rår
hos den, som vill dess reglor följa,
än dämpa, tvinga och fördölja:
då gör det allt hvad det förmår.

13. NYMODIG KÄRLEKSART.

Skall kärlek vara trohets slaf?
Den starka eld, den fria låga,
han kan ju växla till och af?

Om tvenne ögon fängslat mig,
hvi skulle mig ej flere fånga,
som äga samma kraft i sig?

När jag det ena nöjet mist,
hvad hindrar mig ett annat välja?
Jag älskar den jag råkar sist.

Mitt hjärta är i tiden gjordt;
det måste tidens ordning följa
och gå i stadig växling fort.

Jag älskar dock på ädelt sätt:
min konst är den att sinnen draga
och göra alla lika rätt.

Åt Cloris offrar sig min själ;
Selinde segrar i mitt hjärta;
jag lefver Elisandras träl.

Till Dafne är jag evigt såld;
Timandra och den täcka Flora,
de ha mig båda i sitt våld.

Hvem är som mig då klandra vill?
Bör väl ett sådant hjärta hatas,
som för så många räcker till?

I nymfer, som jag vördat har,
I veten, att jag för er alla
ej suckar, ed och löften spar.

Jag är ert samtals enda ro.
Men, kära! döljen för hvarandra,
att I han alla fått min tro!

14. TILL CRITON.

Om hvad som mera bidrager till mänskans nöje och frid, antingen kunskap eller okunnighet.

Jo, du har rätt, jag finner dina skäl.
Att tänka klokt och göra väl
är ett; vi böra ej de tvenne tingen skilja:
ju mera upplyst vett, ju mera dygdig vilja.

Och således är en mänskas rätta plikt,
som är och blir af högsta vikt,
att odla upp sin själs förmåga
och sanning i naturen efterfråga.
Ju mera jag den tankans styrka ser,
ju mera oro mig densamma äfven ger.
Ty, kära Criton, om ej flera
i tiden göra rätt och godt
än de, som nyttja väl den tankekraft de fått
och genom odling den förmera,
så är den minsta del af mänskosläktet god.
Ty huru mången har väl lägenhet och mod
okunnighetens moln och dimmor genomtränga,
när lättja, vanans tvång, ett blindt uppfostringssätt
och dumhet, som vill städs ha rätt,
det dyra sanningsmålet stänga?
"Ja," svarar du, "hvem har väl sagt,
att myckenheten klok och dygdig varit?
Ej världen blitt i villo bragt
om hvar en ljuset sett och sanning efterfarit."
Så är det ödets fel? Men nej, vi finna väl
vi alla fått af himlen lika mycke.
Att odla upp vårt pund han gifvit grund och skäl.
Men många göra prof, och några mästerstycke;
den största del i fänadsartad frid
den plikten aldrig kännes vid.
Törhända ock de äro mera sälla.
Ty, Criton, månn ej kunskap är en källa,
hvars åder, huru ren och klar,
likväl båd sött och bittert vatten har?
Och hvem bör mera lycklig skattas:
den törsten släcker med begär
ell' den, som aldrig törstig är,
den, som med omsorg får, ell' den ej något fattas?

Naturens drift är nog för jordens mesta folk:
en ringa åtrå de med ringa möda stilla;
där är enfaldighet de få behofvens tolk.
Och om än mången dygd är okänd hos de villa,
så är ock mången last uti sitt inre gömd.
Här blifver svårt att skillnad mäta:
af sed och vana blir mest dygd och odygd dömd.
Och mänskans högsta väl man icke bör förgäta:
i hälsa, ro och nödtorft det består.
Månn kunskap till det målet tjänar?
Ell' månn naturen väl, som korta vägen går,
den del åt sina barn ej utan konst förlänar?
Ja, svarar allt hvad lif och rörelse har fått;
densamma lag ock stumma världen lyder:
den ingen omväg går. Hvar finner ju sin lott.
Men konsten så naturens lag förtyder,
att mänskan endast är en tom och usel slaf,
som midt i lystnans famn måst finna nöjets graf:
hon åtrår tusen ting och blir af intet mättad.
Hon skärper vett och alstrar snilleprof.
Men blir hon däraf säll och hennes åtrå lättad?
Dess mödas vinning är fördubblade behof.

*

"Men," säger du, "den mycket vet
en lustgård finner i naturen,
och däremot okunnighet
har icke högre mål än djuren."
Välan, de lefva ju förnöjde i sin drift,
när mänskan, som sin hjärna bråkar
i vetenskap, naturens tänkeskrift,
städs nya djup för fasta bottnen råkar.
Hvem vet, om hon har lof i detta Eden fått
att röra kunskapsträ't, som var båd ondt och godt?

Ho kan oss därpå visshet gifva,
att icke djuren ock från första ordning gå?
Om världen skulle än i tusen åldrar stå,
de torde äfvenleds i konsten snärde blifva.
De tänka grumligt nu, men yttra dock begär,
fast deras språk för oss ej kunnigt är.
Törhända efter hand de börja redigt tänka
samt röja sina tankeslut
på mera tydligt sätt, än de ha gjort förut,
och nya rön åt vetenskaper skänka.
Då finge man med undran si
en djupsint elefant en annan Newton bli,
ett lejon Skanderbeg i ädel mandom trotsa
och björnen lik Cortez de största riken krossa,
en bjur i byggningskonst för Archimedes gå
och apan uti dikt för Voltaire priset få.
Som vis hon känner alla hinder,
som stänga hennes sällhets mål,
att vanans lag hon följer mer ell' minder,
allt som förnuftets regla tål.
Nu hör det kloka världen till
att sig alltmer i kunskap styrka,
sen hon har börjat konster yrka.
I deras rätta bruk hon sällhet söka bör,
sen hon naturens röst nu icke mera hör.
Den sig på hafvets rymd beger
uti ett bräckligt skepp och fasta landet lämnar,
med god kompass och redskap sig förser,
är mera vis än den, som sig till segels ämnar
förutan styre, lod, magnet och allt behof:
han blir i första storm ju böljans säkra rof.
Fast lika dårskap bägge drifva
att utur trygghet sig i öppen fara gifva.
Den ena landet når, fastän med stort besvär;

den andra går i kvaf och vädrets spelboll är.
En af sitt eget fel sin graf i böljan finner,
en ann, i nöden bragt, till hamnen lyckligt hinner.

*

En mänska, stadd uti en konstig värld,
sin sällhet söka skall, sitt hjärtats åtrå stilla.
Som dåre väljer hon nödvändigt illa
och blir i labyrinten snärd.
Jag stannar i det slut af vett och konst och möda,
vår ovisshet och oro föda.
Men, Criton, likafullt din sats jag gilla vill.
Fast tusen falska bilder spöka,
kan hon bland dem naturens urbild söka.
Ju mer hon efter den sin lefnad passa vet,
ju mer hon når lycksalighet.
Vi böra därför ej de tvenne tingen skilja:
ju mera upplyst vett, ju mera dygdig vilja.
Och således är en mänskas rätta plikt,
som är och blir af högsta vikt,
att odla upp sin själs förmåga
och sanning i naturen efterfråga.

*

Men, Criton, läkedom ju vore öfverflödig,
om sjukdom ej gjort honom nödig.

15. VÄNSKAPS MÅL.

Ett dygdigt hjärta kan ej trifvas
förutan ädel vänskaps ro.
I oskuld, enighet och tro
de rätta lefnadsnöjen gifvas.
Hon kan fullkomligt ej beskrifvas,
men finns i herdars sälla bo.

Hvad båta alla lyckans skänker,
om de ej delas med en vän,
hvars hjärta svarar dig igen,
hvars sinne lika med dig tänker?
När tidens våld allt annat kränker,
står vänskapslagen helgad än.

Af jordiskt godt, hvartill vi fika,
är mesta delen föga värd.
Se! purpurn blir af oro tärd,
och plågan följer med den rika.
Den ro, som allraminst plär svika,
i vänskap blifver oss beskärd.

Ty låt oss hennes lagar vörda,
och offrom henne hjärtan opp!
Hon känns i mot- och medgångs lopp,
hon drar och lättar tidens börda.
De ljufsta nöjen vi här skörda
bestå i vänskap och i hopp.

Väl den, som vänskapssötman njuter!
Hon delas icke åt enhvar,
som hennes lag på tungan har,
men uti verket den förskjuter
och vänskap så i orden gjuter,
att ingen blir i hjärtat kvar.

På slika irrbloss, vädersinnen,
ha våra tider ingen brist.
Man råkar vänner först och sist,
och utan möda I dem vinnen,
men mest utaf så korta minnen,
att de er snart ur hågen mist.

Där afund sig i falskhet kläder,
där vinst regerar, högmod rår,
den rätta vänskap utestår.
Hon aldrig i ett hjärta träder,
som böjes efter lyckans väder,
ty hon med dygd i följe går.

Emellan två, som vänskap knyta
på lika tankar, lika vett,
blir lefnadsändamålet ett.
Från endräkt alla nöjen flyta,
och egen vinst, som allt plär bryta,
har här sin kraft förlorad gett.

16. KLAGAN.

Så skall jag aldrig se af lyckans sol en strimma,
förrän den skymmes bort af ängslans mörka dimma?
Skall lust och olust jämt så blandas hvar om ann?
Månn intet nöje rätt i världen vinnas kan?
Hvad båtar mig att fri från stormens ilar vara,
när midt i hamnens lugn bereds en annan fara?
Mitt hjärta, hvad för vinst att ett ditt fängsel bryts,
när art af plågan blott, men plågan ej, förbyts?
Det fåfängt önskas här fullkomlig ro att vinna:
vi måste ondt och godt af ständig växling finna.
Ack, stränga ödes lag, ack, usla människolott,
att af det godas brist vi lära känna godt!

17. ÖFVER CRITON.

Nej, tiden är för svag min enda tröst föröda:
än känner jag mitt kval, än kunna tårar flöda,
och hjärtat lika ömt för suckar öppnar sig.

Min sällhet räcker än, jag får min Criton sörja.
Fast solen slutit år och hunnit dem att börja,
kan jag begråta dig.

Ett grufligt ögnablick, en svart, en bister dimma
förgömmer Critons lif och släcker ut den strimma,
som mina öden lyst, min enda lycka var.
Vid ryktet af hans död jag tusen dödar smakar:
knappt vet jag hvad jag hör, ett ord min lifsgrund skakar
och all dess kraft betar.

Du underfulla makt, som velat känsla gifva,
hvi gaf du ej ett sätt att känslan rätt beskrifva,
det finsta utaf allt, som tolkas ej med ord?
Naturen intet likt med detta tillstånd äger,
när en obotlig sorg i själen slår sitt läger:
en vän förbyts i jord.

De täta dödsens bud, som kropp och sansning tvinga,
förtviflan, tystnad, rop och tårar ä' för ringa
att teckna detta kval och måla känslan af.
Hon verkar utan mått, förnuftets krafter somna,
allt blir i dvala bragt, men smärtan vill ej domna;
hon svallar likt ett haf.

Min dyra sinnesvän, som tålamod och styrka
i tidens växellopp så jämt har kunnat yrka,
förlåt min jämmers höjd, min svaghet vid din död!
Min själ förmörkad blef, ej annan sanning visste
än endast hvad *du var* och endast hvad *jag miste* -
hon kvafdes, i sin nöd!

18. MITT ÖDE.*

Uti min första ungdomsvår,
när hjärtats eld i låga brinner,
ett föremål min kärlek finner,
där all sin kraft han yttra får:
en maka, fager, öm och kär,
hvars hela väsen kärlek är,
till nöjets högsta höjd mig leder.
Jag smakar kärleks ljufsta lott,
och liksom jag den äga fått,
slår döden all min sällhet neder.

Uti en stadgad tid af år,
när eftertankan mognad vinner,
ett föremål min vänskap finner,
där all sin kraft hon yttra får:
en vän, förnuftig, vis och god,
hvars klara ljus och fasta mod
till vishets sanna mål mig leder.
Jag smakar vänskaps ljufva lott,
och liksom jag den äga fått,
slår döden all min sällhet neder.

Månn det bör namn af lycka få,
att dessa skatter jag fått åga,
dem ömma hjärtan efterfråga,
men sällan detta målet nå?
Nej, lycklig den, som icke vet,
hvad nöje, hvad lycksalighet
ett ömt och älskadt hjärta känner!
Han saknar ej det ljufva val,
han undgår ock det bittra kval
att mista och begråta vänner.

* Skrifvet den 5 april 1757.

19. ODE

i anledning af Exod. XXXIII kap., v. 18, 20, och XXXIV kap., v. 5, 6.

Du makt! Du varelsernas källa,
du tids och världars upphofsman!
Du grund, ur hvilken tingen kvälla,
du högst af hvad jag tänka kan!
Du väsen öfver alla väsen!
som himlakroppar, minsta gräsen
ett gudomsmärke velat ge,
som dig i stort och smått förklarar,
som gör, att allt är till och varar,
lät mig din härlighet få se!

Lät denna del af kraft och tanka,
som du till mänska har beredt,
ej blind, ej mörk, ej oviss vanka
om dig, när hon naturen sett.
Naturen, vid, beständig, präktig,
predikar: "Den är stor och mäktig,
som mig förvarar, alstrar, bär."
Allt vill en evig allmakt båda,
men ho är den dig rätt kan skåda
och säga, Herre, hvad du är?

I hvad för bild sku vi dig dyrka?
Hvad var du, förr än tiden var?
Hur gör du, underfulla styrka?
Hvad blir du, om allt ända tar?
Består du af ett ljus, en låga,
förenad vishet med förmåga?

Har du dig sträckt till tid och rum?
Är du en enhet eller delar?
Jag bäfvar, mod och sansning felar;
min fråga gör mig stel och stum.

Min tankefart kan dig ej finna,
ditt anlet kan ej någon se.
En ändlig kraft, hur kan den hinna
att ljus om en oändlig ge?
Den, som dig ser, kan icke lefva,
det är: de sig i mörker vefva,
som gudomsdjupet gå för när.
Här skapadt vett förgås och hisnar,
som veka blomman dör och vissnar,
när solens brand för häftig är.

Skall då för oss en sanning gömmas,
som närmast rör vår sällhets grund?
Skall tankan till en hvila dömas,
som ökar hennes plågostund?
Dess kraft, den hon ej vågar spänna,
af dig så mycket borde känna,
som till dess eget väsen hör.
Åt oss, som du ett lif har ämnat,
ack! vore det för mycket lämnadt
att se hvad mål du satt dig för?

Men i ett moln du dig fördöljer.
En skymt, som strålar genom skyn,
jag i en oviss kosa följer,
där jag är styrd af din Försyn.
Det är det enda tankan fattar,
det namn af dig jag dyrast skattar,

den enda stråle för mitt hopp.
Om midnattstid man nyttjar gärna
ett sken af nattens matta stjärna,
tills morgonsolen rinner opp.

Naturen om din höghet talar,
förnuftet klart din allmakt ser;
men den mitt hjärta ej hugsvalar,
förundran, häpnad han mig ger.
Uti ett haf jag börjar simma:
jag ser de stolta skeppen glimma,
en ljuflig hamn, en präktig strand.
Hvad är, att jag det härligt kallar,
om storm och våg mig öfversvallar
och aldrig jag kan hinna land?

När himlens här ditt lof förtäljer,
jag prisar en omätlig kraft.
Men jorden dock med grymhet sväljer
de barn hon i sitt sköte haft.
Dem intet värn mot faran bärgar;
ett grufligt ögnablick förhärjar
de usle lif till tusental.
Är ingen hjälp i nöd förordnad?
Är mänskolif ej i din vårdnad?
Mitt lof förbyts i suck och kval.

Ett lamm på späda gräset betar,
i blomman smakar skaparns nåd;
men hungern än ett vilddjur retar
och än ett mänskligt öfverdåd.
Det världens bild i korthet gifver:
där offras allt åt lystnans ifver,

den svaga är den starkas rof.
Ett släkte syns det andra öda,
ett djur det andra djuret föda,
och rån och våld vid hvart behof.

Ej något andas i naturen,
som för sig själf ej ömhet har.
Den första drift i kreaturen,
från den all åtrå början drar.
Men denna drift, som hjärtat böjer,
i tiden ingen rätt förnöjer
och jorden ingen lycklig bär.
Allt stämmer hop att oro föda,
allt under solen är ju möda,
och bästa släktet uslast är.

Du hand, som velat världen ställa
i sådan ordning, sådan prakt,
hvi blefvo ej dess åbor sälla?
Ack, feltes ömhet, feltes makt?
Hvi skall vårt lif en blanning vara
af ljus och mörker, lugn och fara,
af sant och falskt, af ondt och godt?
En mänska efter nöjet famlar,
men skalet blott med oro samlar,
hvars tomhet röjs, när hon det fått.

Om hon blef skapt så svag och ringa,
att mera ljus ej vardt dess del,
hvi skola lustar henne tvinga,
hvi får hon lida af sitt fel?
Hvi har hon makt att kunna synda,
till sin och andras ofärd skynda,

i dårskap äga kraft och mod?
Den masken sig ej stilla håller:
en endas yra ofta våller,
att jorden simma får i blod.

Så under moln och mörka dimmor,
där dagens fackla gått i kvaf,
i skenet af förflugna strimmor
ett kaos jorden bildar af.
Bland skarpa skuggor, bistra strålar
om en förvirrad värld jag målar;
jag målar som hon föreställs.
Jag skall min irring lyckligt röja,
i dagens klarhet mig förnöja,
när undan ögat täcket fälls.

20. ENSLIGHETEN.

I denna lugna skog jag nöjet får igen,
som flydde för mitt bröst, när jag bland mänskor dväljdes.
Du ömma känsla, du, som alla stunder kväljdes,
njut hvila, smaka frid! Min frihet varar än.

Här ser jag ingen konst, naturen ensam rår.
Med blomstrens söta lukt den friska ångan blandas.
Jag drager hälsans fläkt i hvarje pust jag andas
och känner, hur dess kraft till märg och ådror går.

Än vid en källas brädd det späda videt gror;
än i ett skuggrikt hvalf, som evig kyla gömmer,
jag på en mossig bädd om glömda nöjen drömmer
och, ödet själf till trots, mig åter lycklig tror.

Bland trädens täta flock jag ofta vilse far
och stannar i en lund, som ljuset undanskymmer;
en helig fasa känns, min tanka från mig rymmer:
hon öfver sol och jord sin djärfva kosa tar.

I denna enslighet jag dock ej ensam är:
jag sällskap om mig ser och väckes ur min dvala,
då luftens fria barn om sina nöjen tala
och bryta ut i sång sin känsla och begär.

Hvad prasslar här i gren? Hvad är, som örat bryr?
En ickorn som en pil i granens topp sig kastar;
ett rådjur skymtar fram, men strax tillbaka hastar;
det rubbar ej min ro: det undrar, räds och flyr.

En ren och stilla fröjd mitt sinne fyller opp.
Naturen fridsam är, hon frid i själen sprider:
af böjelsernas våld jag intet anfall lider;
jag ingen fruktan har; jag känner intet hopp.

Jag har min plågosvärm i staden lämnat kvar,
där oron tränger sig från slott till lägsta murar,
där arghet icke mer på oskuld hemligt lurar,
men där hon i triumf för allas ögon far.

Min otacksamma vän jag äfven lämnat där,
som fordrar ömhet jämt, men aldrig ömhet känner:
den hala smickervän, som hemlig afund bränner,
när han ett värdigt lof på tvungna läppar bär.

Den enda strid jag ser är mellan bladens fläkt:
de yfvas om hvarann, men utan fruktan bäfva;
det enda sorl jag hör, då västan börjar sväfva
och han sin envåldsmakt till trädens toppar sträckt.

Ack, sälla enslighet, till dig är vägen lätt!
Jag skall då snart i dig mitt ödes hårdhet glömma
och mig i skogens skygd, i bergens grottor gömma
för smickran och förakt, för nåd och oförrätt.

Hvad för en gudahamn var det mitt öga såg?
Hvem är, som nalkas mig med harpa och med båga,
mig sluter i sin famn och med sin kyska låga
ingjuter kraft och lif uti min kalla håg?

Det skaldeguden är. Han till min hydda går.
Hans rika, ljusa hår omkring hans axlar hänger;
den eld, som ur hans blick och högblå ögon tränger,
i tankan tänder ljus och öfver hjärtat rår.

Han talar, och min själ blir tjust af denna röst:
"Du skall min kärlek bli, men dig för hopen dölja.
Gack, skynda till ditt lugn! Min ömhet skall dig följa."
Han flyr, men lämnar kvar sin styrka i mitt bröst.

*

Så klandra ej min smak, att jag från mänskor flyr!
Jag söker sinnets lugn, där det kan lättast vinnas.
Det enda, som mig än uti min stillhet bryr,
är, att jag mänskor minns och att mig mänskor minnas.

21. LUGNET.

Långt från den storm, som världen skakar,
i Lugnet* jag min hydda fäst.
Med glädjen, som mitt hjärta smakar,
naturen fägnar där sin gäst.

* Så kallades den lilla landtgård, som fru Nordenflycht utvalt till sin fristad och hvarest hon äfven slöt sin lefnad.

Där skall den strid hos mig försvinna:
att vara vis och icke nöjd, —
när jag med stilla själ kan hinna
att le åt världens gyckelfröjd,
förakta lyckans falska smycken
och fly de blinda mänskotycken.

På stranden, där mig böljan kastar,
ett ringa gods sig bärgat har.
Jag med dess lätta börda hastar
i lugnet, där jag andan drar.
Där skall mitt lif af nöjet näras,
där skall min nötta lefnadstråd
utaf en vänlig parce afskäras
och röna hennes sista nåd.
Där skall mig jorden hvila låta,
och någon vän vid grafven gråta.

22.

Ack, tystna, täcka fåglehop!
Du roar mig ej mer.
Min herdes röst af ekos rop
mig större hugnad ger.

Jag utan honom ensam går;
ej hörs hans ljufva röst.
Att jag med klippan tala får,
är nu min enda tröst.

Min klagan jag för skogen bär
när luften blifvit sval.
Den mörka skuggan tjänlig är
att dölja ömma kval.

Här vallar herden sina får
och gläds åt bärgadt hö.
Sen Damon med sin hjord ej går,
syns den af trånad dö.

Med blomster, som oss våren ger,
herdinnan pryder sig.
Sen Damon dem ej plockar mer,
de växa ej för mig.

Jag ofta dalen genomfar,
att söka där min vän.
En sol går bort, min sorg blir kvar,
ty Damon dröjer än.

Vid källan fåfängt väntar jag,
tills månan runnit opp.
Hur mången natt och långsam dag
bedragit mina hopp!

När västanvädret rör ett blad,
när fågeln ömsar gren,
mitt öra lyss: i tankan glad
jag famnar Damon ren.

Ack, skynda, Damon, till den ro,
som pröfvad vänskap ger!
Hvad gagnar mig din dygd och tro,
när jag dig själf ej ser?

23.

I rena tankar! Vishets ro!
Förnuft och snille! söken stänga
min fiende ifrån det bo,
ur hvilket han er velat tränga,

och råden i min fria själ,
som kärlek sökt att göra träl.

Den makt därinne härskat har
som en tyrann sitt välde brukat;
sen hjärtat öfverraskadt var,
han så sitt stolta mod ödmjukat,
att det ej trotsar faran mer,
men tyst ur fängslet sig beger.

Jag litar ej på grunder mer,
som sedolärans hjältar lära.
I ljufva band man sänkes ner,
dem kärlek vet osynligt bära
och dem han så har sammansmidt,
att hvarje hjärta råkar sitt.

Förgäfves frågas då, om jag
ett nederlag har kunnat hindra.
Alltnog, jag vet jag varit svag;
det skall min dom om andra lindra.
Och utan att mig tro för väl,
har dock min dårskap haft sitt skäl.

En hjälte mister ej sin frejd,
om han af kämpar en gång vinnes;
helt olik den, som i hvar fejd
städs tappar och af dvärgar binnes.
Dock vare mer ell' mindre brott,
är fångenskapen aldrig godt.

Min frihet i en dvala låg
och skröt dock af sitt ljufva fängsel.
Förnuft och minne, vett och håg
omringades af tusen stängsel.

Jag var från deras öfning skild.
Min enda ro var Damons bild.

Än gaf jag på ett tycke akt,
som ger hans själ en lycklig dager;
än kände jag den dolda makt,
som lika sinnen sammandrager,
och framför allt i väsen, vett
en dygd, som ej sin like sett.

Så klädde kärlek in de band,
som för vår syn han plägar binda;
ty hjärtat han ej fängsla kan,
förrn sig förnuftet fått förblinda.
Nu ser jag Damon som han är
och ej hans dyrkan mer begär.

Jag har min hälsa fått igen,
men Damon skall därvid ej mista:
jag älskar honom som en vän,
men plånar evigt ut en lista,
där han af allt, hvad jorden bar,
fullkomligast afmålad var.

Han har som andra dygd och fel,
men liflig själ och ädelt hjärta.
Att i hans vänskap äga del
jag söka skall, men utan smärta.
Ej mer mitt sinnes nöjda skick
skall grundas på en ljuflig blick.

"Ack!" säger någon kärleksslaf,
"du nekar dig den största gåfva:
den sällhet vet du icke af,
som lycklig kärlek plägar lofva."

Javäl, mitt hjärta sällt och ömt
har icke slika nöjen glömt.

Men därför tror det välja bäst,
  sen det har allt försökt och pröfvat:
all häftig åtrå är en gäst,
  som själen jämt sin frid beröfvat;
mitt hjärta, fritt, men dock ej kallt,
vill dra en menlös ro af allt.

24. ÖFVER EN HYACINT.

Till — — —

Du rara ört, som ej din like
  i färg, i glans, i täckhet har,
bland all din släkt, i Floras rike,
  din fägring mest mitt öga drar.
På dina blad naturen spelar,
  i konst, i prakt hon yttrar sig;
den fina balsamlukt du delar
  förnöjer och förtjusar mig.

Med trogen omsorg jag dig sköter:
  en lindrig luft du andas får,
en häftig il dig aldrig möter,
  för hetta, köld du säker står;
ett lifligt väder på dig fläktar,
  som tränger genom blad och knopp,
och när af värma du försmäktar,
  en kylig flod dig friskar opp.

Men liksom du min hydda pryder
  och dig i all din täckhet ter,

en grym förvandlings lag du lyder,
du vissnar, dör och finns ej mer.
Du hastigt all min möda glömmer
och ledsnar vid min ömma vård,
bland ringa stoft din fägring gömmer —
du är ju otacksam och hård!

Men skall jag på en blomma klandra,
det veka väsen klaga an?
Dess öde är att sig förandra:
hon måste vara som hon kan.
Hon är ett gräs, hon skall förfallna;
jag intet agg till henne bär.
Så ser jag ock ditt hjärta kallna:
det måste vara som det är.

25. TILL * * *.*

Hvad har jag sett? Hvad gruflig plåga!
Hvad nya ämnen för mitt kval!
Hvad olja på min olyckslåga!
Hvad öde för mitt hjärtas val!
De ögon, som af ömhet brunnit,
som ha mitt lif, min död i sig,
ha nyss af sorg och saknad runnit —
för hvem? Ack, för en ann än mig!

Jag tecken ser af ömhets tårar
på Damons kinder röjas än:
ett afsked så hans hjärta sårar,
så kan han känna för en vän.

* Den 25 juni 1762.

Och jag, jag skall till evig smärta
en sådan skatt på jorden si,
det bästa och det ömsta hjärta,
och själf dock icke lycklig bli.

Mig skulle hopen svartsjuk kalla
och ge mitt kval förhatligt namn.
Jag kan dock utan köld och galla
en skönhet se uti hans famn.
Men se det dyra hjärtat delas,
sen jag en gång dess ömhet vann,
en grad för mig i känsla felas,
är hvad jag icke bära kan.

Lät därför, Damon, dygd och ära
ej hålla dig i något bann!
Jag svär vid dig och hjärtats lära,
att jag det aldrig tager an.
Förr må min sorg mitt lif förstöra,
än gå i tvungen vänskap in.
Du kan min sällhet icke göra,
om jag ej högst kan göra din.

26. FRAGMENT AF EN HEROID.

Hildur till Adil.

Förgäfves räknar jag hvart ögonblick, hvar timma,
hvar morgons glada sol och aftonstjärnans strimma.
Hvar dag en annan dag är nu min längtans val.
Den kommer utan dig — och väcker nya kval.
Förgäfves jag min syn till frusna stranden vänder
och till den falska sjö bedröfvadt ögat sänder.
Det falska element, som skiljer dig från mig,

till mina plågors längd har dubbelt väpnat sig.
Än härskar stormens gud och skyn med böljan hotar;
än rustar kölden sig och vågens snällhet motar.
De strida med hvarann och ömsom lika rå.
Skall då ej en af er, I grymma! seger få?
Den natt, när blåst och brak besvärar andras öra,
då söfver hoppet mig: i drömmen tycks mig höra
en svag, bedräglig is af stormen sönderslås,
och årans välde snart på vattnet återfås.
När Bore, klädd i snö, begynner häftigt rasa,
gör heta blodet stelt och väcker köld och fasa,
då först mitt ömma bröst en dubbel värma får:
jag ser, hur Adil trygg på vågen till mig går.
Med dessa ljufva hopp hvar dag min längtan dårar.
Förtärd af åtrås eld och ändtlig trött af tårar,
i fruktans bleka famn jag redan dignat ner:
jag är ett ängslans rof, jag hoppas intet mer.
Du starka segergud, som allting öfvervinner,
som härskar, när du stängs, och aldrig hinder finner,
som ser naturens allt uti din lydnad stå,
säg, kärlek! kan du ej på storm och vinter rå?
Hvad kan din dolda kraft för under icke göra!
Du, som än dristat dig att Hildurs hjärta röra.
Det hjärtat älskar nu, som hade till sin borg
dygd, vänskap, vishets ro, förfarenhet och sorg.
Ej någon dödlig mer må sig till motvärn ställa,
när dessa vapens makt mot kärlek intet gälla.
Natur! det ömma bud, som du i hjärtat skref
mot konst och våld och tvång, så outplånligt blef.
Men är det ock ett fel att älska och att röras,
en plikt, att hjärtats lag af vanans skall förstöras?
Du falska föredom, som härskar tusenfaldt,
att ställa dig tillfreds, har Hildur vågat allt.
Så länge har hon stridt med all sin tankegåfva,

att denna ädla kraft snart saknar sin förmåga.
Så länge har hon valt emellan lif och död,
att dödens kalla hand blott stillar hjärtats nöd.
De plågor och de straff, som hämnden bruka plägar
emot den mörka hop, som trampa lastens vägar,
ej svara mot de kval, som Hildur lidit har,
sen ömsom hon ett mål för dygd och kärlek var.
Då hjärtat skärs och slits af pilen, som det sårar,
försvinner hennes lif emellan eld och tårar.
För längtan, tviflan, hopp ett rof dess sinne är,
och på sin bleka kropp hon dödens märke bär.
Det är för Adils skull, som Hildur detta lider,
den Hildur, som man sagt bepryder våra tider,
som väcker fägnad opp, hvar gång hon harpan rör, —
det är för Adils skull den ömma Hildur dör.
Ack, ömhet! var det du, som Adils uppsyn gjorde
och satt i den en kraft, hvarmed han segra borde?
Förståndets starka eld och oskulds lugna frid
här ömsom röja sig uti en stilla strid.
När denna rara glans ur ögat börjar stråla,
hvad hjärta är väl till, som kan dess intryck tåla?
Mitt, af det ömma slag, till sin magnet blef fördt,
som trängt till själen in och alla känslor rört.
Så länge blodet drifs och tankan lifvar sinnet,
försvinner ej den stund, den dyra stund, ur minnet,
då Adil första gång sitt hjärta täckte opp,
då från hans läppar först det ordet kärlek lopp.
Förtjusad, häpen, stum, jag såg mitt öde vackla,
som räckte mig på nytt den släckta nöjets fackla.
Mitt hjärta sökte köld, min tunga sökte ord,
men ack! förställnings larv är ej för Hildur gjord:
jag sade utan konst, att jag en himmel funnit . . .
Min Adil, blir man kall för hvad man lätt har vunnit?
Det är väl hopens smak; men den jag fått till vän

är därför stor och rar, att han ej liknar den.
Ibland det sälla folk, som bygga Fröjas rike,
i ömhet och i dygd är ingen född din like.
Men hjärtat tviflar dock och frågar sig till blygd,
om Adil älskar mig af ömhet eller dygd.
Det späda kärleksbarn så lindrigt bör bemötas,
så noga aktas vill, så ömt och varsamt skötas;
det af ett intet rörs, ett solgrand intryck gör,
af köld, af minsta pust det rasar eller dör.
Jag fruktar — ack! du vet, hur vidt min tanka sväfvar —
du är af ömkan rörd, men kärlek — ack, jag bäfvar!
Af ädelmod, af dygd du ömmar Hildurs kval:
förkunna mig min dom, låt döden bli mitt val!
En låga af den art, som Hildurs hjärta bränner,
en själ, som fint och starkt och ömt och häftigt känner,
ej lönas med en eld, som skyldigheten gör:
den kalla tacksamhet till kärlek icke hör.
Förkunna mig min dom, och släck ett haf af lågor!
Den sista plågan är den ljufsta utaf plågor.
Mitt lif är redan dödt för allt hvad lifvet ger;
ett enda steg ännu — och Hildur är ej mer!
I glömska och i mull skall hennes väsen gömmas:
hon blir med ömkan nämnd, men ändtlig skall hon glömmas.
Här intet evigt är: båd sorg och rykte fly;
de hinna ej så långt att grafvens tysta bry.
Men blir en tanka kvar af hvad jag själf har varit
och hvad af fröjd och sorg jag ömmast har förfarit,
blir Adil och den eld, som han i själen väckt,
min känsla och min kraft och blir där aldrig släckt . . .

* * * * *
* * *
*

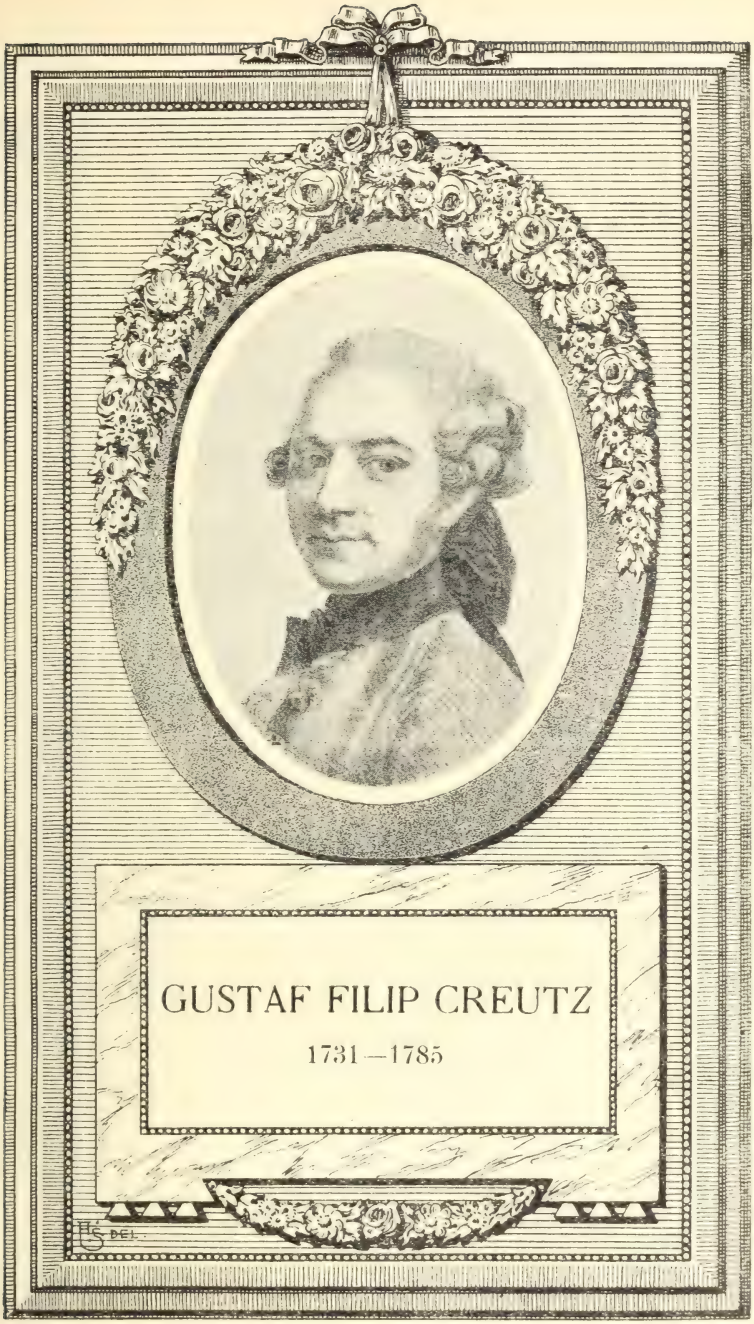

GUSTAF FILIP CREUTZ

1731—1785

1. ELEGI.

Vid midnattstid uti en skog,
bedragen, utan hopp sågs unga Dafnis hasta
och sig i djupa mörkret kasta,
där han sin hämnd i denna klagan tog:

"Ack! jag kan knappt min anda draga.
Du västanvind, håll upp att susa mer!
Tyst, sorgebölja, sänk dig ner,
låt mig en stund allena klaga!
Du sälla vår, som alla sinnen rör,
bjud intet till mitt matta hjärta lisa:
hvad gagnar mig den fägring du kan visa?
När annat allt får lif, då tvinas jag och dör.

Hvad frätes jag utaf för gruflig låga?
Ack, tror du väl, bedrägeliga kön,
som födes blott till mänskosläktets plåga,
att trolöshet får aldrig någon lön?
Du stränga makt, som styr i dödens rike,
välj ut ett straff, en plåga utan like,
låt sen din mörka afgrund opp,
sänd någon hit af kvalgudinnors tropp,
förstör af detta kön hvartenda lif som andas,
låt dygd och last allt om hvartannat blandas -
men skona Zefis dock, fast hon har gjort mitt kval.
Hvad! skulle hämnden allt hvad henne liknar mörda,
men i sitt dunderslag allenast henne vörda,
som ed och kärlek bröt uti sitt nya val?

Ack, grymma, kunde du min ömma kärlek glömma?
Du, som så många prof utaf min trohet har!
Ack, kunde väl mitt hjärta döma,
att något svek i Zefis' hjärta var!
Ja, du skall blifva nöjd, mitt blod skall gräset skölja!
Men tillåt dock en enda suck för dig.
Men skall ej hämnd på otro följa?
Nej, himmel! straffa endast mig.

Hvart flyr jag väl? Bedröfveliga parker!
I branta djup, I torra ödemarker!
Kom, visen mig förödelse och nöd!
Ack nej, I kunnen ej mitt tillstånd för mig måla:
förtviflad, menlös i min död,
jag dör förutan tröst att kunna döden tåla.

I denna skog en dödlik tysthet rår,
i detta lugn känns inga stormar rasa,
och ingen våg mot denna stranden slår:
jag rubbar denna frid med fasa.
I andar, som ett hemvist fått
i denna dal, förlåten detta brott!
Det enda dån, som skall er ro förstöra,
det blir min suck, det blir min klagoröst;
den enda storm det våld, som i mitt bröst
min kärlek och min sorg uppå mitt hjärta göra;
den enda våg, som svallar i en flod,
det blir min gråt, det blir mitt hjärteblod.
Och strax skall jag er bleka flock föröka.
I källans djup en vålnad visar sig,
som bjuder mig att edert sällskap söka.
Ack, skynden då att rödja rum för mig!

Hvad köld är det, som denna grottan hyser?
Här får mitt heta blod nu ändtlig svalka sig.

Här blir min graf . . . Men, ack! jag ryser,
om Zefis glöms, när jag förglömmer mig.
Dess bild en del utaf mitt väsen blifvit.
Du hårda död, när du mitt fängsel rifvit,
förstör allt hvad jag själf i tiden varit har,
men lämna det af mig, som Zefis' tanka var.

Farväl, I täcka fält, farväl, I gröna lunder!
Du hulda jord, som ofta blödigt såg,
hur mina knän på dig för Zefis' fötter låg,
tag mot hvad återstår af mina sista stunder,
göm dessa tårar i ditt sköt!
Törhända de en gång min Zefis' fötter väta.
Ack, tänk om en af dem i någon blomma flöt,
den Zefis kunde sen i sina lockar fläta!

Du täcka bloss, som med ditt bleka sken,
försilfrar denna park, förtjusar dessa nätter,
om Zefis trampar mina ben,
när hon vid källans brädd sig efter vanan sätter,
glöm ej att då dess skugga måla af,
på det min sorgsna hamn, som sväfvar här allena,
med hennes kunde sig förena
och jag en himmel finna i min graf.

Du västanväder, när du andas
och leker kring om Zefis' famn,
låt mina suckar med dig blandas,
och sorla stundom fram mitt namn!
Och du, du sista suck, som drifs från bröstet ut,
om dig en pust så lyckligt kunde föra,
att du hann fram till Zefis' öra,
så hviska om mitt kval, min kärlek och mitt slut!"

2. SOMMARKVÄDE.

Så har jag på mitt öde vunnit,
fast morgonåldern än är kvar,
och denna tysta dalen hunnit,
som gräns för all min önskan var.
Hvad ljuflig känsla hos mig väcker
det friska gräs, som mig betäcker,
där jorden blomstras kring min kropp
och täta alar mig beskärma,
att ej af sol och kvalmig värma
jag nödgas maktlös gifvas opp.

Mitt forna lugn, min frihet vaknar
och retar upp min kväfda smak.
Jag de förrädska nöjen saknar,
som skymta under gyllne tak.
Ack usling! du som hellre väljer
de rum, dem makt åt högmod säljer,
där fruktan fridens ställen tar;
där blott en dunst den ljungeld tänder,
som redes till af mänskohänder,
och ingen hydda ger försvar.

Min mun med vällust jorden nåkar
och kysser denna hulda mor.
Allt hvad mitt nöjda öga råkar,
allt gör min tanka mera stor.
En alm till medelskyn sig höjer,
den nordens storm förgäfves böjer;
i källans sköt dess afbild trycks
där den sin längd åt djupet sträcker
och ned till andra världen räcker
samt hop med molnen simma tycks

Så målar sig den forna ära,
som dygdens namn till himlen bar.
Den fåfängt tidens barn begära,
ty hon med styrka parad var.
Hon sågs till eftervärlden hinna
och ej med tidens flod försvinna,
fast hon i honom skildras af;
när våra dagars frejd förödes,
som ena morgonrodnan födes
och vid den andra ser sin graf.

Ej mer af tomhet sinnet mattas,
ty ingen skymt af konst jag ser;
ej något skådespel mig fattas,
ty rundt omkring naturen ler.
Se, dessa träden fåglar hysa,
som af en blandad målning lysa;
af deras kvitter luften fylls.
Min röst fördubblad återvänder,
som jag förtjust till berget sänder,
hvars spets af solens guld förgylls.

Där syns en helig lund, som skryter,
att han af ingen yxa vet,
och här ett fält i ljuset bryter,
där hundra hjordar gå i bet.
En bäck från höjden kullrar neder
och kring det friska gräset leder
sitt obestånd och stolta dön.
Han sig i villoslingring kröker,
tills han sitt skum med bullret öker
och störter sig i salta sjön.

Se, hafvet tusen holmar delar,
där dagens stjärna svalkar sig
och på dess hala yta spelar,
att desto mer förblinda mig.
Ett mjölkhvitt segel ögat röjer,
hvar sig en götisk byggnad höjer,
af tid och luftens våld förstörd.
Men snart den lätta duken sväfvar
förbi ett fält, som hettan sträfvar
att kröna med en gyllen skörd.

På denna häll en gosse ansar
och kastar ut en svekfull ref.
Ett flyktigt flarn på vågen dansar,
där masken ned åt djupet dref;
knappt fenesläktet honom slukar,
förrn kroken under vattnet dukar.
Förgäfves fången stretat har,
hans käft vid mordekroken hänger,
man böljans son till landet slänger,
där han i gräset sprattlar kvar.

En hare nedför detta näset
liksom en skugge for förbi.
De färska spåren smitta gräset,
dess villoslag förrådde bli.
Förgäfves busken honom skymmer,
för hundens fötter jorden rymmer,
han hastig bukt till läget tar.
På nytt det skrämda rofvet flyktar,
ett dödligt bly dess vandring lyktar,
dess lif i fria luften far.

En äng, den blommornas gudinna
med tårar tar i sitt försvar,
får efter något motstånd finna,
att mognadsguden segrat har.
Här blekna blomstren ren af fasa,
när tusen dödar kring dem rasa,
och lian med en mordisk makt
de späda lik för vädret sprider,
och sist i gröna pyramider
begrafves deras forna prakt.

En klippa öfver djupet hänger
och nickar med en skäggig topp.
En lummig gran ur klyften tränger,
som rann för tio åldrar opp.
En evig mossa öfverhöljer
de grottor, där sig tysthet döljer,
och där den vilde örnen bor.
Han långsamt sig i luften svingar,
där han en värnlös fånge tvingar,
som dör i lufttyrannens klor.

En fåvitsk hop, som vädret flockar,
till dunderfågeln nalkar sig
och häpen sig i hvirflar skockar.
Han för mot svaga släktet krig:
han offer efter offer söker,
hans blodtörst deras sorl föröker.
Lik hjälten, som med lyckans gunst
en tanklös undran hos oss väcker,
när han i mänskoblodet släcker
sin vildhet och sin ärebrunst.

Jag ser en fyravingad skara
som himlabågens färgor bär,
sig med de blyga blommor para.
När ena blomstret sugadt är,
en fjäril strax ett annat söker
och så sitt korta lif föröker
med ett lycksaligt tidsfördrif.
Hur ymnigt tiden för oss räckte,
om vårt bekymmersamma släkte
drog sådan nytta af sitt lif!

En mänska bör den tid förgäta,
som lifvets korta ro betar,
men blott dess längd med stunder mäta,
då hon en ljuflig känsla har.
Hvad minsta oro kunde föda,
hon borde i sitt minne döda
och glömma ända till dess namn.
Men ack! hon mot naturen stretar
och sig en värld af plågor letar
midt i lycksalighetens famn.

Men nya syner ögat gläda:
förvillad i en löfrik park,
där mina fötter ljufligt träda
på en med blomster bäddad mark,
jag ledes i förtjusta dalar,
där träden öppna sig i salar
och strax därefter skockas fram.
Jag ser en spräcklig skugga darra:
hvartenda träd syns ljuset narra
att leka nedanför dess stam.

Nu börjar marken slutta neder
och sjunka i en lönlig gång,
som mellan tvenne kullar leder.
Ju mera lunden blifver trång,
ju mer syns ljuset ock försvinna.
Hit kan ej något väder hinna,
och när man midt i dalen är,
man af en okänd vördnad ryser,
ty fastän dagen klarast lyser,
så segrar likväl natten här.

Hit såg man mången ung herdinna
ifrån sin herdes armar fly
och här detsamma ödet finna,
som hon så menlöst ville sky.
Förgäfves rodnan kinden höljer,
ty blygseln sig i skuggan döljer;
men hennes suck i skuggan hörs.
Naturen är på herdens sida.
Hvem mäktar väl mot hjärtat strida,
när vapnet blott af blygseln förs?

Men den förtjusta grottan retar
den djärfhet herden redan har;
herdinnan efter stränghet letar,
men finner endast ömhet kvar.
Af vällust börja tårar rinna;
snart bägge deras himmel finna
och smälta uti nöjen bort.
Du lund, som skyddat deras låga,
ack, vore det i din förmåga,
att ej vår sällhet blef så kort!

Men hvilken ljuflig luft jag andas,
som denna kullen dunstar ner,
där purpurn med det gröna blandas
och svalegräset kyla ger.
De smultron, ögat hinner följa,
förgäfves deras blygsel dölja
uti ett krusigt blads förvar.
Likså en nymf sin fägring gömmer,
men här och där en täckhet glömmer,
som florets våld sig undandrar.

En sådan syn min vällust öker
och hvälfning i mitt väsen gör:
jag råkar det, som mänskan söker,
och saknar det hon fruktar för.
Hon söker efter frid och föda
med frihet från besvär och möda —
hon det i dessa parker får;
hon fruktar under föttren trädas —
hur kan man väl för sådant rädas,
där enfald om naturen rår?

Här kan för högmod fyllest göra
att endast lyda sitt behag;
här törs man utan fruktan höra
naturens framför vanans lag;
här är det mindre skam och fara
för dårars ögon löjlig vara
än ha ett hjärta stöpt i bly.
Ej lystnad här min ungdom dränker,
och högmod, afund, fruktan, ränker
från mina ålderskiften fly.

Här ingen statsslug dåre säger,
att dygd är blott ett talesätt,
och uti samma viktskål väger
guld, samvet, titlar, mänskorätt;
här hörs ej mänskligheten kvida
och fåfängt sina suckar sprida,
när storhet henne flyktig gör;
ty askans barn i dessa trakter
ej skapa sig till gudamakter,
och mask ej maskar krossa tör.

Men solen himlen öfvergifver,
de tysta skuggor skrida fram.
Med ljuflig vanmakt herden drifver
i svala skjulen sina lamm.
Ren samlas aftonrodnans skänker;
den friska pärledaggen stänker
på örtren en förnyad saft.
Ren sömnen på dess tunga vingar
i lätta drömmar återbringar
de nöjen jag om dagen haft.

3. GUDASAGA.

Minerva sad' en gång: ''Hör, Venus! du bör veta,
jag tål ej, att din son så mycket självsvåld får.
Det blir ett bortskämdt barn. Jag hör det ryktet går,
att han som oftast stjäl och hjärtetjuf får heta.
Fy! tänk, min hjärtans du, hvad vore det för skam,
hur tycker du det skulle låta,
att en så gammal släkt en skamfläck alstrat fram?''
Vid dessa ord begynte Venus gråta.

"Jag icke på hans arga sinne rår,
han är för stursk, jag fruktar själf hans snara."
"Hå!" föll Minerva in, "det skall ha ingen fara:
man alltid någon sådan får,
som junkern då och då med ris på fingren slår.
Lät kalla Blygsel hit och gossen med tillika!"
Strax visa bägge sig: de ena listigt ler,
den andra rodnar städs och ner åt marken ser,
han rusar fram, och hon vill undan vika.
Minerva fortfor så: "Min dotter, tag i akt,
att denna pilten stjäl — jag spår han dig bedrager!
Haf på hans finger noga vakt,
och stryk man till ehvart han tager!
Och du, min gosse, minns, här får din sjuka bot:
det är dig sundt att dig din vilja neka."
"Tack, moster," svarar han och hoppar på en fot.
"Jag tycker mycket om med lilla syster leka."
Allt går i början bra, och de förlikas väl,
så länge skalken hemligt stjäl,
ty flickan hade ej för pilten någon fasa.
Men när han efter hand blef mer och mer så djärf
att uppenbarligt öfva ut sitt värf
och ville börja på med flickan näsvist rasa,
fick gossen lustigt smisk, fastän det tjänte blott
att gjuta olja på dess brasa.
När flickan gjort, hvad hon förmått,
sad' hon: "Du aktar ej min aga.
Nu får jag lof för mamma klaga."
"Nå nå," sad' Astrild, "det är godt.
Men vet, din leda skvallerbytta,
att det skall tjäna dig till ringa nytta."
Han därmed henne strax en duktig skuffning gaf.
Hon ger ett anskri till, hon suckar, svimmar af.
Minerva, som förstod, hvad sådant vill betyda,

strax kallar Astrild in till sig.
"Din stygga unge, jag skall lära dig
att inte min förmaning lyda!"
Sen hon har bannats bra, som gumman gärna gör,
och vederkvickt den lilla fröken,
hon ändtlig sig till minnes för,
att barnen rädas mest för spöken.
"Ha! ha! min goda pilt, man får väl råd med dig:
så snart du fått ett hjärta snatta,
skall Ledsnad dig i sina armar fatta."
Det dröjde icke långt, förrän hon viste sig.
Hon är, som hvar och en väl vet,
en led, en hiskelig tomtinna,
så stygg, att gammalt folk sig äfven skrämda finna.
Vid denna fula syn vår Astrild skrek och grät.
Han sprang, men fåfängt sig i alla gömmor döljde,
ty trollet honom så i hamn och häl förföljde,
att han så när af hjärtspräng blifvit död,
om han ej fått till hjälp två vingar i sin nöd,
hvarmed han något försprång vinner.

Aminta, klaga ej, att han så flyktig är:
den stackarn stjäl ännu och ständigt fruktan bär,
att spöket ej på honom hinner.

4. KÄRLEKENS NÖJE OCH KVAL.

Ack! om kärlek sälla gjorde
alla dem dess välde sporde,
kärlek alla tider borde
blifva ömma hjärtans gud.

Men när kärlek tar sin föda
uti suckar, kval och möda,
kan han alla nöjen döda
och en plågoanda bli.

Om du på ett hjärta vinner,
du till gudars sällhet hinner,
och den eld i själen brinner
hela världen är för dig.

Älska, om du trohet finner,
medan blodet varmast rinner:
kom ihåg, din tid försvinner,
och du blott en gång är ung.

Men om du ej kan behaga
den, som vet din själ betaga,
fåfängt vill du dig beklaga,
utan sucka och förgås!

Hvartill gagnar då den ifver
detta bröstet sönderrifver?
Ack! om kärlek plåga gifver,
hvarför har jag hjärta fått? . . .

Till att lindra denna plåga
litet är att lifvet våga:
mot en timmas lycklig låga
vill jag byta himlen bort.

5. ATIS OCH CAMILLA.

SKALDEDIKT I FEM SÅNGER.

Första sången.

Jag sjunger om den eld, som plågar och förnöjer,
då han sin första makt i unga hjärtan röjer.
Du ömhet, gudakraft, som världens vällust gör,
kom, lifva upp min vers och mina sinnen rör!

I de arkadska fält, långt från de stolta städer,
där nöjet säljes bort för ärelystnans väder;
uti en ljuflig trakt, dit oskuld lyckan drar,
där glädje, frid och lugn ses fästa henne kvar;
där strömmar kröka sig i blomsterrika dalar;
där allt af kärlek rörs och allt om kärlek talar:
i denna sälla bygd Camilla lifvet njöt.
Hon född och uppfödd var i menlöshetens sköt.
Vår sol, som i sitt lopp naturens fägring målar,
har aldrig förr så skönt fått råka med dess strålar.
Behagligheten själf dess hela teckning drog.
Uti sitt gudaverk en vällust himlen tog,
och dygden ville själf Camillas skapnad söka,
att mera älskad bli och få sin dyrkan öka.

Hon till Dianas tjänst från födseln offrad var,
och i sin lugna själ hon hennes lagar bar.
Uti gudinnans lund hon lifvets vår förnötte
och i en lycklig frid dess rena rökverk skötte.
Den unga Doris där dess vän och sällskap var.
Du ljufva vänskap, du, som själar sammandrar,
som dessa unga bröst med oskulds band förenar,
de hjärtan, som du rör, du helgar och du renar!

Ren våren i sitt sköt en liflig värma bar;
naturen väcktes upp, hon i sin ungdom var.
Man såg kring alla fält, att vinterns välde lyktat,
att glädjen rest sin tron och jordens sorger flyktat.
De ljumma sommarregn förnya mänskans hopp;
ur jordens mjuka famn de locka örtren opp;
af värmans spända kraft de tunna knoppar klyfvas,
och ren med täta löf de lugna skogar yfvas.
Till skogsgudinnans pris en högtid firas skall.
Nu börjar dagen gry, och nattens makt är all.
Än darrar månans sken på böljans hala yta,
men hastigt ljusets flod från öster börjar flyta;
de mörka skuggor fly, och stjärnan bleknar af;
ren strömmar purpurn ut på himlens mörkblå haf.
De svarta molnens bädd förbyts i röda skyar;
nu ljungar solen fram, och världen sig förnyar.
Den svala nattens dagg, som sig till blomstren sänkt,
har på de späda blad en mängd af pärlor stänkt;
det höjda ljusets glans från bergens toppar faller,
och solens spridda guld sig blandar med kristaller.
Man himlabågens färg kring fälten stråla ser;
hvar blomma ur sin kalk åt fjäriln nektar ger.
En samlad balsam sprids att sig med luften blanda
och förs i hvirflar kring af morgonvädrens anda.
Ren svärma luftens folk kring deras gröna hus
och stämma deras sång ihop med aspars sus.
Naturen tyckes dock sin största fägring sakna:
Camilla syns ej än ur sömnens sköte vakna;
de ögon dölja sig, som dagens glans förta,
där ömhet, eld och lif och oskuld segrat ha.
Kring hennes blomsterbädd de falska drömmar flyga
och i dess rörda själ med villobilder smyga.
Än småler hennes mun och glädjetecken ger,
än darrar hennes kropp, man tårar flyta ser.

På hennes hvita kind man hastigt skiften finner:
nu dödlig blekhet syns, nu åter rodnan brinner.
Dess armar sträckas ut och kramas till dess bröst;
man tunga suckar hör, som kväfva hennes röst.

Den ömma Doris ser, att dess Camilla lider.
"Ack, vakna," ropar hon, "ty solen redan skrider,
och fälten lifvas ren af vädrens friska fläkt!"
Camilla spritter upp, förvirrad och förskräckt.
"I gudar," sade hon, "hvad är det som jag känner?
Min Doris, är du här, du bästa utaf vänner?
Ack, låt mig gjuta ut min oro i ditt sköt!
Jag en bedräglig ro i hvilans armar njöt.
Knappt sömnens tunga hand mitt trötta öga tvingar,
förr än mig tycks jag bärs på vädrets lätta vingar.
Jag snart från höga skyn åt jorden skådar ner.
Det segelfulla haf jag under föttren ser*;
Dianas stolta lund liksom en punkt försvinner;
de högsta skogar ren som lägsta gräs jag finner,
och jorden som en skymt utur min åsyn far.
Jag i en annan värld en hastig kosa tar
och till förtjusta fält och sälla dalar hinner,
där ögat vårens prakt och höstens frukter finner.
Allt, hvad min anda drar, en vällukt åt mig ger,
hvars ånga dunstar fram från alla trän jag ser.
Där glänsa vattuspel i skygd af palmens grenar,
och myrtens späda blad med rosen sig förenar.
Jag häpnar för mig själf och vet ej, hvart jag går;
jag hänrycks af den gud i dessa nejder rår.
Jag såg ett älskligt barn, som vänligt åt mig myste,
och själfva himlens fröjd uti dess ögon lyste;
en tropp af nöjen sågs, som lopp uti dess spår,
som kring dess hufvud flög och lekte i dess hår.

* Spectat mare velivolum terrasque jacentes. Æneid.

Han fjärilvingar bar, som tusen färgor delte,
på hvilkas tunna flor en lindrig västan spelte.
Med ömhet detta barn hörs stafva fram mitt namn.
'Camilla,' ropar det, 'ack, tag mig i din famn!'
Jag detta täcka barn intill mitt hjärta lade
och kärleksguden själf i mina armar hade.
Hans lågor tändes upp och brunno i mitt sköt.
I hela själen strax en okänd vällust flöt;
men denna vällust snart förvandlar sig i smärta;
än andan blir förkväfd, och än förtärs mitt hjärta.
Hvad fasa! Dessa fält i hast förvandla sig.
Strax tordöns buller hörs, och mörker kringger mig.
Jag skräms af forsars fall, af villdjurs rop och läten;
i nakna skrefvors djup jag röjer ufvars säten.
Från träsk och mörka kärr en gyttjig bölja går;
jag trampar dödas ben och mellan grafvar står,
där källor utaf blod kring mina fötter strömma.
Ett hiskligt spöke syns; jag fåfängt vill mig gömma:
det i sitt kalla sköt mig strax med grymhet tar
och i en evig natt med tunga kedjor drar.

Ack, Doris, denna dröm än för min åsyn sväfvar.
Förgäfves vaknar jag; mitt skrämda hjärta bäfvar.
Månn himlen ledsnar vid att mer beskydda mig?
Månn under mina steg en afgrund gömmer sig?''

''Camilla, stilla dig!'' den rörda Doris svarar.
''Hvad kan du frukta för? Din oskuld dig bevarar.
En dröm är blott en dröm, en tung, förförisk dunst,
som öfverrumplar dem, som njuta sömnens gunst.
Men hör du herdars sång, som sina hjordar drifva?
De gälla jägarhorn kring bergen genskall gifva.
Till din gudinnas fest du ren bör pryda dig;
du ser ju offrens rök mot himlen häfva sig.''

Af detta Doris' tal Camilla något lindras;
men hjärtat upprördt är, dess aning kan ej hindras.
Det lisas ej så lätt, som det kan bli förtryckt,
ty oron vänder om och sårar i sin flykt.

Hon dock med mera frid till nästa källa hastar,
i hvilken lagerns löf sin gröna skugga kastar.
Af vattnets återsken dess grenar lysas opp,
där ljuset vilse far uti sitt brutna lopp.
Man ej kring källans brädd en slipad marmor finner;
naturens enfald här på konstens uppror vinner;
här sprutar ingen bild en bågig ström till skyn,
som sällan sinnet rör, fast han förblindar syn.
Man blott naturen ser, hon strax till själen hinner;
en bullrande kristall på pärlesanden rinner,
och böljan silad är af själfva hälsans gud.
Camilla lägger af vid källans brädd sin skrud;
hon sig uti dess sköt en ljuflig svalka bådar.
Ren under lagerns skygd man all dess skönhet skådar:
i hennes anlets streck fullkomligheten finns
och den fördolda kraft, af hvilken hjärtat vinns;
kring hennes purpurmun de kyska nöjen mysa;
en ljuf och himmelsk eld dess mörkblå ögon hysa;
än segrar majestät, än menlöshet och frid,
än smyger ömhet fram, som röjs i denna strid.
Hvartenda ögnakast en lindrig oro målar,
som stundom lifvas upp af några glädjestrålar.
Dess hår kring hennes hals i mörka bucklor förs,
albastern andas där och under locken rörs.
Den täckhet, det behag, som mer än skönhet vinner,
man i dess blickar ser och i dess åtbörd finner.
I vattnets klara sköt hon ändtlig stiger ner:
den sälla källan rörs utaf den prakt hon ser;

dess buller saktar sig, dess våg sig långsamt höjer,
hvad dagen aldrig sett dess klara spegel röjer.
En täckhet blottas här, och där en annan sköljs,
som endast glimmar fram och utaf vattnet höljs.
Hur mycket skönt förgöms, som ögat fåfängt letar,
som tankan råkar blott och hela själen retar!
Dess lif, dess fina växt! . . . Min pensel, stanna här!
Jag själf af lågor tärs och ren förtjusad är.

Men nymfen, rörd och blyg, sig fåfängt söker dölja:
de ömma lustar strax i vattnet henne följa,
och kärleksguden själf vill värma hennes bad.
Camilla nöje tar, men vet ej uti hvad.
En liflig vällust ren uti dess ögon lyser.
Den stolta böljan yfs utaf den skatt hon hyser;
hon kärligt slingrar sig kring om en kropp af snö.
I hennes klara famn förmätna lustar dö;
ty denna rena våg beskyddar blott de blyga,
som dölja deras gång och under vattnet smyga,
där nymfen blifver höljd af vågens silfverflor.
Ren hjärtats gud, förtjust, tar henne för sin mor.
Han med så mycket skönt sin häpna syn förnöjer.
Det är den första gång han någon vördnad röjer;
bestört han vågar ej att gifva något sår,
och som ett modfällt barn vid källans brädd han står.
Han, tankfull, tappar bort sitt koger och sin båga,
Camilla redan gör den yra Astrilds plåga.
Att han är nöjets gud, en stund han glömmer bort;
men ack, för världens frid hans glömska är för kort!
Han till fördubblad hämnd ur sin förvirring vaknar
och spritter hastigt till, när han sin båga saknar;
liksom en väderfläkt han öfver vattnet far,
och blott ett flammigt bloss han nu till vapen har.

I kärleksgudens hand den grymma facklan sprakar,
och tusen gnistror ren han öfver källan skakar.
När Astrild detta gjort, med hast han flyr sin kos;
hvar gnistra, som förströs, förvandlas i en ros.
Han ger ett glädjeskri och träffar strax sin båga
och midt i vattnets djup ser sina gnistror låga.
Camilla värnlös är, hon smakar ren ett väl,
som hemligt välde tar i hennes öppna själ.
Utaf en okänd kraft Camilla gripen blifver;
hon ändtlig källans sköt med saknad öfvergifver
och lik en gudamakt ur böljan stiger opp,
i hvita linnen svept, så rena som dess kropp.
Hon sina mörka hår med band af rosor binder,
hvars färgor måla sig så friska som dess kinder.
I en så menlös dräkt hon fram till lunden går,
som en förnyad prakt af hennes ankomst får.

Andra sången.

Men snart med lätta steg hon upp för höjden hinner,
där i en helgad skog gudinnans rökverk brinner.
Dess öga blir förtjust att kring om nejden se,
där skogar, berg och fält en blandad målning ge.
Hon ser en vidsträckt flod, som glada ängar sköljer:
ibland sin stolta gång han bakom höjder döljer,
men strax han stjäl sig fram att famna om en ö;
nu åter, spegellik, han vidgas till en sjö;
sist, längst vid himlabryn, han minskas till en strimma,
där fälten blekna bort uti en ljusblå dimma.

Men ögat råkar här en mera liflig prakt;
allt ler, allt gläder sig i denna sälla trakt.
På denna klara älf, hvars yta vädren krusa,
man ser en täflansban, där snälla båtar brusa.

Förbi en vassig strand de stinna segel fly
med flöjters ljufva spel och under årors gny.
Den tunga roddarns bröst af ärelystnad jäser,
när för dess snabba köl den brutna böljan fräser.
Lik pilen i sin fart han genom vattnet skär,
och lycklig den, som främst på våta fältet är.
Men hastigt stranden vinns; man ser en idog skara,
som fängslat böljans folk uti en rutig snara.
Där åter vimlar fram en fri och sorglös hop,
som jordens frukter bär med dans och sång och rop.
En lycklig herdeflock naturens oskuld målar;
han offrar mjölk och bär i blomsterkrönta skålar.
Man ser, att glädjen själf förljufvar herdens tid;
dess rikedom består i hälsa och i frid.
Du sälla hälsa, du, som föds af bygdens nöjen,
du första ursprung är till lekar och till löjen!

Men dalen synes ren beprydd med hundra tält;
en talrik mängd af folk betäcker dessa fält.
Ett långsamt buller hörs, som utan reda mumlar,
liksom när dundrets vigg långt utur nejden tumlar
och blott ett brutit dån kring himlabrynen går,
ell' som när hafvets våg mot tomma stranden slår.
Ren skaran samlad är, som sig till uppbrott gifver
och till Dianas lund i häftig svallning drifver.
Så på de öppna fält, när vädrets ilar rå,
man ser den höga säd i långa vågor gå.

Främst för en jägartropp den unga Atis lyser.
Den frihet och den eld, han i sin uppsyn hyser,
en ljuflig blandning får af ömhet och behag,
och skönhet tecknas här med djärfva penseldrag.
En fläckig panterhud hans lena kropp förvarar,
där ungdoms spädhet sig med manlig styrka parar.

Hans anlets glada färg en brunhet öfverfar,
där solens strålar lekt och vädret spelat har;
uppå hans friska kind sitt purpur blodet stänker;
hans obetäckta hals af liljans hvithet blänker;
en stolt och reslig växt hans skapnad vördad gör.
Än har ej Atis rönt den kraft, som hjärtat rör,
som kan en ljuflig eld i unga ådror sprida.
Han ofta ömhet känt, men blott för dem som lida,
hans kalla hjältebröst ett otamdt hjärta bär,
och Atis' hela själ uti hans ögon är.
Hans arm, vid segrar van, när han sin båga spänner,
ej annan öfvermakt än gudars välde känner.
Han till Dianas lund ett såradt lejon för;
man skogarnas tyrann kring fälten ryta hör;
dess vildhet tyglad är, dess raseri försvinner;
en oförmögen hämnd uti dess ögon brinner;
med fragga, blod och damm det kedjan sölat har,
och Atis i triumf sitt grymma offer drar.
De blanka jägarspjut mot solen sig förgylla,
och tusen segerrop hörs himlahvalfvet fylla.

Nu stormas templets port af offerskarans här.
Camilla visar sig, och allt förblindadt är.
Den unga Atis blir förundrad och betagen,
förtjusad och bestört och in i själen slagen.
Han gripes af en makt, som all hans vördnad drar;
det är den första gång han nånsin bäfvat har.
Hans lugn, hans spotska köld, allt i en hast försvinner;
han gudars majestät uti Camilla finner;
ett enda ögnablick hans själ förvirrat har,
och för Diana själf han denna nymfen tar.
"Gudinna," ropar han, "som skyddar dessa trakter,
ditt rum lär vara främst bland alla himlamakter,

ty ren jag tillber dig, förrn jag din dyrkan lär;
jag känner, att din tron i allas hjärtan är."
Han tystnar; sina knän han för Camilla böjer;
till sin gudomlighet han sina händer höjer;
hans anda, som förtärs, i suckar brister ut;
när på hans villodrift Camilla gör ett slut.

"Jag blott en dödlig är," hon svarar helt förfärad.
"Hur kan en gudamakt, som är kring världen ärad,
som dagens ljus med sig i själfva mörkret för,
en ödmjuk skapnad ha, som till en mänska hör?
Så snart Diana syns, naturen häpen bäfvar."
Hon ville säga mer, men hennes stämma sväfvar;
det ord hon stafvar fram på hennes läppar dör;
ty hon har Atis sett: han hennes öde gör.
Uti ett menlöst bröst, som dygd och ömhet röra,
där ingen tanka ges, som änglar ej må höra,
den första eld, som tänds, strax griper själen an;
förnuftet strider ej, det hvarken vill ell' kan.
Camilla vet ej af att hennes hjärta brinner;
dess ögon Atis se, och tankan Atis finner;
hon redan glömmer allt, som intet Atis är,
och ren ett evigt sår hon i sitt hjärta bär.

Men Atis mellertid som ur en dvala vaknar.
Han letar efter sig och all sin styrka saknar;
han ser att han, förbytt, ett annat väsen har;
naturen för hans syn en annan skapnad tar.
"Du högsta makt!" sad' han, "är det jag ser Camilla?
Man i ditt mästerverk sig lättlig kan förvilla;
dig någon irring visst vid hennes skapning dref:
du ämnat det till gud, som sen en dödlig blef."

När Atis detta sagt, han bort med trängseln följer
och från Camilla rycks, som sig i templet döljer.
Dianas lund af folk och offer uppfylld är,
och vädret deras bön upp till gudinnan bär.
Sin oro Atis vill bland allmän fröjd förvilla;
till himlen ögat lyfts och tankan till Camilla.
Den suck, som pustas fram, ej till gudinnan hör:
hon all hans vördnad har, men hon ej hjärtat rör.
Han ändtlig, full af nit, till hennes altar träder.
"Diana!" ropar han, "som fält och lundar gläder,
som fredar skogens lugn och jägarpilen styr,
hos dig har kyskhet skygd, och oskuld till dig flyr.
Jag dig en fånge för, som dina parker härjat;
jag skogens vilda kung i mina nät har snärjat.
Min hand, som offret för, har all sin oskuld kvar,
ty blott med villdjurs blod jag jorden färgat har.
Jag i min djärfhet blott en enda bön vill våga:
gör att mitt hjärta blir så lyckligt som min båga!"

Knappt lyktas dessa ord, förrn solen blir betäckt,
en dimma stiger upp och hopen blir förskräckt.
På himlen synas moln som svarta berg sig flocka
och med ett häftigt sus sig öfver templet skocka.
Snart brista deras sköt och floder strömma ner.
De täta almars skjul en fåfäng tillflykt ger;
ty deras slagna löf med forsens brusning följa,
hvars hvirflar löpa fram och hela lunden skölja.
Den klara altareld, som fram ur röken bröt
och genom öppna hvalf till himlen vågvis flöt,
nu kastas hastigt ned och sig mot jorden släcker;
kring lunden askan sprids och alla offren täcker.
Ur mörkret går en röst, som ropar: "Atis, hör!
En annan gud än jag ditt hjärtas lycka gör.

Du ej ditt öde vet, du till din ofärd hastar;
din dyrkan retar mig, ditt offer jag förkastar.''

Allt bäfvar, alla fly, men Atis stannar kvar.
''Gudinna,'' ropar han, ''som man förtörnat har!
Jag ser du vredgad är, men intet brott jag känner;
din hämnd förföljer blott den svarta lastens vänner,
för dem är fruktan gjord och sinnets frid för mig.''
Så snart han detta sagt, ses elden tända sig.

Ur templet Atis går och där sin sällhet lämnar;
förundrad, tankfull, stum, han vet ej hvad han ämnar.
Han ryser för den eld, som han i skötet bär;
dess verkan känner han, fördold dess orsak är.
Han efter frid och lugn i mörka kulor letar
och tror att dagens ljus hans oro mera retar;
men mörkret mera skygd åt Atis' plåga ger,
och han Camillas bild på löf och klippor ser.
Ibland kring skog och fält han flyr och vilse sväfvar;
men för hans hvassa spjut ej björnen mera bäfvar,
hans koger uttömdt är och slänger mot hans bröst,
hans hundar sorgsna gå och känna ej hans röst.
När ändtlig hjärtats tyngd naturen öfverhopar,
med en försvagad röst till slut han ömkligt ropar:
''Ack, grymma kärleksgud, jag börjar känna dig!
Så är det då din eld, som har förlorat mig?
Och du, Camilla, du, som först har väckt min låga,
du lefver uti frid, du vet ej af min plåga.
Månn himlen aldrig vill, att du min sällhet gör?
Nej, Atis! Vet du ej hon till Diana hör?

Ack, om dess rena bröst den minst ömhet fattar,
jag denna ömhet mer än världens troner skattar.
Jag är ju nästan gud, om jag dess hjärta rör!
Men, Atis, du är blind: hon till Diana hör.

Jag vet Camillas syn min plåga endast öker,
men i sitt eget kval sin lindring hjärtat söker.
Jag ville se och dö . . . mitt öde det begär.
Men, Atis, har du glömt hvars nymf Camilla är?''

Med sådant sorgligt rop han alla nejder fyller,
när dagens klara bloss naturens sköt förgyller.
När nattens tysta gud på stilla skuggan far,
hans klagan vaknar upp och nya krafter tar.

Camilla mellertid ett dylikt öde röner.
Förstörd, hon gjuter ut till himlen sina böner.
Fast Doris är dess tröst, likväl hon Doris flyr;
hon ända till sig själf och sina tankar skyr.
Hon ständigt ensam går, sin ledsnad att förtjusa,
där vattnen skumma sig och under lindar susa.
Naturen fåfängt där sin fägring sprider kring:
när hjärtat är förtryckt, det smakar ingenting.
Hon ändtlig brister ut och på sitt öde klagar:
''Min glädje flyktat har i mina första dagar!
Om nöjet dödas skall, förrn åldern det förtär,
ack, hvarför har jag känt hvad frid och nöje är?
Ack, huru sällt och nöjdt den nymfens dagar rinna,
som kan uti sig själf sin största tillflykt finna,
hos den ej hjärtats sorg förvirrar dess förnuft!
Hon andas glädjen in med morgonrodnans luft,
naturen ständigt ler och hennes själ förnöjer,
när världen för min syn blott sorg och mörker röjer.
Mitt hjärta förr så lugnt som stilla källan var;
men ack! nu har jag blott mitt lugn i minnet kvar.
Hvad har jag himlen gjort, att han mig så förföljer?
Månntro det kärlek är, som detta bröstet döljer?
Jag älska? . . . Nej, min dygd mig än försvara vill.
Är jag ej usel nog, att vara brottslig till?

Min lefnad offrad är till skogarnas gudinna.
När älska är en last, hur kan mitt hjärta brinna?
Diana, låt mig dö förr än jag blir så svag!
Men — är naturen ej så helig som din lag?
Ack, kärlek!'' fortfor hon och ryste vid de orden,
''du borde nöjen ha, som kunde trösta jorden.''
Hon tystnar; vädrets fart förskingrar hennes röst,
men smärtan stannar kvar och näres i dess bröst.
Det är ej mer den nymf, som allas ögon glädde,
då med en gudaglans hon fram till templet trädde;
det är en plågad nymf, som ingen lisa får,
förstörd utaf den storm i hennes hjärta rår.
Likså en präktig strand af rika blomster lyser
och hela vårens glans uti sitt sköte hyser;
i klara böljans lugn hvar blomma speglad är.
Men snart en vild orkan, som vädrets vingar bär,
med brak och åskedån igenom molnen bryter;
han retar hafvet upp, den hätska vågen ryter
och likt ett mörkgrönt berg ur afgrund vältras opp;
uti ett skummigt fall han störtes i sitt lopp;
dess fors, som vidgar sig, kring hela nejden flöder
och all naturens fröjd uti en hast föröder.

Tredje sången.

Vid roten af en alm, som slogs af älfvens våg,
Camilla, full af sorg, med matta krafter låg.
Hon kände intet mer den svalka floden delte,
där han i slingrig bukt mot blanka stenar spelte.
Men snart dess kväfda själ blef ur sin dvala väckt,
ty af ett häftigt sorl hon hastigt blef förskräckt.
På flodens andra strand, som ut mot bukten skjuter,
där i ett spetsigt näs en gräsrik äng sig sluter,

hon ser en värnlös flock af skrämda hinder fly,
som mänskans öfvervåld och hennes grymhet sky.
Men ingen klyfta finns, som minsta tillflykt gifver;
en vildsint jägartropp dem fram på fältet drifver.
Fast i sitt snabba lopp de vädren gå förbi,
de dock ett ömkligt rof för mordepilen bli:
han hviner i sin fart och hinden genombårar,
han törstar efter blod och fäller, när han sårar.
Det slagna djuret ren på stranden utsträckt är,
som på ett offerbord dess lemmar spritta där;
uppå ett söladt grus syns varma blodet röka,
och lifvet dunstar ut, att hämnd hos himlen söka.
En enda sårad hind, som flyr en mordisk strand,
i floden kastar sig och söker hinna land;
hon uppå böljans rygg en blodig fåra drager,
och till Camillas alm hon sist sin tillflykt tager.
Hon ömkligt släpar sig till denna nymfens fot,
och med ett klagoskri hon liksom ber om bot.
En sådan sorglig syn Camillas tårar väcker.
Till denna hindens hjälp hon sina händer sträcker,
hon smeker detta djur, hon det i famnen tar
och med en bortvänd syn ur såret pilen drar;
hon slöjan löser upp och den i stycken rifver,
att hämma blodets fors, som fram ur sidan drifver.
Men fåfängt! All dess hjälp ej djurets räddning gör:
det slickar nymfens hand, det suckar och det dör.

Camilla detta ser med ömkan och med plåga.
Hur sådant våld kan ske, hon tyckes himlen fråga.
"Du täcka djur," sad' hon, "hvad har du mänskan gjort?
Har väl din menlöshet dess grymhet väcka bort?
Du hårda jägartropp, som dig i mord förnöjer,
ja, det är Atis visst, som här sin vildhet röjer!

Ack, usla! det var jag, som nästan färdig var
att älska en tyrann, som sådant hjärta har!
Hvem hade kunnat tro, att han den grymhet hyste,
när dock så mycket ömt uti hans ögon lyste?
Hur lycklig är jag ej, som fått hans vildhet se!
Jag skall ej ömhet mer, men hat åt Atis ge."
Camilla blef bestört, så snart hon detta sade,
ty hjärtat ingen del i detta uppsåt hade.

När Atis, mellertid, vid stranden sorgligt går,
han hör Camillas röst och lif och glädje får.
"I gudar," ropar han, "nu får jag se Camilla!
Dess enda ögnakast kan hjärtats oro stilla.
Det blir det sista väl, som himlen unnar mig!"
När Atis detta sagt, han varsamt nalkar sig.
Camilla ropar strax: "Barbar, som mig förföljer
och ej din vildhet mer i ödemarker döljer,
du föddes blott till mord! Se detta arma djur,
som måste offras upp för en så vild natur!
Gå evigt från min syn!" . . . Så snart hon detta lyktar,
hon till Dianas lund med hast från Atis flyktar.
Hon dock tillbaka ser, ty hjärtat häftigt slår,
och ångern följer med uti Camillas spår.

Men Atis, utan mål, förvirrad och betagen,
blef utaf dessa ord, som af en ljungeld, slagen.
Till slut med ömklig röst han detta utrop ger:
"Camilla hatar mig, jag bör ej lefva mer!"

Ren dagens matta bloss i tjocka molnen släcktes
och himlens dunkla hvalf af nattens fällar täcktes;
ej någon stjärna sågs, som ljus åt Atis bar,
och mörkret lika grymt med hans förtviflan var.

Att lykta här sitt lif han nu med ifver hastar
och från en klippas höjd sig ned åt floden kastar.
Men Astrild, som förskräckt vid Atis' fara var,
strax med en hjälpsam flykt ur Fröjas armar far;
förvandlad i en rönn, han sig i branten rotar
och Atis' svåra fall med sina grenar motar.
Strax tändas tusen bloss, som lysa fälten opp,
och in i Atis' själ en ljuflig känsla lopp.
Han såg en värld af folk, som jorden öfvertäckte
och till en präktig höjd begärligt händren räckte.
På detta glada berg en strålig byggnad låg:
det hoppets tempel var, som hopen glindra såg.
Allt strömmar hastigt fram, men snart tillbaka drifver.
Man i ett villdjurs hamn förtviflan varse blifver,
som strax vid hoppets berg sin kula ingräft har
och grufligt skakar där de kedjor, som han drar.
Men i dess grofva nät han mäktar få bedraga;
de flesta, lyckligtvis, en ljuflig omväg taga:
i jordens mörka sköt ej finns den minsta vrå,
dit icke hoppets gud kan med dess strålar nå.
En lätt, men slipprig väg till detta tempel leder;
man hastigt löper fram och hastigt slintar neder,
man i ett ögnablick ur fallet reses opp,
i samma ögnablick man fortfar i sitt lopp.
Men när till templets port de glada flockar hinna,
de tusen bilder se i gyllne skyar brinna;
förtjusning omger dem, allt vill för ögat le;
de gripa efter allt och äga hvad de se.
Det stolta templet ren liksom en konsteld prålar,
det springer upp i skyn i tusen klara strålar,
i ljusblå stjärnor sen det långsamt regnar ner;
strax templet i sin prakt man åter upphöjdt ser.
Uppå en bräcklig tron, som ingen grundval äger,
det glada hoppets gud i ständig sviktning väger;

ett tunt, men dimmigt moln han kring sitt hufvud har,
en hemlig oro där i tusen skiften far.
Men gudens skarpa syn strax genom molnet tränger,
där på en hvirfveltråd den klara spegel svänger,
i hvilken målar sig allt hvad som hjärtat vill.
Att denna spegel se hvar dödlig stormar till.
Men ingen redig bild det glada ögat finner,
i spegelns hvirfvelgång dess tydlighet försvinner.
Men, fast dess falska glas en stympad målning bär,
han alla uslas tröst och världens lisa är.
Som lifvets största skatt de dessa bilder gömma
och midt i smärtans sköt de största plågor glömma.
Hvad hjärtat redan har det intet smaka vill:
vår framtid nyttjas blott, förrän han blifvit till.

Den sena åldern hit i dödens sällskap vandrar;
han uti spegeln ser: dess skapnad sig förandrar,
dess nakna ben bekläds, som äro utan märg,
dess anlet fylles upp af friskhet, mod och färg.

Hit mannaåldern går och uti spegeln skådar:
han honom evigt namn och världens dyrkan bådar;
allt viker för det mod, som i hans hjärta rår;
än mer, han tror sig se en evighet af år.

En yngling springer fram och uppå spegeln pekar:
han tror sig råka där blott kärlek, fröjd och lekar.

De blyga nymfers flock till spegeln sig bege,
att evig trohet där med evig skönhet se.

Dit Atis, full af sorg, med hopen äfven stöter;
han kastar ögat fram och strax Camilla möter:

uti en hastig skymt han henne blidkad ser;
uti en annan skymt hon ren gudomligt ler.
Han ville skåda mer, men allt i hast försvinner,
och han Dianas lund vid dagens gryning finner.

I denna helga lund Camilla tröstlös var,
och Atis' oskuld ren för hennes tanka far.
Hon repar upp de ord, som han i templet sade,
att han med menlöst blod ej jorden sölat hade.
"Jag usla," ropar hon, "som Atis så bemött!
Vid mina stränga ord hans hjärta säkert blödt.
Naturen i hans själ ej minsta vildhet gjutit.
Jag ensam är ju grym, jag har mot oskuld brutit.
Ack, hvad jag varit hård! Ack, hvad jag varit blind!
Jag några tårar såg, som rann utför dess kind.
Hvi har jag med min hand ej torkat dessa tårar?
Mitt fel förlorar mig och in i hjärtat sårar."
Camillas gråt till slut dess andedräkt förtar;
att Atis blidkad se hon dock en aning har.

Tre gånger ljusets gud sitt lopp kring världen lyktat,
och för dess klara vagn tre gånger mörkret flyktat,
sen Atis i sitt lopp från mänskor vikit har.
Han till Dianas lund sin kosa ändtlig tar.
Han där Camilla ser, men grant sin låga döljer;
hans tunga bunden är, men ögat henne följer.
Hvar nymf kan lättlig se, att han förtviflad är,
men ingen gissa kan, hvad sorg hans hjärta tär.
Han sväljer ner sin gråt och sina händer vrider.
"Hvad skada," sade de, "att denna yngling lider!
Törhända att han mist en far, en mor, en vän?"
Camilla ensam är, som känner allt igen.
Hon blygsamt om hans kval med änglaåtbörd frågar.
Hans själ förvirrad blir, och hela blodet lågar;

men tystnan segrar dock: hon endast får till svar,
att han en usling är, som himlens vrede drar.

Så snart som världens bloss vid österns portar brinner,
uti Dianas lund hvar dag man Atis finner;
hans plåga föder sig och växer ständigt där.
Camilla märker grant, hur högt hon älskad är.
Hon tröstlös hade dött, om ej hans hjärta brunnit;
hon nu förtviflad är, att hon hans hjärta vunnit.
Hon söker efter köld, den hon ej finna vill,
och ville glömma bort, att Atis varit till.
Dess sinne fylles upp af glädje och af fasa:
fast Fröjas lågor ren i hennes sköte rasa,
hon dock Dianas hämnd för sina ögon har,
och ifrån Atis' syn hon sig i skuggan drar.
Men strax hon glömmer sig och efter honom söker,
och när hon Atis ser, han hennes fruktan öker.
Han är så full af sorg, att han ju tröstas bör.
Månn väl ett vänligt ord Diana vredgad gör?
Hon talar honom till, men i sin själ förskräckes
och tror, att himlens hämnd af detta ordet väckes.

En dag, då Atis här Camilla ensam ser,
han af en våldsam drift för henne faller ner.
"Camilla," sade han, "om himlen strax mig mördar,
om än jag mister det jag mest på jorden vördar,
min plåga brister ut, mitt brott du veta bör,
jag kan ej tiga mer: jag älskar och jag dör!"
Camilla ändtlig hör, hvad hennes själ befarar;
hon drifs af samma våld, och under gråt hon svarar:
"Du ej den enda är, som detta brott begår.
Men, usla! fly de rum, där som Diana rår."
Vid dessa sista ord dess förra fasa väckes;
hon tystnar, och dess kind af hastig blekhet täckes.

Af detta ljufva tal får Atis något hopp,
och för hans sorgsna syn tycks världen klarna opp.
Han vågar dock ej tro, att han kan älskad vara:
den lyckan är för stor att mot hans öde svara.
Så, när en mänska nyss från drömmar vaknat har,
i hvilka hon ett rof för plågoandar var,
kan hjärtat ej i hast sin förra fasa glömma;
det ej sin frälsning tror, men fruktar åter drömma.
Så var med Atis ock. Han dock till nymfen går;
hans låga yttrad är, hon mera utbrott får.
''Camilla,'' sade han, ''jag din befallning följer,
men från Dianas hämnd i Dafnis' lund mig döljer.
Ack, låt i denna lund mig endast råka dig!
Ack, låt mitt hjärta där få en gång öppna sig!
Jag gärna sen mitt kval i evig tysthet lämnar;
men jag vid himlen svär, som brutna eder hämnar,
att om du denna gång min bön ej höra vill,
skall innan dagens slut ej Atis vara till.''

Camilla svarar ej; dess stränga blygsel vinner.
Men hon ett grymt beslut i Atis' ögon finner;
han ur Dianas skog en bister uppsyn bär.
Camilla känner nu, att hon förlorad är.
Dess plikt med Atis' ed för hennes tankar sväfvar:
hon ser åt Dafnis' lund och tusen gånger bäfvar;
hon fattar ett beslut och strax ett annat tar;
nu syns hon hastigt fly, och nu hon stannar kvar;
än lättas hennes steg, än bli dess fötter tunga;
än ser hon Atis dö och än Diana ljunga.
Dess ömhet dock till slut till lunden henne drar —
hur kan man vara hård, när man ett hjärta har?

Fjärde sången.

Vid foten af ett berg, som städs af molnen höljes,
men hvars förmätna spets för solen aldrig döljes,
emellan brott af berg, där klippan klippor bär,
en mörk och bortgömd lund åt tysthet helgad är.
Man under granars hvalf en evig svalka finner;
man ser en flyktig bäck, som klagar och försvinner,
sen kring en mossig mark han allt sitt silfver stänkt.
I denna tysta dal har hvilan själf sig sänkt.
Här rör sig intet djur och inga fåglar sjunga;
man stundom lågor ser ur tjocka molnen ljunga,
men utan dån och brak i skyn sin väg de ta,
och västanvädret själf törs knappt sin anda dra.
Här röjes intet spår, här inga hjordar beta;
de fly från denna ort, när de sin föda leta.
På bergets inre brant ett bortglömdt tempel är,
där ingen offra törs, dit ingen rökverk bär,
sen unga Dafnis där, förtviflad och bedragen,
från klippan störte sig, att aldrig mer se dagen.
Det sägs, en vredgad gud om detta tempel rår,
att stundom klagorop ur jordens sköte går,
att strax vid dagens slut ses sorgsna hamnar vandra,
som uppåt himlen se och på sitt öde klandra.

Till dessa tomma rum Camilla sig beger.
Hon darrar, hennes knän till marken sjunka ner;
dess hjärta är bestört, hon nu sin djärfhet lastar,
när Atis visar sig och för dess knän sig kastar.
Men af en hemlig skräck hon strax tillbaka rycks,
ty hela lunden rörs och jorden darra tycks.
Men denna fasa snart ur hennes själ försvinner;
en häftig kärlek strax all fruktan öfvervinner.

"Min Atis," sade hon, "hvad gör jag ej för dig?
Jag visst för mycket gjort. Svär, att du älskar mig!"

"Camilla! himlen vet, att jag ej lärt bedraga.
För den en ed behöfs ä' eder alltför svaga.
Min kärlek brister ut, mitt hjärta är bekant:
det säger hvad det är, och hvad det är är sant.
För dig det andas blott, för dig det först har brunnit;
den tid jag dig ej sett i mörker har försvunnit,
åt ledsnad offrats upp och tomma tidsfördrif;
den tid jag dig ej ser bör räknas från mitt lif.
Förutan dig vår sol mig ingen glädje bådar;
den jord jag trampar på, den värld mitt öga skådar
är blott en ödemark, som sorgligt kringger mig,
men blir en himmel strax, så snart du visar dig.
Min lycka är en dröm, och snart jag nödgas vakna;
jag aldrig bort dig se ell' aldrig bort dig sakna.
Emellan ondt och ljuft jag äger intet val,
men ömsom är ett rof för vällust och för kval.
Jag längtar vara fri, när sig min plåga öker,
men hatar likafullt den frihet, som jag söker;
jag vill ej hvad jag vill, ty hjärtat mig bedrar,
jag ville ha mitt lugn och all min kärlek kvar.
Ett ögnakast af dig kan blod och själ förvilla,
jag känner mig ej själf, jag känner blott Camilla;
jag letar efter dig i allt hvad jag begär,
mitt väsen är förtjust, det idel känsla är.
Min själ tycks fly från mig och jag få din tillbaka.
Camilla, kunde du en gång min ömhet smaka,
jag ville lämna dig det nöje kärlek har,
behålla blott för mig dess tvång och plågor kvar.
Jag ej begära kan, att himlen mig skall spara;
men du, du är ju född att världens glädje vara.

Uti ditt bröst likväl en hemlig oro rår: —
du ser jag ville dö, att spara dig en tår!
Hvad är det då för ondt, som plågar min Camilla?
Kan ej din Atis få densamma oron stilla?
Kan någon tviflan än i själen vara kvar?
Nej, gudamakten själf, som hjärtat skapat har,
som med ett enda ord naturen kan förstöra,
han oförmögen är min eld till intet göra.
Jag känner jag förgås den stund han ökar sig.
Camilla, får jag tro, att du så älskar mig?''

Camillas hela själ vid denna frågan bäfvar,
men allt hvad Atis sagt för hennes tanka sväfvar.
Hans kärlek och hans tal, som utan konster är;
den sanning och det ljus hans rena uppsyn bär;
hans suck, hans ömma röst, som in i själen sårar,
hans ungdom, hans behag, hans fruktan och hans tårar:
allt i Camillas bröst en våldsam verkan gör.
Hon kan ej stå emot den makt, som henne för.
Dess blyga ögnakast sig ned till jorden sänka.
Hon ändtlig ropar ut, hvad hjärtat knappt törs tänka:
''Gudinna, hvilkens lag jag i mitt hjärta bär,
jag saknar all din hjälp, din nymf förlorad är!
Jag kan ej mer än dö, om mig din hämnd förföljer;
jag tusen gånger dör, om jag min kärlek döljer.
Min Atis, jag dig nu för sista gången ser.
Farväl! Jag älskar dig! Begär ej veta mer.''

''Nej, grymma,'' svarar han, ''du aldrig kärlek kände!
Du endast i mitt bröst en afgrundslåga tände.
Du flyr ifrån min syn, då du mig lycklig ser;
du tror du älskar mig, och du mig döden ger.''

"Du blinda," svarar hon, "hvad gagnar mig min låga,
min kärlek fåfäng är, om du ej vet min plåga;
jag ensam känner då, hur högt jag älskar dig,
och finner inga ord att kunna yttra mig.
Ack, himmel, du som tändt den låga, som mig bränner,
ack, skapa ock ett språk, som säger hvad jag känner!
Ell' har din allmakt ej åt Atis kunnat ge
att läsa i min själ och hela hjärtat se?
Ack, grymma, har du glömt, hvad jag för din skull lider,
hvad tvång jag undergår, hur mot mig själf jag strider,
hur jag mitt ljufva lugn åt dig har offrat opp?
Jag ensam skapad är att lefva utan hopp.
Jag hör Diana till, jag får dig aldrig äga!
Jag borde frukta städs att dig för mycket säga;
men tungan röjer allt, som står i hennes makt,
och hjärtat säger mig, att hon för litet sagt.
Jag vet af ingen konst, jag röjer fritt min låga.
Hur kan man hjärta ha det, som man älskar, plåga?
Om blott den minsta köld jag vist i minsta ord,
mitt samvet aggar mig, liksom jag gjort ett mord.
Min Atis, ser du ej, hvad i min uppsyn lyser?
Nej, med så mycket ömt, som detta hjärtat hyser,
ej någon älska kan och ingen älskat har:
mitt väsen hör dig till, jag äger intet kvar.
Kring allt hvad ögat ser din vålnad för mig sväfvar.
Jag tryckes af ett ondt, som mot min sällhet sträfvar;
jag vet du älskar mig, jag vet du ej bedrar,
men darrar likafullt, fast jag ditt hjärta har.
Jag äger dig ej nog; en fruktan mig bedröfvar:
jag räds, att hvad jag ser min Atis från mig röfvar.
I denna tysta dal, som nordens stormar spar,
jag saknar allt mitt lugn och ingen trygghet har.
Hvart ord du säger mig i själen glädje väcker;
hvar tanka, som jag gör, densamma glädjen stäcker.

Ifrån Dianas lund jag hör ett hämndeskri;
jag lär ej vara född att kunna lycklig bli.
Hvar gång jag skiljs från dig, af fasa hjärtat brinner,
det tror det aldrig mer sin Atis återfinner;
jag ville ge mitt lif att få dig strax igen.
Min Atis du är här, men oron varar än,
min anda är förkvafd och mina kinder våta;
min önskan uppfylld är, — ack, hvarför skall j g gråta?
Jo, himlens stränga hand, då han min känsla ställt,
har satt mig utom stånd att nånsin känna sällt.
Men ödet skulle fritt min oskuld få förtrycka,
om blott jag ägde makt att göra Atis' lycka.
Din lycka skulle bli den eld, som mig förtär;
jag ville vara gud att fylla ditt begär!
Ej någon önskan mer blef då i din förmåga;
din sällhet skulle bli så evig som min låga."

En menlös rodnad syns, så snart hon detta sagt;
hon lutar mot sin arm, den hon i gräset lagt,
hon vänder bort sin syn och så sin blygsel döljer.
Men ack, en olycksgud Camilla här förföljer!
En svart och giftig orm, med mörkblå fjäll beklädd,
som hemligt hväser fram och klyfver gräsets bädd,
kring hennes hvita hals sig lindar i en snara;
förgäfves hennes rop de tomma grottor svara:
han med ett dödligt styng det sköna bröstet tär.
Den usla Atis ren af fasa halfdöd är.
Han flyger strax till hjälp, men alltför sent han hinner,
ty ren Camillas sår af giftet närs och brinner.
Hvad gagnar Atis' hämnd! Förgäfves ormen dör,
när i en stelnad gång Camillas blod sig rör.
Hon andan långsamt drar, dess läppar blifva kalla,
och ren dess hufvud syns mot hennes sköte falla.

Dess ömma kärlek dock åt henne styrka ger,
hon glömmer bort sig själf och endast Atis ser.
Hans plåga henne mer än dödens ångest mödar.
"Du gråter!" sade hon. "Din sorg mig dubbelt dödar!
Ack, himmel, skall jag ock min Atis' bane bli?
Det är det sista prof utaf ditt tyranni.
I gudar! som mitt lif så hastigt ta'n tillbaka,
hvi har jag ren så ung så mycket ondt fått smaka?
Så litet älska fått, så litet Atis sett?
Är detta då den lön, som I åt oskuld gett?
Ren ser jag för min syn de mörka skuggor sväfva:
naturen ryser väl, men hjärtat vet ej bäfva,
det endast vet utaf, att det är till för dig.
Jag dör, men denna drift han öfverlefver mig."
Vid dessa sista ord hon några tårar gjuter
och ömt på Atis ser och sina ögon sluter.
Så skön som Venus själf, hon blek och andlös låg,
och döden blef bestört, när han sitt offer såg.

Femte sången.

Förtviflad Atis sig i hennes armar kastar.
Han i sitt raseri de grymma gudar lastar:
"Du orättvisa makt, som oskuld så bedrar,
du har ej något straff för last och ondska kvar!
Nej, de fördömdas kval ej mot min plåga hinner."
Men under detta rop i tankan hastigt rinner,
hur han en läkekonst af kloka psyller* lärt
att draga giftet ut, som sig i såret tärt.
Han strax Camillas bröst med heta läppar sugar,
än ropar döden an, och än han himlen trugar.

* Psylli voro ett folkslag i Afrika, som ägde konsten att vederkvicka dem, som blifvit stungne af ormar. Augustus ville betjäna sig af dem att förekomma Cleopatras död.

Det svarta giftet ren ur såret droppat har,
men ack, hvad gagnar det, när andan ej är kvar?
Än Atis intet lif och ingen känsla finner.
Hans hjärta båd af hopp och af förtviflan brinner.
"Ack, du förglömda gud, som ingen dyrkan har,
hvars tempel," ropar han, "i denna lund är kvar!
För dig skall alla dar ett helgadt offer falla,
om du Camillas lif ur dödens sköt vill kalla.
Ack, himmel, skynda dig! Din egen afbild se!
Kan du så mycket skönt till rof åt döden ge?
Men fåfängt är mitt rop, mitt hopp vill mig förvilla;
jag ej den vällust fick att dö för min Camilla.
Jag nu förtviflad går de sorgsna skuggors stig,
och själfva grafvens lugn kan intet lisa mig."
När Atis detta sagt, en bister tystnad följer,
hans tunga stelnad blir, hans syn en dimma höljer,
af klaga tröttad ut, han uti vanmakt sänks,
af suckars våld förkväfs och uti tårar dränks.
Hvar andedräkt han drar hans hjärta sönderrifver;
men snart han brister ut med en fördubblad ifver:
"Diana, fräls ett lif, som kyskhet skydda bör!
Du dröjer med din hjälp, och din Camilla dör.
Den vreda himlen vill sitt mästerverk förgöra.
Ack, finns då ingen gud, som böner kunna röra?
Mitt hjärta dygdigt är, hvi hör ej himlen mig?
Min hand i menlöst blod har aldrig sölat sig.
En hämndegud likväl en plågoande sänder,
som i mitt ömma bröst sin afgrundsfackla tänder.
Camilla, hör då du din Atis' klagoljud!
Du ingen dödlig är, du är ju själf min gud!
Du, min gudomlighet, månn du dig ej förbarmar?
Jag tillber dig ännu, fastän i dödens armar.
Af jorden du försvann, ack, visa dig igen!
Låt dina ögon upp, och fräls din Atis än!

En stund, ett ögnablick låt mig dig än få njuta!
Jag känner döden ren, och hjärtats pulsar sluta.''

Det stränga ödet rörs af Atis' klagoröst.
Re'n stjäl sig andan fram uti Camillas bröst;
till hennes bleka kind en skymt af rodnad hinner,
och blodets purpurfors dess stängda vägar finner.
Dess bröst, dess sköna bröst, som Atis' läppar tryckt,
där nu hans sista suck förvirras i sin flykt,
nu börjar häfva sig och Atis' läppar bränner.
När hjärtat älskar rätt, det in i döden känner;
ty Atis' sorgsna själ, som redan flyktig var,
strax stannar i sin fart och andan återdrar.

Men lifvets strålar ren på bägges ögon stöta;
på en gång öppnas de och strax hvarannan möta.
Det är den största skänk, som himlen oss kan ge,
att få med dagens ljus det, som man älskar, se.
Bestörtning, glädjeskri och suckar dem förvilla.
Man endast hör de ord: ''Min Atis!'' ''Min Camilla!''
De tro ej hvad de se, de frukta skiljas åt
och liksom smälta bort i nöjen och i gråt.
Om deras späda lif de sina armar linda,
att, om de dö på nytt, sig in i döden binda.

Man ändtlig Atis hör ett sådant utrop ge:
''Camilla, är det du, som mina ögon se?
Camilla, är det dig, som jag i famnen trycker?
Säg, hvilken gudamakt dig från de döda rycker?
Camilla, lefver du, och lefver du för mig?
Ack, sällhet, gudafröjd, jag börjar smaka dig!
Mitt hjärta är för fullt, det utaf glädje brister,
jag utaf vällust dör, och jag på nytt dig mister.''

Camilla, som förkväfd af häftig känsla var,
af detta ljufva rop förnyad lifskraft tar.
Kring Atis' lena hals sin mjuka arm hon slutar,
dess sköna purpurkind mot Atis' hufvud lutar
och liksom af sig själf emot hans kinder förs.
Man ser, hur hennes mun af Atis' läppar rörs;
dess brutna suckar sig med Atis' suckar blanda,
hon pustar samma luft och drager Atis' anda.

Men snart dess hjärta rum åt hennes blygsel ger;
hon börjar sansa sig och hastigt om sig ser.
Af hennes ögons ljus naturen sig förnyar,
som nyss var död och stum och täckt med sorgeskyar.
"Min Atis," ropar hon, "mitt lif, mitt enda väl!
Du gör mitt väsen nytt, och du rår om min själ!
Uti de dödas land jag redan hade flyktat,
och dagens sälla ljus för mig var evigt lyktadt,
i töcken och i rök jag gömd och insvept var;
men, Atis, jag din bild till själfva afgrund' bar.
Min saknad lefde än, jag min förtviflan följde.
Millioner skuggor sågs, som töcknet öfverhöljde;
förgäfves jag bland dem din vålnad sökte opp,
när till Tartarens djup jag fördes i mitt lopp,
där mord och samvetsagg i alla själar rasa,
där ständig dödskamp föds utaf en evig fasa.
Tartaren blef bestört, så snart jag viste mig;
dess jämmer vid mitt kval sågs liksom sakta sig.
Ja, de fördömdas hop, uti ett haf af lågor,
af ömkan rördes upp och glömde sina plågor.
Mitt rop mot deras skri ett fasligt samljud gaf.
Jag ville störta mig i denna pinograf,
men för dess grymma svalg en dunkel förlåt breddes;
jag af en mäktig hand ur lastens boning leddes

och fördes till de rum, där dygden hvilar sig.
'Min Atis,' tänkte jag, 'här bör jag finna dig.'
Men fåfängt var mitt hopp; de elyseiska parker
mig syntes utom dig blott torra ödemarker.
Min vålnad ökte ej de sälla dödas tal,
som i en evig frid förglömma lifvets kval.
Jag ensam med min sorg i glädjens hemvist stridde,
och fast ett himlaljus en allmän klarhet spridde,
så kringgafs dock mitt rum utaf en töcknig sky,
och för min sorgsna hamn sågs alla skuggor fly.
Förskräckt jag sökte mig för gudars åsyn gömma;
jag drack af glömskans flod, men kunde dig ej glömma:
din målning segerfull blef kvar uti mitt bröst.
Till slut man ropar mig, jag känner Atis' röst.
En hastig hvälfning sker, allt som en dunst försvinner;
strax öppnar sig min syn, och det är dig jag finner.
Min Atis, du är här — kan något felas mig?
De elyseiska fält jag åter ser med dig.
Men hvilken hastig natt sitt mörker kring oss hvälfver!
Ack, öfvergif mig ej, ty bergets grundval skälfver!''

Knappt lyktas dessa ord, när från de klara fält,
där dundrets gud sin tron vid världens polar ställt,
en blidkad gudamakt sig ned till jorden sänkte,
som bars uppå en sky, där tusen stjärnor blänkte.
Kring detta ljusblå moln en strålig mantel flöt,
som mot vår dunkla jord safirens färgor bröt.
I luftens vida fält sågs nordens flammor simma
och med ett sakta sus i tusen skiften strimma.
Det var Diana själf, som uppenbarad blef.
Strax till Tartarens djup hon mörkret återdref.
Gudomlighetens eld i hennes ögon lyste;
uti sitt kyska sköt hon nåd och styrka hyste.

Naturen häpen blef vid denna gudasyn.
De ålderstegna trän, som tränga genom skyn,
af vördnad böjde sig ned till de låga dalar.
Allt uti tysthet sönk. Diana ändtlig talar.
"Camilla," säger hon, "jag all din oskuld ser,
och himlen är till freds, han dig åt Atis ger.
Din låga är så ren, att hon naturen hedrar.
Att älska är en drift, som hjärtat ej förnedrar;
jag känner ingen dygd, som onaturlig är.
Men som min stränga lag ett evigt tvång begär,
så lämnar jag dig fri, där Astrilds rökverk brinner."
Så snart hon detta sagt, hon uti skyn försvinner.

Strax denna lund förbyts: ett präktigt fält man ser;
de tjocka granars hvalf i jorden sjunker ner;
det mörka berget syns uti en rök försvinna
och kärleksgudens tron uti dess rum upprinna.
Midt i en myrtenskog han redan upphöjd är,
och blomstrens anda dit den glada guden bär.
Han far ur Atis' sköt i famnen på Camilla.
"Sen himlen," ropar han, "er låga velat gilla,
båd kärlek och natur er tar i sitt försvar,
båd kärlek och natur ert hjärta dyrkat har.
Jag helgar eder nu att offer åt mig bära;
er vällust är min tjänst, er sällhet är min ära."

6. DAFNE.

Uti den ålder Dafne träder,
då nöjet öfverhanden tar,
då hopp och ungdom sinnet gläder,
då menlösheten än är kvar,
och intet fåfänghetens väder
dess späda hjärta uppblåst har.

Den täckhet, som i snaror lindar,
som alltid mer än skönhet klär,
hon i sitt hela väsen bär.
Hon vet ej af att hon förblindar,
fast hon naturens prydnad är.

När en gång ögat henne finner,
kan det ej lämna henne mer;
dess åsyn en förvirring ger,
och när hon ur din syn försvinner,
du henne i ditt hjärta ser.

Om något sällt är jorden ämnadt,
så bör så mycket skönt och godt
åt sällhet vara öfverlämnadt.
Ack, Dafne, du ej vet din lott!
De nya sinnen, som du fått,
dig än med ljufva känslor narra:
än har ej hjärtat lärt att darra,
det längtar och det njuter blott.

Naturens fägring för dig strålar,
du allt med nöjets synglas ser;
de taflor bildningskraften målar
du en fördubblad skönhet ger.
Allt på din minsta vilja vaktar,
allt ler och allt förnyar sig;
du en förtjusad värld betraktar
och tror, hon blott är gjord för dig.
De nöjen dagen åt dig skänker
du utan ånger, utan strid
och utan ledsnad kännes vid.
Om natten i en stilla frid
du dig i sömnens armar sänker,

där nöjet dig till mötes är;
det släpper löst förnuftets tömmar
och skapar under lek och drömmar
den sällhet, som din själ begär.

Ditt intåg skall i världen göras,
där under yppighet och prakt
en lycklig oskuld skall förstöras
och tvingas under vanans makt.
Du som ett siradt offer föres
midt i en yr och tanklös hop;
ditt häpna öra ständigt röres
af afunds och förundrans rop.
Där väntas det man kallar nöje,
där nyttjas utan ljuflighet,
och under buller, tvång och löje
man glömmer dygd och mänsklighet.
Man söker och man söks af dårar
med vänskap och med vårdslöshet;
man tanklöst andras rykten sårar
med kvickhet och behaglighet,
och med förnuft och barnslighet
man väljer och man strax förkastar.
Man bort med tidens hvirfvel hastar,
och att man lefver man ej vet.
Man får ej råd af hjärtat taga,
ej styrka af sin ömhet draga;
förvirrad och i nöjen snärd,
man hinner ej att sig beklaga;
man blir förströdd, man blir förtärd
och endast i den konsten lärd
att fly sig själf och sig bedraga,
att kunna lysa och behaga,
att bli förlorad och få värld.

Allt detta Dafne hastigt skådar.
En präktig yta snart bedrar,
dess unga hjärta henne bådar,
att hon för litet smakat har;
hon sig åt alla nöjen delar,
nu tror hon lifvet börjar först;
hon söker släcka hjärtats törst,
men känner dock att något felar.
Det ljufva hoppet, själens vän,
som alltid smickrar, alltid retar,
bedrar och lindrar Dafne än:
hon ständigt efter sällhet letar,
men får dess skugga blott igen.
De lugna nöjen, som hon njutit,
som likt en stilla källa flutit
med glädjen in i hennes själ,
ha deras rena ådra slutit:
hon känner blott ett konstladt väl.
Fast lyckan henne öfverhopar,
dess hjärtas tystnad dock ej vinns;
det är förtryckt och hemligt ropar:
"Månn ingen annan sällhet finns?"

Men snart den häpna Dafne saknar
de förra känslor som hon haft:
i alla sinnen redan vaknar
en obekant och ljuflig kraft.
Ibland i glädje hjärtat simmar,
men strax en suck från bröstet går;
nu nöjet fram ur ögat strimmar,
nu åter trillar ner en tår.
Hon sig i ständig tystnad sänker,
en enslig känsla börjar rå;
hon finner vällust när hon tänker,

men vet ej hvad hon tänker på.
En hemlig oro henne säger,
att hon ej nyttjar hvad hon fått;
hon ser att hon ett hjärta äger,
men vet ej hvartill det är godt.
Alexis syns, och Dafne finner,
att det för honom skapadt är.
Hon suckar, och Alexis brinner,
men hennes suck i tvång försvinner:
den grymma konsten öfvervinner
en ömhet, som naturen lär.
Hon tör ej låta sig beveka
af trohet, ungdom och behag,
dess kön och blygsel henne neka
den sällhet att få synas svag.
Dess ömhet är en hemlig plåga,
som hon förtryckt i hjärtat bär;
Alexis' ömhet är en låga,
som brister ut och allt förtär.
Med stränghet vill sig Dafne värja,
Alexis hotas med förakt;
men hennes ögon honom svärja,
att det ej står i hennes makt.
Alexis' kärlek honom drifver,
han är till Dafnes fötter förd;
hans fruktan hjärtat sönderrifver,
af sitt begär han är förstörd.
Hans röst, som kvafd och bruten blifver,
hans djärfhet, ungdom och hans ifver,
allt detta en förtjusning gifver,
och Dafne skulle ej bli rörd?

Han ropar: "Dafne, om du visste,
hvad ömhet genomtränger mig,

du visst din grymma stränghet miste!
Min själ är uppfylld utaf dig.
Om du min kärlek ej fördömer,
jag lifvets tyngd med vällust drar;
för dig jag hela världen glömmer,
i dig jag hela världen har.
Min Dafne, lät oss bägge smaka,
hvad gudanöje kärlek ger!
Ditt hjärta kan ej önska mer
än sällhet ha och ge tillbaka.
Jag himlen i din uppsyn ser,
jag äfven där min dödsdom skådar;
ett ord af dig mig lifvet bådar
ell' ock i grafven störtar ner."

Alexis tystnar. Dafne fasar,
hon fruktar att Alexis dör;
hon vet ej att, fast kärlek rasar,
han sällan något lif förstör.
Alexis' ömhet henne sårar
och gör på hennes styrka slut;
hans ögon fyllas af de tårar,
som endast nöjet pressar ut.
I alla sinnen vällust smyger,
hon hör ej eftertankans knot,
på hennes läppar själen flyger
att ta Alexis' själ emot.
"Alexis! se min ömma låga . . .
säg, är du nöjd? Jag älskar dig . . .
ack hvilken sällhet . . . hvilken plåga!
Alexis! . . . Du förlorar mig!
Om du min oskuld intet vördar,
du mig i grafvens mörker för.

Jag tillber dig, och du mig mördar,
ack, grymma, tål du att jag dör?''

Vid dessa ord Alexis bäfvar,
ty uti Dafnes ögnakast
än ömhet, än förtviflan sväfvar;
hans djärfhet dämpas med en hast.
Han är för öm att intet höra
en röst, som alla hjärtan rör,
han är för lycklig att förstöra
en oskuld, som hans sällhet gör.
Och midt i sina känslors yra,
af lågor och begär förtärd,
han lär att sina sinnen styra,
att älska och bli Dafne värd.
Ren hennes uppsyn honom bådar,
att hans belöning är tillreds;
han där en dubbel vällust skådar:
hon älskar och hon är tillfreds.
Hon ej en menlös låga gömmer,
men rodnar och gudomligt ler,
när hon en kyss åt honom ger,
som själfva dygden ej fördömer
och kärlek utaf henne ber.

Alexis himlens vällust njuter,
när han den sköna munnen rör,
han Dafne uti famnen sluter
och uppå hennes läppar dör.
Man endast några suckar hör;
de följas af den ljufva tystnad,
som dränker hjärtat i sin lystnad
och själens största sällhet gör.

Ack, Dafne, fullfölj dina öden,
och af så sälla nöjen lär,
att lifvet liknar endast döden,
när det ej vet hvad kärlek är!

Du kärnan nu af lifvet tager,
åt nöjets gud du dyrkan ger;
du aldrig några suckar drager,
som intet utaf kärlek sker;
du ej om några plågor drömmer;
om minsta oro dig förtär,
du ser Alexis och förglömmer,
att något ondt på jorden är.

Du i ditt öde dig behagar,
till ingens lycka afund drar;
med ömkan du dens lott beklagar,
som ej din ljufva sällhet har.

Du känner intet deras smärta,
som sucka efter ärans höjd;
du har en tron uti ett hjärta,
och all din ära är förnöjd.

När tyngd, när ledsnad världen öder
och kväfver blodets muntra lopp,
du ständigt nya nöjen föder
uti ett hjärta fullt af hopp.

Lät aldrig ånger dig förtrycka,
lät tadelsorl ur hågen slås;
din öppna kärlek gör din lycka,
när andra uti tvång förgås.

Ack, Dafne! hvilken gruflig plåga,
att visa köld och känna ömt;
att ständigt efter ryktet fråga
och låta hjärtat bli förglömdt;
att öfver sin förmåga kämpa,
att önska det man intet vill
och blott det enda nöjet dämpa,
som tröstar oss att vara till.
Och vet, att om du ändtlig hinner
att göra hård din ömma själ,
ditt lif, som sedan långsamt rinner,
i en beständig sömn försvinner,
och du för all din möda vinner
den äran till att leds ihjäl.

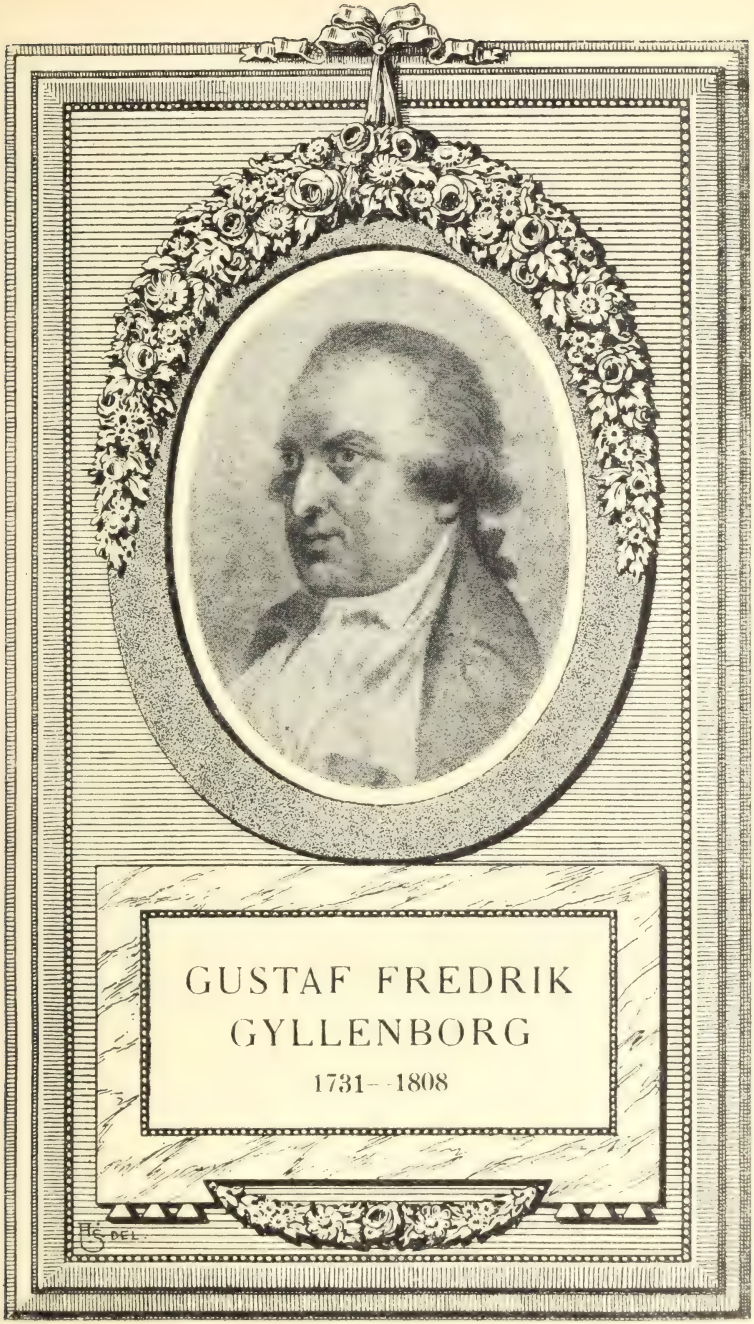

GUSTAF FREDRIK
GYLLENBORG

1731–1808

1. HERDEVISA.

Herdinnor och herdar, kom sätten er ner
i skuggrika lunden att hvila!
Ej solen här någon olägenhet ter,
de svalkande vädren här ila.
Kom, sjungom de nöjen oss kärlek vill ge!
Se på, huru gettren åt bockarna le,
hur fåren åt gumsarna smila!

Hör på, huru fåglarna kvittra så snällt!
De sjunga till kärlekens ära.
Månntro deras lefnad tillbragtes så sällt
förutan den kärlek de bära?
De få utaf kärlek båd lif och behag:
båd konstiga toner och artiga slag
de blott utaf kärleken lära.

All fänad på marken ses hoppa på tå,
när kärlek dem börjar att röra.
Fast de uti mörkaste skogarna gå,
den sällaste lefnad de föra.
Ett villdjur otamdaste böjelse har,
men kärlek den vildaste arten betar
kan vargen saktmodiger göra.

Se Damon, som förr var så trumpen och tvär,
som skydde med någon att tala,
han börjar bli artig, sen han blifvit kär,
nu väckes han ändtlig ur dvala.
Nu blir han båd hyggsam och rolig till slut,
som dugde ej till något annat förut
än stå uti kvarnen och mala.

Alexis, som förr var så galen och yr,
som sprang uti skogen och jaga',
med flyktiga nöjen sig mera ej bryr,
sen kärlek fått hjärtat intaga.
En allvarsam ärbarhet börjar han nå,
sen han sig beflitat med tiden att få
den sköna Corinna behaga.

Det ses utaf sådant och dylika rön,
hvad pris man på kärlek bör sätta.
Hvad icke kan hjäpas med tvång och med bön,
kan kärleken ändra och rätta.
En argsint af kärlek blir spak som ett lamm,
en mjältsjuk kan trifvas i lust och i glam,
när kärlek dess börda vill lätta.

Hvad är i naturen, som älska ej kan?
Se, träden sin toppar hopluta:
att få uti älskog famntaga hvarann,
sig grenarne kärligt framskjuta.
En lust att behaga ger blomman sin prakt;
så snart hon förlorat den härliga makt,
så börjar dess lefnad sig sluta.

Ack, smakom och öfvom den ljufliga ro,
som menlöser kärlek oss gifver!
I fattiga hyddor vi lefva och bo,
men kärlek all oro fördrifver.
Vi äga den största och sällaste lott,
när hjärtan vi gifvit och hjärtan vi fått.
Vår älskog vår rikedom blifver.

När Tirsis i lunden så sysslosatt var
att kärlekens under förklara,
kom Dafne, som misshag till kärleken bar,
och syntes helt vreder att vara.
Hon sade: "Du vet ej hvad kärleken är.
Du skall utan hopp uti mig blifva kär,
sen lär du ej kärlek försvara."

2. VÄNSKAPS PRIS.

Undra icke, Filis kära,
att jag hjärtat från dig tar!
Kärlek kan mig ej besvära,
sen jag vänskap smakat har.
Då jag icke Damon kände,
var mitt hjärta dig förärdt;
han min håg från kärlek vände,
han mig vänskap vörda lärt.

Kärlek, bort med dina lågor,
som för mycken oro te!
Ringa nöjen, dryga plågor
plär du dina fångar ge.

Vänskap, kom att hos mig gästa'
Kom att fylla mitt begär!
Där du vill ditt säte fästa,
nöjets rätta boning är.

När som vänskap sammanknyter
mig och Damon i ett band,
jag med ingen lycka byter,
aktar världen ej en grand.
För vår död jag ej skall bäfva:
våra själar komma då
att tillsammans evigt sväfva,
aldrig mer åtskilde gå.

3. UR UNGDOMENS FÖRSVAR.

Skaldebref till grefve Creutz.

Du klagar, bästa vän, din ungdom går förbi,
du börjar mindre öm och mindre lycklig bli.
Ej mer kan Zefis' bild en ständig låga nära
och du dess ljufva namn åt närmsta genljud lära.
Du dina tårar mist, dem du så menlöst fällt,
som gjorde glädjen kär och själfva kvalet sällt.
Du minns, när ej ännu du på din framtid tänkte,
hvar dag naturen dig ett okändt ämne skänkte:
ett föll dig undransvärdt, ett lekte för din håg;
såg ögat något täckt, hvar lem detsamma såg.
En fågel söng sitt kval, du deltog i dess plåga:
hvad fågel borde ej bli rörd af dennas låga?
En annan ystert flög: var det af öfverdåd?
Hvem vet, om han ej röjt sin älskarinnas nåd?

En blef af kärlek tänd, i det hon kärlek tände.
"Ack," tänkte du förtjust, "om så bland mänskor hände!
Men, lätta fjäderflock, du ej din lycka vet;
jag, mänska, känslan har af min lycksalighet.
Mitt hjärta dela kan den ro, som andra smaka;
mitt minne kallar mig förfluten ro tillbaka;
i vänskaps ömma famn mitt hjärta gjuter sig,
och Zefis' ögonkast en himmel lofvar mig.
Jag af naturen lärt ett Öfverväsen vörda:
hvad sällhet af dess hand ej unnas mig att skörda!
Jag finner där en Gud, än mer: en far, en vän;
hans godhet prisar jag, i det jag nyttjar den."

Så tänkte, talte du, förrn du i världen trädde.
Du allt med ömhet såg, och allt ditt hjärta glädde.

När lunders skjul ännu din sälla vår betäckte,
du trodde ej, min vän, att af ett brottsligt släkte
naturens milda makt var misskänd och förtydd,
den lag, du fann så ren och var så menlöst lydd.
En yngling i sitt bröst dess gudavälde röjer,
allt, hvad hans sinnen rör, hans fria själ förnöjer;
han söker mänskoro och icke mänskonåd
och i sin sällhets val tar hjärtat blott i råd.
Beklagom ej vår lott! Oss himlen är benägen:
naturen till vårt väl oss visar gena vägen.
Beklagom endast dem, som hennes drift försmå:
mer än naturen själf en dödlig vill förstå.
Hon, som oss danat har att känna lust och löje,
har satt i minsta ting ett ämne till vårt nöje;
den gamle däremot sitt nöje granska vill
och kallar det till slut, när det ej mer är till.
Hon, som oss danat har för vänskap, frid och sämja,
så många nöjen ger som andras vi befrämja;

den gamle däremot, med sammandragen själ,
är inskränkt inom sig och egennyttans träl.
Hon, som åt kärleken oss böd att offer göra,
vill, att behagens hand skall oss till nöjet föra;
de gamle köpa det och blott sig själfve se,
den högsta vällust glöms, som är att vällust ge.
Hör, kalla ålder, opp att ungdomsarten klandra!
Naturen är för oss, vi närmst i spåren vandra . . .

— — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

Naturen möter oss, som ensam öfverväger
allt nöje, som af konst och kunskap mänskan äger.
Det var på gräsets bädd hon oss sin pensel gaf
och blandade sin färg att måla Sommarn af.*
När har hon för vår syn sin fägring ej förklarat,
af dig ett utrop ryckt, i bergens grottor svaradt?
Och under is och snö ännu ej utan prakt,
har hon ej äfven mig i stunders tjusning bragt?**
Då först beklagom oss, när för att nöjet råka
vår slöga tanka skall en tröttsam omgång tråka,
när för en mattad syn naturen undanflyr
och konsten i dess brist skall aktas kär och dyr.

— — — — — — — — — — — — — — —

Min ungdom, huru skall jag prisa nog ditt värde,
den sällhet, som du först mitt hjärta känna lärde?
Ack, skall jag gammal bli, må gnistan dock af dig
därinne hysas än, att återlifva mig!

Men, Creutz, jag på ditt fält ej längre bör förblifva:
dig tillhör, ömma skald, att kärleken beskrifva.
Tillika med dess pris vår ålders ära gör!
Hvem nekar oss vår rätt, när man din lyra hör?

* »Sommarkväde» af Creutz.

** »Vinterkväde» af Gyllenborg.

Men är vår ungdom värd, att hennes rätt förfäktas?
Knappt lämnas hon sig själf, än hon på fädren släktas.
Hvad skam! Man yngling är och vet ej vara ung:
man skyndar alla sätt, som göra själen tung.

De fria sparters stad af annan ungdom blänkte,
där inga vanors tvång de första nöjen kränkte.
Utmed en konungs son gick borgarns lika stor:
ett land var deras far, en frihet bådas mor.
Den skillnad okänd var, af födsel, namn och titlar,
som sårar fria bröst och dårens högmod kittlar.
En yngling hos en ung sin like fann igen,
en trogen fosterbror, en öm och älskad vän.
Ett heligare band har aldrig blifvit knutit,
ett mäktigare stöd har dygden aldrig njutit,
en tillsyn mera sträng och ljuflig på en gång,
ett bifall mera kärt, ett mera älskadt tvång.
Hvad gjorde man ej där, hvad ville man ej våga,
att vänskap värdig bli och svara mot dess låga!
För fosterlandets sak med dubbelt hjältemod
vid sidan af en vän man offrade sitt blod.
Förtjänsten var ej där att fräck och ordig vara:
den troddes mest om vett, som kortast kunde svara.
Man där naturens son, ej konstens docka såg,
ej någon inbilsk hög, men ock ej någon låg.
Den tidens ålderdom en yngling ej berömde,
som i sin bästa tid all tidens förmån glömde:
en ynglings hufvudbry var ansedt med förakt,
som vågat lägga band där ej naturen lagt.
Af dagens fackla lyst i ädla hjältelekar,
han skymdes ej af gräl, som kropp och sinne vekar.
En ungdom växte opp, som, gladlynt, rask och djärf,
ej smilig uppsyn tog, ej trälars låga värf.

Men nu en yngling skall från späda åren lära
att falsk och nedrig bli och tomma bilder ära.
En rik åt lyckans vind sig sanslöst öfverger;
en mindre lyckligt född på stranden tryckes ner.
O, mänska, du är grym, som all din ro försvagar!
Du kunde lefva säll och räknar usla dagar.

Ack nyttjom, bästa vän, en ungdom mera blid!
Än lyser hon hos oss, än varar nöjets tid;
än ingen högmodsfläkt oss från hvarannan rycker;
än ingen vinningslust vårt fria snille trycker;
än ingen afund rum i våra hjärtan fann;
än ha vi ej behöft oss akta för hvarann.
Vår ungdoms låga skall af ålderns aska höljas,
men dock ett eldigt kol ännu därunder döljas.
Vi kunna gamle bli, men senast se den dag,
som slutar lifvets vår och härjar dess behag.
När tvång och lustars våld ej ålderdomen hasta,
skall nöjet ock ett sken på sena åldern kasta.
En älskad ungdom då skall njuta vårt försvar
och under menlös ro välsigna våra dar.
I ålderns enslighet den sälla tröst skall finnas,
att intet vi begått, det vi ej ville minnas.
Vi minnas då den tid och nöje dra däraf,
då reglor till en vers oss sånggudinnan gaf;
när jag förundrad sågs vid flykten af ditt snille
och stundom åt mitt skämt du örat läna ville.
Uti det vänskapsband, som varit oss så kärt,
skall minnet fägna oss af hvad vi känt och lärt.
Och att mot ålderns tyngd vårt nöje längst försvara,
så låtom oss, min vän, de dygdigaste vara!

4. VINTERKVÄDE.

Du får då, landtbygd! åter hysa
din fosterson och gamla vän.
Nu dina täcka gömmen frysa,
men dina nöjen trifvas än.
Du redan mig din frihet lämnar;
än mer, du mig en vällust ämnar,
som själfva sommarn okänd är.
Hvar årstid dina hyddor gläder,
i en förnyad prakt dig kläder
och offer i ditt sköte bär.

Du, som din svenska märg försvagar
i södra länders veklighet,
du öfver nordens vintrar klagar
och ej din himmels förmån vet.
Dess rena köld oss hälsan delar,
och vädret, som kring fälten spelar,
förfriskar både luft och blod;
det snällt i sunda ådror rinner,
i muntra ögon styrkan brinner
och vittnar om behjärtadt mod.

Af denna luft och styrka närde,
de forna göter ammats opp,
som under denna himmel lärde
att fylla ärans högsta lopp.
Med frihetsandan ifrån Norden
de kufvat envåld, hämnat jorden,
när Rom dess stolta drottning var,
men sig i lustans armar söfde,
en myndig styrsel själf behöfde
och ok af raska händer bar.

Du land, som varit hjältars moder,
blif aldrig trälars usla bo!
Den dygd, dig vunnit ärestoder,
låt evigt i ditt sköte gro!
Än bör du världen dygder lära:
låt fosterbrödra tro och ära
i helgd hos svenska hjärtan bli!
Dens namn låt evigt mörker gömma,
som, född i Sverge, vågar glömma
sig vara född att lefva fri!

Jag andas frihet i ett läger,
där om min tid jag ensam rår,
där jag mig själf, min tanka äger
och mina nöjen idka får.
De köpas ej med andras möda
och tarfva endast för sin föda
det öga jag naturen ger.
Jag hennes bild i skuggan följer
och gudatycket, som hon höljer,
i nya strålar åter ser.

Mitt öga villas i en öken,
där hösten jordens yta dränkt
och mellan storm och djupa töcken
naturen i sin dvala sänkt.
Än nalkas mera mörka tider:
den snö, som nordans anda sprider,
har afskilt världen från min syn.
Att mig mot vinterns anfall skydda
är jag begrafven i min hydda
inunder fall af frusna skyn.

Men nordan sina vingar sänker:
min nakna torfva, vinterklädd,
i dagens ljus försilfrad blänker
och yfves af sin hvita bädd.
Vid strålars glinder på dess yta
jag drifvan ser i tårar flyta
och nya floder hota mig.
En lycklig frost dem sammantvingar,
den klara is på fälten bringar,
där jord och himmel spegla sig.

Ej mer de grymma böljor rasa,
den vilda styrkan fängslad är.
Du haf, de lätta seglens fasa,
de tyngsta bördor tåligt bär.
Förgäfves du mot kölden stretar
och dina hätska vågor retar:
de stelna midt i deras lopp.
Du tyst och spak i bojan hvilar,
och själfva nordans skarpa ilar
ej väcka dig ur dvalan opp.

Dig redan djärfva fålen trampar,
som på din rygg sig skyndar fram.
Han ilsken först mot marken stampar,
då luften fylls af fruset damm;
men snart han ned åt isen hastar.
Hur lätt han blanka föttren kastar!
Hur stolt han prydda betslet rör!
En hastig takt af bjällror klingar,
som bergens frusna genljud tvingar
och våta näcken häpen gör.

En skönhet sig i slädan hvilar
och sig åt älskarns vård betror,
som lik den stolta örnen ilar,
när dufvan fångas i hans klor.
Från vittnen skild, som gjort hans plåga,
han yttrar fritt sin ömma låga
i trots af alla stränga bud.
Den blyga nymfen låss ej höra,
men af en hufva hvilket öra
kan täppas för ett älskadt ljud?

En ledig töm i älskarns händer
ej mer af fålen vördad är;
men frågar man, hvarthän det länder,
när den är med, som man har kär?
Ett lyckligt par sig blott betraktar,
ej bråda djup, ej höjder aktar,
där slädan som en ljungeld far.
I drifvan ändtlig båda hvälfva,
men förrän nymfen hunnit skälfva,
ett famntag henne räddat har.

Se fram på detta vida hala
hvad för en snäll och dristig fart!
Se, hur de yra gossar skala!
Här röjer sig en kitslig art.
En fram om skaran söker hinna;
han på sin skridsko tycks försvinna,
men halkar midt i loppet kull.
Hans ofärd andra segern gifver;
man gäck med fallna hjälten drifver,
och stranden blir af löje full.

Nu modet hos de äldre jäser;
den krama snö i händren trycks,
i vädret lätta kulan hväser,
af hastig fart till målet rycks.
Här af en pilt, som söker hämnas,
åt täflarns panna bollen ämnas
och slås med ifrig uppsyn till.
Där flickan står i mjugg och tittar,
om hennes boll det hjärtat hittar,
som hon så gärna såra vill.

Nu bonden färdas — hvilken skara!
På vinterns bädd hvad slipad stig!
Se, främling, huru lätt vi fara,
när du i leran släpar dig!
Hvad muntra ljud på fältet höras,
där varor fram och åter föras
och växlas mellan stad och land!
Allt Sverge som en myrstack vimlar
och råkas under nya himlar
med bröst mot bröst och hand i hand.

Ett skepp, af vind i seglen hastadt,
så fort ej vågen genomskär
som lappen, när han ackjan lastat
och som en ljungeld föres där.
På drifvan, som af kölen plöjes,
hans snabba ren som pilen röjes
och syns i en bevingad flykt
än sig till björnens ide sträcka
och än de branta klippor räcka,
där falken har sitt näste byggt.

När snön i skyfall vägen höljer,
där hästarne begrafne bli,
och drifvan oss för dagen döljer,
norrlänningar, hur färdens I?
Med väpnad fot och armars åror
er skida går med långa fåror
på fjällens rygg ur djupet opp.
Hon under vädrens vilda yra
förmår er lätta kosa styra
och trampar molnen i sitt lopp.

Jag målar er, I stilla länder!
Där världens äldsta spår jag ser.
Mot våld af lystna mänskohänder
har polens grannskap skyddat er.
Sen konsten segrat öfver jorden,
naturen, bannlyst, högst i norden
ännu en älskad fristad har.
Af sjöar, strömmar, fält och lunder
en skiftad målning alla stunder
vårt öga med beundran drar.

Sitt välde vintern fåfängt stiftar
och öfvar ut sin stränga makt;
sin skådeplats naturen skiftar
emellan bergens vilda prakt.
Här alstrar hennes brutna hvila
de stormar, som kring jorden ila,
hvars yta känns ej mer igen;
och här hon andas i de strömmar,
som rusa ner med lösta tömmar
att vittna, det hon lefver än.

Med bäfvan jag de rum besöker,
där hon sin dolda verkstad har,
och flodens dimma kring mig röker,
i det hans fängsel öppnadt var.
Ur is och snö, som hjässan hölja,
hans silfvervågor trappvis skölja
en klippa, som till molnen går.
Jag skyndar öfver svall och hällar
och mellan brott af hvita fjällar
cyklopers svarta läger når.

Hvad dån af vädrens skarpa läte,
af strömmars fall och tordöns slag!
I vinterns famn och djupa säte
hvad lågor födas natt och dag!
Här odlas Sverges guld och styrka:
det järn, en svensk är född att yrka,
som väpnat oss mot tyranni,
vårt rykte fört i alla länder.
Ack, måtte det i svenska händer,
som fordom, evigt vördadt bli.

Mitt öga in i skogen bryter,
som, fast af hvita tält betäckt,
ännu af sommarns målning skryter
uti sin evigt gröna dräkt.
Hvad hugg dess tysta boning skakar!
En reslig tall vid roten brakar,
och jorden darrar vid hans fall.
Han måste dö, att sedan äras:
han får af stolta böljan bäras
och hamnars prydnad blifva skall.

För dagens ljus här inne döljes
en björn, som i sitt ide väcks.
Han af ett mordeskri förföljes,
af hundra munnars sorl förskräcks.
Han bister fram på fältet rusar,
men omges där af vilda busar,
som törsta efter bjässens blod.
En i sitt gap han redan sugar,
en med sin ram till marken trugar,
men såras sist af jägarns lod.

En ädel ifver honom bränner,
han mot sin stolta ovän går;
sin död han ren i bröstet känner,
men krafter af sin plåga får.
Af hämnd hans mörka ögon brinna;
han i sin död vill segrar vinna
och få ett hjältevärdigt slut.
Han vård och skärmar söker tvinga,
men hvassa spjut hans hjärta stinga,
där sista ifvern forsar ut.

Hvad krig på närmsta sjö beredes!
Med väpnad hand är böljan väckt:
en not, som under isen ledes,
har sina vida armar sträckt.
En braxen där förgäfves döljes;
han ner i lägsta djup förföljes
och med sitt sällskap fångas opp.
Lik sparten, som gaf aldrig vika,
han hellre fängslas vill tillika
än skiljas från sin kära tropp.

Nu fram i dagen noten tågar,
som vatturiket plundrat har.
Men lufts och böljans kyla plågar
den hand, som tunga nätet drar.
Att värman väg till fingren leta
och opp ur friska hjärtat reta,
man händer nu mot händer slår.
Du, yngling, mångens afund blifver,
som, eldad af en ljuflig ifver,
din älskarinna värma får.

En yfvig gran ur jorden ryckes
och släpar där sin fällda topp;
hans vida rot i vaken tryckes,
där svenska cedern reses opp.
Med ärestoder isen siras,
i hafvets grottor freden firas;
dess ungdom, som man gifvit fri,
med böljans släkte oss försonar.
Men hvad en mäktig granne skonar
skall nya segrars ämne bli.

Vår sol i skogen gått att döljas,
förrän jag dagen ändad tror;
de hvita fälten öfverhöljas
af aftonskuggans glesa flor.
I spåren, som till hyddan leda,
sitt täcke natten börjar breda,
där jag om vägen oviss far.
Men nu ett ljus man fjärran skådar,
och snart en bunden husvakt bådar,
att skenet ej bedrägligt var.

Jag föres i en landtmans hydda,
som i palats sig aldrig trängt,
men glädes att en nödställd skydda:
för den sin port han aldrig stängt.
I världens vrå ännu man möter
hos er, I barn af tappra göter,
den gästfrihet, de gamlas dygd,
som fåfängt lyser hos den rika,
men går från hjärtat ut tillika
i famnen af vår stilla bygd.

En klufven gran här inne sprakar,
och rummet af dess sken förgylls.
Man sig kring vida spiseln makar;
med glam och sagor tiden fylls.
En sig en älskad granne väljer,
och när han hårda björken täljer,
han hennes namn i virket skär.
En hemlig blick hon honom sänder,
när ullen mellan hennes händer
i hundra lyckor virkad är.

Men ljusen tändas, julen firas.
Med sparsam lefnads öfverflöd
en landtmans bord för vänner siras,
med dem han delar nöjd sitt bröd.
Kom, matta stadsbo, kom att blandas
med bygdens folk, om du vill andas
en glädje, okänd i din värld!
Men lämna där ditt falska löje,
och smitta ej ett menlöst nöje
med smaken af din tomma flärd.

Den skörd, som varit åkerns heder,
men under slagan blifvit mjuk,
man på den hårda tiljan breder
och dansar på den gula duk.
Än hvarje par sig särskildt svingar,
än i en ring sig skaran tvingar,
och än man sväfvar i en rad,
som sig i hundra hvirflar kröker.
Man spelets ljud med sången öker,
att göra dansen mera glad.

Af hvad för sken är jag betagen?
Hvad dager går i norden opp?
Hvad låga kring om polen dragen
med färger skiftar nattens lopp?
Vid himlens bryn ett moln sig höjer;
jag där en flammig båge röjer,
hvars låga brister häftigt ut.
Strax ser jag hela molnet tändas
med strålar, som mot strålar vändas
och kastas liksom blanka spjut.

Men snart din fulla prakt du hyser,
du låga! som min undran väckt.
En krona högst på fästet lyser,
med sken åt alla ändar sträckt.
Rubiner och smaragder stråla
från hennes ring och himlen måla,
som sig i nattens sköte ser
med ljusets mantel öfverdragen
och, missnöjd, vid en rand af dagen
sin rika prydnad öfverger.

Du glesa sken, som lyser polen
och syns beströdd med nattens bloss,
du är en ånga ifrån solen,
att i dess afstånd tjäna oss.
Hvad annat sken kan strålar sprida,
hvad annat mörkrets makt bestrida?
Hvad annat i en präktig dag
kan nordens långa natt förbyta,
med himlabågens färger skryta
och teckna snön med deras drag?

Med mindre prakt sig månan visar.
Men du, vår trogna ledare,
hvem ej din stilla klarhet prisar,
ej fägnas att dig återse?
Vi glömma glindret i det höga
och finna för ett tröttadt öga
med glädje fridens bild igen.
Så, när ett hof vår undran mättat,
vårt hjärtat är behagligt lättadt
i hvilans möte hos en vän.

Men hvem är den, som ljuset sprider?
Hvem lyser månans mörka kropp?
Det är ej mer än en, som strider
mot nattens våld och blinda lopp.
En bortgömd sol vår saknad fyller,
i det hon med sin glans förgyller
det klot, som hennes ställe tar,
men snart sitt eget inte tyder,
än hvalfvet blott med hornen pryder,
än sig för ögat undandrar.

Fly, matta bloss! Lät jorden sänkas
i mörkrets famn! Min djärfva syn
skall i ett haf af solar dränkas
i den omäteliga skyn.
Hvi klagar jag att du dig döljer?
Min skapare! jag stjärnan följer
till höjden af ditt majestät.
Oändligheten mig omgifver
och i den skugga synlig blifver,
där ödet fängslat mina fjät.

Än ville jag en himmel skåda,
som tankan höga ämnen ger;
men dvalans tid begynner råda
och tynger mina ögon ner.
Jag i min lugna hydda hastar,
mig på det lena dunet kastar,
där söta hvilan väntar mig.
Det är ej blott när plågor trycka,
men äfven i den största lycka
en vällust att få glömma sig.

5. UR SOMMARKVÄDE.*

Du vackra Näs, I fält och lunder!
som skänkte mig den första bild
af världens prakt, naturens under
och af en allmakt vis och mild;
du hydda! som min ungdom hägnat,
där dagens blida öga fägnat

* Författadt på Skenäs i Vingåker.

en jordens son och himlens vän,
du i din famn mig återdrager,
med samma fägring mig betager
och ger mig samma själ igen.

Du skall ännu min vällust göra,
du milda sol, som i ditt lopp
har lofvat sommarn återföra
och fylla landtmans glada hopp.
Han ser sin mödas fält förgyllas,
af friska löf sin skugga fyllas
vid källans brädd och älfvens strand,
när stadsbon mellan murars trängsel,
för solen bortgömd, i sitt fängsel
förtärs i hettan af dess brand.

— — — — — — — — — — — —

Jag ser den sjö, hvars klara bölja
två skilda vägar öppnat har,
att Näsets båda sidor skölja,
och lika kär för båda var.
Hon på den ena utan hinder
sig sträcker med ett präktigt glinder
till sädesfält och öppna land,
men på den andra sig fördelar
emellan holmar, där hon spelar
i skuggan af en löfrik strand.

När solen opp ur böljan rinner,
ur morgonrodnans armar skild,
hon Näsets gröna udde finner,
som möter hennes ljufva bild.
När i sin höjd hon ljuset breder,
hon vårt förtjusta öga leder

omkring en rik och vidsträckt bygd,
och när hon skrider ner i väster,
vårt öga på den hydda fäster,
som bjuder oss i natten skygd.

På Näset öfver fält och hagar
har berget rest sin stolta topp,
där än jag ser, hvar hunden jagar
och tröttar haren i sitt lopp;
än ögat sig i dalen sänker,
som en förbuden syn mig skänker:
en nymf, af sina systrar följd,
har afklädt där sin hvita slöja
och går att sig vid stranden löja,
af ljumma vågor kärligt höljd.

Knappt purpurn öfver böljans yta
är utspridd af en önskad dag,
än hundra båtar lugnet bryta
med årors gny och tunga slag.
Från båda sidor sammanstöta
de flockar, som hvarannan möta
att bärga Näsets fällda prakt.
I lysen, gudar, i det höga
med mera rikdom för vårt öga,
men på vårt bröst med mindre makt.

Hur ljufligt skiftas ej det gröna,
hvars slagna gräs för vädrens fläkt
är rördt och kastadt af de sköna
i deras lätta sommardräkt!
Ett snöhvitt linne som dem höljer
och deras kropp till midjan följer,

där det af bältet hopspändt är,
en nymfers växt och skapnad visar
och en förborgad fägring prisar,
som menlöst blottas här och där.

Hvem har väl sminket så förblindat,
att han ej edra rosor ser
och åt ett hår, i valkar lindadt,
för fjädrars glans ej priset ger?
Må konsten bleka kinder färga!
Men I, som gån att gräset bärga,
som för vår hand har fallit ner,
och sommarns glada högtid fira,
naturen tillhör att er sira
och nöjet blott att måla er.

O, glädje! bannlyst ifrån världen,
förkväfd inunder gyllne tak
af lasten, högmodet och flärden
och bittra löjens falska smak,
till mänskligheten tröst du äger
en fristad i vårt lugna läger:
din stämma ibland bygdens folk
på fältet sånggudinnan kallar,
från ängen och till ladan skallar
och är vår sällhets fria tolk.

På våra fält, i våra dalar,
dem sommarn har med blomster höljt,
naturen för den visa talar,
som henne tätt i spåren följt.
För snillets son hon uppenbarar
sin dolda skönhet och förklarar

bland underverk sin höga makt;
men om hon ej vårt hjärta mildrar
och mänskans dyra plikter skildrar,
har hon ännu oss intet sagt.

*

Här var det, här! i dessa parker,
där fordom Creutz har ställt sitt lopp.*
Förblifven, vilda ödemarker!
Med granar höljen bergets topp!
Dess grottor mer ej honom svara:
i dyrbart minne de bevara
den tid af Pan han pipan tog
och stämman med en konst förhöjde,
som snillets gud för nymfren röjde
och deras lystna öron drog.

Till sköfling Flora öfvergifvit
de ställen, där han saknad är.
Han i en sommar flyttad blifvit,
som lagern åt hans hjässa bär.
Har väl naturen kunnat fläcka
den eld, hon sågs med ömhet väcka,
af den hon sig förskönad sett?
Ha dagar lönat hennes möda
och sekler, som ett snille föda,
för döden blott ett rof beredt?

Nej, Creutz, du lefver, himlalåga!
Den höga rymd du innehar
så vidsträckt är som din förmåga,
så präktig, som din bildning var.

* Följande strofer äro tillagde efter gr. Creutz' död, den 30 okt. 1785, till ett offer åt hans minne på den landsort han besökte i sin ungdom.

Jag ser dig där och ville måla
med dina färger, som ej tåla
ett vissnadt blad uti din krans.
Men tårar på min tafla fällas:
din sälla hamn bör föreställas
i nöjets och behagens glans.

Ack, må då sången, återvaknad,
uppstämmas vid hans offerfest
och, blandad med vår ömma saknad,
bli värdig en Olympens gäst!
Kom, Oxenstierna, tag hans lyra,
att nymfrens lätta lekar styra
i spåren af vår döda vän!
Kom, där att sjunga *Dagens stunder*,
till vittne att i Skenäs' lunder
en gudalåga härskar än!

6. UR VÄRLDSFÖRAKTAREN.

Den unga Lisidor, som användt all sin möda
att få de lärdomsljus, som rena tankar föda,
som världen och dess lopp i böcker endast sett
och med förfarenhet ej odlat upp sitt vett,
han tänkte, för att gå sin väg med minsta fara,
att allt däri bestod att lärd och dygdig vara;
att utan ärlighet man ingen ära vant
och tungan skapad var att endast tala sant;
att laster voro troll med höga horn i pannan;
att syssla och förtjänst ej skildes från hvarannan;
att lagen som ett berg på fasta grunder stod
och vänner voro folk, som våga lif och blod.

Med dessa tankar fylld, han in i världen träder
och af en gyllne tid sig första veckan gläder.
Han sig i vänners famn med öppna armar ger;
af Platos sälla land han här en afbild ser:
i våra ämbetsmän han dyrkar Aristider;
Astrea bland oss bor att styra våra tider;
hos hvem som talar högt han vördar Catos mod,
och Mälarn är förbytt i Pactols rika flod;
i minsta kämnärsrätt han ser Areopagen.
Men, stackars Lisidor, hur blef han ej bedragen,
när ytan borta var, som lekte för hans håg,
och i den bästa värld han idel dårar såg!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Vid hvarje last, han såg, sin sträfva röst han höjde,
och om han ändtlig teg, hans uppsyn honom röjde;
han sökte dåren upp, att truga'n att bli klok,
och ville ha sin värld så dygdig som sin bok.

— — — — — — — — — — — — — — — —

På hofvet bragte han en ny och löjlig lära,
att smickran, lögn och fjäs är nedrig väg till ära.
På torget talte han om samvet, dygd och mod,
tre gamla götska ord, dem ingen mer förstod.
Men snart han varse blef, att man hans nit ej skötte,
och ofta för ett ord han med sin välfärd bötte.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Förtretad, rörd och matt, han all sin kyla mister
och med en billig harm i dessa orden brister:

"Hvar skall jag få ett rum, där jag må lefva fri
och af en galen värld ej känd och retad bli?
Där ingen trugar mig att matta infall höra
och för min ädla tid hos dårar räkning göra;
där ingen gata finns, som drar mig från min bok,
att se en präktig vagn, som för en lycklig tok;

där jag ej nödgas skall att följa världens yra,
de usla verktyg se, som hennes öden styra;
där för mitt tänkesätt jag ingen gör besked
och, när jag missnöjd är, får vara det i fred.
Jag bör i tid betänkt på någon fristad vara.
Förgäfves har jag sökt med oskuld mig försvara:
hon med sin ödmjukhet åt ondskan vapen ger,
och packet tror ha rätt att trampa en dess mer.
Att mänskors vördnad få, man måste dem förakta
och sig för mänsklighet som för en svaghet vakta.
Man ej dess milda språk med dårar tala må,
men pock och trug och hot, det kunna de förstå.
Med löften, lögn och skryt man måste dem förtrolla,
med köld och höflighet dem långt ifrån sig hålla.
Man måste stöta folk, ej känna någon skam,
allt heligt trampa ner, om man vill komma fram.
Kan sådan lefnadsart ett ädelt sinne gläda?
Skall jag i järn och stål mitt ömma hjärta kläda?
Nej, förrn med någon konst jag mig beväpna lär,
jag i en öken flyr, att vara den jag är.

— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Jag lämnar hvem som vill att stadens nöjen smaka,
att sig på klappersten i hyrvagn låta skaka,
att dra en osund luft, som märg och hälsa tär;
af denna läckra ro jag föga frestad är.
Låt dem, som älska kif, sin galla här få tömma
och rifvas med hvarann, tills bloden börjar strömma;
jag vågar ej min dygd på slika höga spel,
men harmas vill i lugn på mänskligheten fel.

Om äran något mer än blott ett namn betydde,
om man Catoner såg, som mänskligheten prydde,

kanske jag skulle då, att följa deras spår,
en lättja öfverge, den man mig förebrår.
Det vore mödan värdt på ärans bana löpa,
sin frihet sälja bort, att sig en syssla köpa,
om, sen man vågat allt för land och fosterbygd,
ett enda vittne fanns, som visste skatta dygd.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Ack, skall jag se den dag, då ingen last mig sårar,
då jag af ömkan mer ej fäller några tårar,
då jag till allt förnuft har nesligt ryggen vändt
och rodnar för den dygd jag nu så högt bekänt?
Jag bäfvar, när jag ser hur hennes fall beredes.
Än är en yngling ren, när han i världen ledes,
men ändtlig oförmärkt han ändrar föresats;
än gynnar han ett fel, än ger ett annat plats,
än tror han ursäkt ha, än han af nöden tvingas,
och ändtlig, fel från fel, han in i lasten bringas.
Förrän han sansar sig, har han för mycket gjort,
han öfver gränsen gått, han måste fara fort.

I denna labyrint jag fruktar äran sakna,
men i mitt glada tjäll skall hon ånyo vakna.
Blott man från tullen är, man henne träffa får;
i ringa valmar klädd, hon nu vid plogen går.
Här ser jag ingen rang, men gamla världens heder,
ett obelefvadt folk, som äger goda seder,
som med sin grofva smak har all sin renhet kvar,
när ingen nalkas hit, den staden smittat har.
Här jordens trogna son ej jorden öfvergifver,
det fält han odlar opp hans herradöme blifver.
Naturen vid sitt bröst har honom närmast satt,
åt honom som sin kung hon ger en årlig skatt.
Här ingen lätting hörs på lönens ringhet klandra,
man är välgärningsman, man skänker lön åt andra.

Hit allt sin tillflykt har, hit storma stad och land
att köpa sina lif af dessa åbors hand.
Med ett så värdigt folk vill jag min lycka para;
sen man förlorat allt, får man sin egen vara.
Jag låter lyckans son till oket vara dömd;
att synas är hans tröst, och min: att vara glömd.
Jag vill i bondedräkt mitt forna öde dölja,
att få hans ljufva natt, om dagen honom följa,
ta del i hans besvär, att ock hans hälsa få,
och för att dygdig bli ej någon last förstå.
— — — — — — — — — — — — —''

Vår unga Lisidor sitt afsked redan skref,
när sin förtrogna vän han hastigt varse blef.
Det var en världslig vis, som sökte se och lära
och kunde dårars fel med köld och styrka bära.
I hydda, i palats han lefde lika fri
och hade klädt i skämt en sund filosofi.
Af lifvets flyktighet han kunde nöjet draga
och ville med sitt vett ej reta, ej behaga.
Af stora världens sorl han ej i dvala föll,
men i en veklig tid sin stränga dygd behöll.
Han sökte med sin köld vår ynglings hetta svala.
''Ack, vakna,'' ropar han, ''utur din tunga dvala!
Låt dina gåfvors ljus i dagen tränga fram
och icke skymmas bort af skolans mörka damm.
Du har ett öppet fält att dina dygder öfva,
mot lastens yra svärm bör du din styrka pröfva.
En enda oförsagd kan skrämma hennes här;
hon äger ej ett mod, som blott i dygden är.
Var säker på ditt vett, du segrar, om du vågar;
du dina plikter vet, blott du ditt hjärta frågar.
Låt dåren kvälja sig och klandra på sin lott!
Du har ju lycka nog, då du kan göra godt.

Hvi vill du ej din hand åt blinda mänskor läna?
Du börjar älska dem, om du dem börjar tjäna.
En svag och vanlig dygd är städs till ifver böjd,
men ömka lasten själf är filosofens höjd.
Än har du icke känt de mänskor du föraktar:
på världens skådeban den kloka dem betraktar.
Där blottar mänskan sig och röjer hvad hon är;
du känner dig ej själf, förrn du dig pröfvat där.
På denna samleplats syns alla lustar spela,
som rörelse och lif åt själens gåfvor dela.
På detta täflansfält fullkomnas mången dygd,
som matt och fåfäng låg i enslighetens skygd.
Fast stundom sorgespel din häpna syn förskräcka,
du flera ämnen ser, som billigt löje väcka,
ekvilibristers* fall, misslyckade försök,
bedragna dårars sorg och slott, som gå i rök.
Att äga ro af allt, af allt din kunskap öka,
bör du en tjänlig plats på världsteatern söka,
och för att döma rätt, hur skådespelet är,
ej se det långt ifrån och icke alltför när.
Då kan du säkra slut i alla ämnen fälla
och hvad person du gör med värde föreställa."

"Ack, grymma," svarar han, "du ändrar mitt beslut!
Mot vänskap och förstånd kan ingen härda ut.
Jag ur min tunga sömn med nya krafter vaknar
och finner ren med harm, att jag min galla saknar.
Min mörka ängslans natt tycks klarna upp igen,
och dagen ljuflig är, så snart jag ser en vän.
Men att jag vanans ok må tåligt kunna draga,
låt mig i enslighet mig stundom få beklaga,
i tankan se det tjäll, som all min önskan var,
och i en flyktig värld dess målning äga kvar.

* Namn, som gafs med åtlöje åt det tredje partiet, som ville upphäfva sig emellan de tvenne andra, men efter några dagars fåfänga försök åter upphörde.

Jag vill ej mina fel, ej mina dygder dölja.
Låt mig mitt fria vett, mitt trumpna lynne följa!
Låt mig få bannas fritt, mot dårar föra krig,
kort sagdt: att lefva här, låt mig få likna mig.
Jag ej behaglig är, jag vill ock aldrig pråla,
och om jag löjlig syns, vill jag mitt öde tåla.

Farväl, mitt tysta rum! Jag vill ur skuggan gå,
ibland ett tanklöst folk att nya tankar få.
Farväl, du kloka bok! Du gagnar mig ej mera.
Välkommen, galna värld! Nu vill jag dig studera."

7. MÄNNISKANS ELÄNDE.

Hvad för bedröfligt skri min ömma hörsel sårar?
Hvad jämmer skönjes här? Hvad gjutas här för tårar?
Hvem är den usla mask, som nyss fått dagen se?
Dess ögon öppnas knappt, förrän de synas våta,
knappt ger han prof af lif, förrän han lärt sig gråta
och prof af smärta ge.

Du jordens stolta son, du kung för kreaturen!
Betrakta här din höjd, ditt intåg i naturen,
hör, med hvad präktigt ljud din ankomst firad är!
Ditt första grymhetsprof du vid din födsel gifver,
då du med blodig hand det sköte sönderrifver,
som dig med ömhet bär.

Skall jag i denna klimp ett gudabelät vörda?
Dess hjärna tanklös är, dess kropp en ovig börda,
som mellan lif och död ett deladt väsen har.
Än själen ej sin flykt ur mörkrets gömmor tagit:
den jord, hvarur hon nyss sin svaga låga dragit,
har all sin tröghet kvar.

Ack, lycklig, om hon dock den dvalan aldrig miste!
Vårt öde vore sällt, om vi det aldrig visste,
om ej ett farligt vett oss dubbla plågor gaf.
Den mindre ömkas må, som trygg på däcket hvilar,
än den, som vaken är och känner vädrens ilar,
när skeppet går i kvaf.

Den ena vet ej af för död och faror rysa,
men i en ljuflig dröm ser hamnen för sig lysa,
till dess en evig natt hans väsen har förödt.
Den andra steg från steg till jordens afgrund nalkas,
och förrn hans heta bröst i vågen ändtlig svalkas,
han hundra resor dött.

Vi vandra i en natt, där dödens bilder sväfva;
ett lyckligt mörker gör, att vi ej ständigt bäfva:
att nattens fasa se, hvi tändas ljus och bloss?
Af sannings dolda sol det matta sken vi läna
på vår bestämda väg tycks ej till annat tjäna
än att förfära oss.

Hvad båtar det beskydd, som åt vår barndom lämnas,
den ömhet för ett lif, som dock åt sorger ämnas?
Hvi fylls vår späda själ med ett bedrägligt hopp?
Man ingen möda spar att vårda denna gnista:
vårt svaga lefnadsband vill alla stunder brista,
men får ej lösas opp.

Sen man med gyckelspel vår barndom har bedragit,
sen genom sång och lek vi smak för lifvet tagit,
hur bitter blir en värld, som gjordes oss så god!
Så var man fordom van ett menlöst offer sira,
med dans och fröjdeljud dess gång till templet fira
och gjuta där dess blod.

Så snart dig ödet vill en mänskoskepsel gifva,
att lefva under ok, att tryckt och plågad blifva
är hvad du vänta må: det är de flestas lott.
Du äger ingen rätt att fordra större lycka:
den grymma envåldsmakt att jorden undertrycka
har minsta delen fått.

Ej nog att, djuren lik, du delar deras börda,
du måste din tyrann uti din like vörda:
sitt straff en vredgad gud ej längre sträcka kan.
När af ett mordiskt järn det späda lammet slaktas,
det mister blott sitt lif, ej ser att det föraktas
utaf dess baneman.

Den jord, hvars näringssaft den minsta mask får njuta,
för dig allena syns sitt milda sköte sluta:
som ett förkastadt barn hon nekar dig sitt bröst.
Man dig ett skamligt bröd med tröga händer räcker;
af brist och plågor tärd, du med din syn förskräcker
och sårar med din röst.

Men månn du ej är värd, att plågor dig förtära?
Du svaga, grymma djur, hvad medgång kan du bära?
Hvem utan häpnad ser de odjur lyckan födt?
Liksom en våldsam pest de världen öfverfarit.
Ehvar förhärjning syns, det jordens gudar varit,
som jorden har förödt.

Natur och mänsklighet i dina ådror täppas,
du som ett vilddjur grips, att ut på fältet släppas,
då jorden härjas skall af dårars öfvermod.
De vänta i sitt lugn att dina lagrar skörda,
du känner ingen hämnd, men du är lejd att mörda
och mätta dig med blod.

I mörker och förakt du från din barndom lämnas,
på mänskors oförrätt ditt glömda väsen hämnas,
din hårda fostrings art i vildhet bryter ut.
Du vårdar ej en lag, hvars skydd du aldrig njutit.
I ånger och i brott ha dina dagar flutit
och få ett skamligt slut.

Att kunna brottslig bli och fela mot naturen,
det är det fria val du äger framför djuren:
de känna ingen last och intet falskt begär.
De ledas af sin drift, då lagar dig befalla:
du ser ej deras vidd, du känner dem ej alla,
likväl du straffbar är.

Ej någon dårskap finns, som ej din hjärna fattar.
Din själ, den tankekraft, som du så dyrbar skattar,
är från din födslostund villfarelsernas mål.
De i din barndoms dröm sig in i hjärtat smyga;
din själ är redan snärd, förrän hon mäktar flyga
och ljusets styrka tål.

Om öfver vanans gräns du dristigt vågar vandra,
på ena sidan klar, förmörkad på den andra,
med något utmärkt fel du dig förnedra skall.
Gudomlighetens höjd ditt djärfva snille delar;
men på den jämna väg, där dåren sällan felar,
du gör ett plötsligt fall.

Hvem är den usla hamn, den plågoandar leda?
I hjärtat utan frid, i tankan utan reda,
hans gråt förtviflan är, hans skratt ett raseri.
Rys, du, som dåren ser! Vet att din tankegåfva
blott på en tråd beror. Hvem är, som kan dig lofva
att ej hans like bli?

Den fördel, som vår mull för andra kroppar lämnas,
tycks jordens afund dra: hon på de maskar hämnas,
som, födde i dess sköt, sitt ursprung öfvergå.
Hvart solgrand väpnar sig att oss med faror hota,
sig eld och våg och luft med stoftet sammanrota
att på vårt släkte rå.

Än i sitt raseri de skaka jordens grunder,
än härja de dess prakt, än med ett vådligt dunder
de reta himlen opp och krossa sky mot sky.
Än i ditt matta bröst de blodets vågor hvälfva,
hvar ådra sprutar eld, och alla leder skälfva,
tills andan börjar fly.

Ditt svaga sammanhang för dödar måste bäfva,
som följa dina fjät och kring ditt hufvud sväfva:
i elementens krig du liksom målet är.
Hvi vilja de sitt gift i dina öden blanda?
Du agar nog dig själf: din värsta plågoanda
du i ditt hjärta bär.

Uti dess trånga krets sig alla lustar bärga,
som svärma hoptals ut, att all din sällhet härja,
och byta hvilan bort i en beständig strid.
En oro döfvas knappt, förrän en annan vaknar,
du ser ej hvad du har, men endast hvad du saknar,
och känner ingen frid.

Förgäfves du ditt lugn hos andra vill begära:
de dra sin egen tyngd, med den de dig besvära;
i hopp att rädda sig de störta dig i kvaf.
Du fräts af allt det gift, som deras oro föder;
man öppnar dina sår, ditt ömma hjärta blöder
och ändtlig mattas af.

Att dela få sin själ, vill man sin like söka;
knappt nalkas vi hvarann, vi våra plågor öka,
och täflan löser opp det band, som nöden knöt.
Vi med en farlig konst naturens vildhet hölja,
hvars frön i hjärtat gro och hemligt sig fördölja
i vänskaps eget sköt.

Vår ungdom bjuder till att blomster för oss måla:
man lyckligt kan bedras, man mäktar lifvet tåla,
när hjärtat kraft ännu mot alla plågor bär;
men när ett flyktigt hopp oss ingen glädje bådar,
då faller blomman af, man nakna törnen skådar
och lifvet som det är.

Du söker sötman dra af dina glada dagar:
här öppnar sig ett fält, hvars yta dig behagar,
åt den din bildningskraft de skönsta färgor ger.
Men när i nöjets famn du släckt din vilda låga,
du vänder ögat bort och modfälld höres fråga:
"Ack! var det icke mer?"

En brånad, som förtärt båd kropps och sinnes krafter,
som i ditt unga bröst förgiftat lifvets safter,
det var den läckra ro, du namn af vällust gaf.
Uti en dödlig dryck du sökt din hetta svala:
din yra dunstat ut, en tung och långsam dvala
är dina nöjens graf.

Den tid man tjänlig är att sig åt nöjet skänka,
man endast känna kan, man hinner ej att tänka,
man utan styre drifs och följer blodets tvång.
När känslan vaken är, tycks hon förnuftet söfva;
och dessa sällhetsfrön, som städs hvarann behöfva,
ej mogna på en gång.

Du söker utom dig, hvad i din sällhet fattas;
af allmänhetens rop du vill lycksalig skattas,
när ej ditt hjärta mer dig bådar något kärt.
Men vid din ålders kväll du skördar först din ära:
ack, usla! vill du då af lifvets drägg begära,
hvad drufvan ej beskärt?

Utaf din oro bränd, du syns till äran hasta;
du vill ditt ädla lif i öppna faror kasta,
att af en fåvitsk värld bli dyrkad och berömd.
Men när i smädeskri sin lofsång hon förbyter,
du tynges af ditt namn, du på dens lott förtryter,
som hunnit lefva glömd.

Den heder, hvarmed dig din samtid ej begåfvar,
du dig med dristigt hopp af eftervärlden lofvar:
men öppna tidens bok och se, hvad namn han bär!
De flesta där sitt rum af stora laster vunnit,
men de, som lifvets mål med stilla dygder hunnit,
de finnas icke där.

Till dina ändamål din lefnad aldrig hinner:
i evighetens vidd hon som en punkt försvinner;
men på den korta väg, hur mången afväg finns!
Sen du med alla mått din vandring sökt bereda,
ett enda felsteg gör, att du med blygd och sveda
din hela lifstid minns.

Att icke, hopen lik, i gräl och mörker famla,
du söker nya ljus med trägen möda samla;
af allmänhetens skrock du alla intryck mist.
Du häfver frågor opp, men kan dem ej besvara;
du forskar alla djup, men löper ändtlig fara
att veta intet visst.

I konstens vida rymd, då tankan börjar syfta,
hon visar oss en höjd, dit hon oss ej kan lyfta:
än lågar snillet opp, än blir det åter kallt.
Ren är du målet när, ett enda utbrott fattas;
men i ditt sista steg du i din ifver mattas,
och mänskan röjs i allt.

Med nya tankefynd ditt tidehvarf du hedrar;
men hvad en tid har höjt en annan tid förnedrar,
då mänskans lösa vett en annan ställning får.
Du följes i ditt stoft af dina minnesmärken,
ditt namn af andra namn: de forna underverken
knappt lämna några spår.

Till lifvets högsta mål, om du med bördan hinner,
af tidens raseri du tusen offer finner:
du ser en ombytt värld, där du en främling är.
Allt hvad du ägde kärt har stupat vid din sida,
allt hvad du varit själf förödning måste lida,
förrn döden dig förtär.

Du intet njuta kan, men börjar allt behöfva;
ej dagen fägnar dig, ej natten mäktar söfva;
din tid med plågor mäts, som födas af hvarann.
De undergräfva dig, att väg för döden bana.
Du ledsnar vid ditt lif, men lefva är en vana,
som du ej mista kan.

I smärtans heta famn dig döden ändtlig kastar:
fast han dig ständigt följt, du klagar, att han hastar,
och dig mot ödets våld en fåfäng möda ger.
Skall du ditt usla lif med än en svaghet sluta?
På en bedräglig värld, som börjar dig förskjuta,
du än tillbaka ser.

Men domen afsagd är, den ingen dig vill båda;
du får dess innehåll af gråt och tystnad skåda.
Du tolka vill ditt kval, men finner ingen röst.
Uti din bistra syn man läser ångst och fasa:
man ser hur dödens köld och lifvets lågor rasa
i ditt beklämda bröst.

Hvar är din forna prakt, hvar är ditt gudatycke,
du jordens ädla verk, naturens mästerstycke,
som under all din brist dock tecknat något stort?
Allt i en enslig graf sitt första inte finner:
här skönhet, här förstånd och här en dygd försvinner,
som evig vara bort.

Du följer tidens ström, men ser ej hvart han drifver;
du vet ej hvad du är, än mindre hvad du blifver:
en svart och töcknig sky ditt öde bortgömt har.
Allt ovisst varit har förutan dina plågor,
som retat lifvets svall och väcka nya vågor
i hamnen dit du far.

På denna mörka väg om du vill roligt vandra,
begär ej af dig själf, och mindre utaf andra,
den del fullkomlighet, som din natur ej tål!
Låt dina sorgers natt vid nöjets skymt försvinna,
och sök med tålig dygd och slutna ögon hinna
ett okändt ändamål!

8. ODE ÖFVER SJÄLENS STYRKA.

I ålderdomens ljus, I höga hjältesjälar!
Er anda kallar jag att gjutas i mitt bröst,
när en förgäten dygd för veklingar och trälar
och för ett lättsint folk skall tolkas af min röst.

Du mod, som själens styrka föder,
och frihet, dygd, förente gudabloss!
jag söker er, I mina stöder,
hos ålderdomen, ej hos oss.

Långt från mitt tidehvarf jag redan hänryckt blifver:
odödeliga Rom! jag ser dig ändtlig fri.
En Brutus vaknar upp. Du eldas af hans ifver:
så många barn du har, så många hjältar bli.
Ditt fall tyranner fåfängt yrka:
din fasta mur ej skyddar någon träl.
Du har din frihet af din styrka,
din styrka af en enda själ.

Hvad öfverdådig flock sig här på fältet vågar?
O, Salaminas strand, man dig med undran minns!
Se! hela Asiens makt mot Greklands öar tågar;
men ingen Cyrus mer i Cyri härar finns.
Förgäfves har du spänt ditt bälte,
du fega här! Du var dock rask och ung:
men grekers höfding var en hjälte,
och Xerxes var allenast kung.

I, som ett slocknadt mod hos edra landsmän väcken,
det är en gudakraft, som edra själar rör.
Allt hinder falla syns, hvar I er kosa sträcken,
och vägen öppnar sig, hvar snillet eder för.
Så syns en häftig låga bränna
det svaga värn, som henne mota vill.
Låt världen eder styrka känna!
Dess herravälde hör er till.

Hvad är det höga mod, som vi hos hjältar dyrka,
som mer än lyckan själf vår stumma undran drar?
Hvad lifvar ärans barn? Hvad är den sinnesstyrka,
som hemlig öfvermakt på alla hjärtan har?

Du ädla dygd, det är din ifver:
hos jordens son du himlens låga är;
man mänska var, man hjälte blifver,
när man dig fattar till begär.

När hon ger samfund lif och är en allmän lusta,
ack, bäfva, svaga värld! ett Rom sin början tar.
Förgäfves mot dess makt sig stolta grannar rusta;
dess läger inom sig en lycklig anda har.
Snart föder hären Scipioner;
uti ett råd får man Camiller se;
i tribunalen Ciceroner
åt lag och frihet styrka ge.

Vid Tibern för min syn den tvedräkts tid försvinner,
som dygdens ådror tömt — hos folket lasten rår:
jag där en riktad stad af jordens plundring finner,
som dock för guldets törst med möda än förslår.
Jag känner Rom, men Rom i bojor!
Cæsarers träl, du yfves af din prakt!
Men du var större i de kojor,
där dygden grundade din makt.

O frihet, till hvad höjd har du ej själar drifvit!
Ur dvalans mörka famn de skynda vid din röst.
Du snillen åt Aten, åt Sparta hjältar gifvit:
en oförgänglig kraft de sugat vid ditt bröst.
Hvad väcker ej för ädel låga
det kära ljud: För frihet, fosterbygd!
Hvad kunna ej de hjärtan våga,
som lifvas af den helga dygd?

Uti sin högsta glans om du vill mänskan måla,
ack, glöm att hon är till i envålds mörka år!
Men fatta hennes bild, när frihet börjar stråla:
hon mer än dödlig syns, sig själf hon öfvergår.

När hon en älskad lag försvarar,
får hon en eld, som henne okänd var,
en egen kraft, som sig förklarar,
hvart hon sin öppna kosa tar.

En dygdig allmänhet, som stadgad frihet andas,
i täflan på dess fält hvartenda snille ser;
där är man redan stor, när man i hopen blandas,
hvart steg man högre går odödligheten ger.
Men i en allmän sinnesvilla,
när äran mer ej lifvar folkets själ,
den dygdig är, som lefver stilla,
och hjälte den, som ej är träl.

Hvad ifver mig förfört att ålderdomen lämna?
Vid tankan af min tid har stämman blifvit svag.
O frihet, fosterbygd! får man er mer ej nämna,
ha vi ej hjärtan mer att känna ert behag?
I första dygder, som vi märka
ifrån en tid, som vår förundran gjort!
Förutan er kan själen verka,
men aldrig verka något stort.

Uti de tidehvarf, som lyst af rena seder,
med dygder ärans ban man endast fylla trott;
nu skördas på dess fält en lös och flyktig heder,
och videt ränner opp, där lagrar långsamt grott.
Gån, svage! att ert offer bära
för lyckans fot och köpen, utan blygd,
med feghet en föraktad ära,
men vågen aldrig nämna dygd!

Hvi sker, att utan kraft sig våra snillen möda?
De känna ej den drift, som stora ämnen ge.
Allt går i glömskans natt hvad våra sekler föda,
när ålderdomens ljus sin forna klarhet te.

Likså de stolta pyramider
man än i dag från Nilens stränder ser.
Hur många slott, sen deras tider,
ha icke byggts och fallit ner!

Förgäfves utan grund man någon styrka söker:
vår vishetslära själf är veklig liksom vi;
med sken af mänsklighet hon själens svaghet öker;
hon kan ej vara stark, hon vill behaglig bli.
Om Cato, död i all sin ära,
lydt hennes råd, han hellre lefvat slaf.
Ej var det denna matta lära,
som mod åt Tebes hjälte gaf.

Du har, filosofi, af strålar kunnat skryta,
när fordom deras eld Epaminondas väckt.
På fältet, ur ditt sköt, att Tebes bojor bryta,
han går med din egid mot faran oförskräckt.
När syns du nu din fackla våga
på hjältars ban att leda söner fram?
Har lyckan trälar mera låga
än de, som födas i ditt damm?

Till höjden af det ljus, dit tankan vågar syfta,
längst öfver lyckans krets och mänskliga begär,
jag ser en stoisk vis sitt stolta sinne lyfta
och hvila i det lugn, som andars sällhet är.
Han i de dimmor icke fängslas,
som fästa sig vid jordens låga trakt,
ej af en giftig oro ängslas,
som öfvar här sin envåldsmakt.

I dygdens öfning fri, han anser utan häpnad
nödvändighetens lag och händelsernas lopp;
för plågor känslolös, mot alla faror väpnad,
han under bördans tyngd sitt hufvud reser opp.

Hvad kan hans hjärta så bemanna?
Är han förtjust af något diktadt väl?
Nej, endast kärlek för det sanna
är väldig i hans höga själ.

Med en förmäten flykt när jag hans kosa följer,
af en gudomlig kraft jag tror mig äga del.
Jag från ett bråddjup rycks, som du med blomster döljer,
du ljufva filosof, som smickrar mina fel!
Hur djärfs du dygdens lag förklara?
Du orklöst vill, men han allena kan.
Han styrka har att dygdig vara,
när du af svaghet är tyrann.

Af en bedräglig dikt, som vår natur förnedrar,
förkväfs det ädelmod, som själens styrka är.
Men, Sokrat, af din dygd, som mänskligheten hedrar,
på ödet och mig själf jag lyckligt segra lär.
Att ingen makt kan tankan tvinga,
det gudaspråk förädlar hennes själ.
Men den sitt väsen aktar ringa,
är äfven värd att vara träl.

Hvar höres nu din röst: "Jag ej för folket bäfvar;
mitt lif är i ert våld, men äran i min makt.
Jag vet mitt värde själf, jag edra vittnen jäfvar;
ert lof jag aldrig sökt och ler åt ert förakt."
Låt dina svaga landsmän kalla
din dygd för hög, din lära tung och svår!
När de som stoft till jorden falla,
ditt namn till eftervärlden går.

9. AFSKED IFRÅN UNGDOMEN.

Farväl, min ungdoms ro! Jag ändar lifvets vår
och får med lätta steg ej mer på blomster vandra.
Med möda fyllas bör den väg, som återstår:
jag lefvat har för mig, jag lefva bör för andra.

Emot förnuftets tyngd jag länge stretat har
och bäfvat för ett ok, som hotat har mitt snille.
Min ungdom var så from, så lätt hon agad var,
att jag med några band ej henne fängsla ville.

Jag henne sörja må: hon har mig ej förfört,
för hennes raseri ej någons hjärta svidit.
Uti sin hettas brand hon ingens ro förstört;
ty om hon felat har, hon ock allena lidit.

Fastän hon varit yr, hon vänskap har förstått,
dess skämt ett glädtigt vett, men ingen ondska röjde.
Dess uppsyns flyktighet till hjärtat icke gått,
och om hon smög sig dit, hon där ej länge dröjde.

I väna gudabarn, I lustar och begär,
jag har min ungdom skänkt åt edra glada lekar.
Er tid är nu förbi. Jag icke brottslig är,
om jag en sällhet flyr, som mig mitt öde nekar.

I vägen för min flykt de fåfängt ställa sig
och svärja mig på nytt att mina tjänster löna.
Jag lämnar deras flock, förrän han lämnar mig,
att jag min saknad må med mindre smärta röna.

De följa ungdom åt, men mista sitt behag,
när öfver hennes gräns man vill sitt självsvåld yrka.
En mänska frihet har en tid att vara svag,
men i en annan tid hon bjuds att visa styrka.

Säll den, som lyda vet, när åldern säger till,
som nöjen njuta kan, men äfven dem förgäta;
som blommans vissna blad ej äfven skörda vill,
men efter tid och år vet sina plikter mäta.

Långt från att jag ännu hos mig den styrkan har,
jag kan min nya väg ej utan oro börja.
Jag från min ungdom flyr, men lämnar hjärtat kvar,
ej finner hvad jag får, men väl hvad jag bör sörja.

I rena himlaljus, I dygder, samlen er
och tagen in det rum, som mina nöjen lämnat!
Jag er uti mitt bröst det främsta ställe ger,
det I ej alltid haft, men jag er alltid ämnat.

Kom ändtlig, mitt förnuft, att styra de begär,
som fordom gifvit lag, men bojor nu behöfva!
Fastän jag mindre van vid mina plikter är,
låt dem ej plåga mig! Allt nog att de bedröfva.

Du ömma mänsklighet, som följt min ungdoms vår,
blif i ett hjärta kvar, som var ditt forna läger,
att jag med ålderns tyngd dess hårdhet icke får,
men af min svaghets tid en dyrbar lämning äger.

Kom, sanning, staka ut den väg jag ärnar gå,
och med din klarhet fyll, hvad jag i känsla mister!
Jag med din yta lekt, låt mig din kärna få:
min själ en föda gif, som för mitt hjärta brister!

Och du, min skaldemö, dig kallar jag härnäst,
att bli mitt tidsfördrif, men ej min arbetsplåga.
Kom stundom på besök, blif icke hvardagsgäst,
och gif mig aldrig lust, om du ej ger förmåga!

10. AESOPUS OCH DJUREN.*

Aesopus var i Kresi hof:
bland papegojor, musikanter
och apor och komedianter
ett bel-esprit får äfven lof,
för skämt och tidsfördrif, att umgås med de stora.
Vår gubbe måste dock den äran snart förlora.
Med ett satyriskt vett, som gjorde folk förtret,
vår nya kurtisan så ofta sig förglömde,
att Kresus honom ändtlig dömde
till några månars enslighet.
En hydda i en skog till fristad honom lämnas.
Man trodde på den gubben hämnas —
men gubben var af stål . . . Han var från mänskor skild;
han gjorde sig bekant med djuren
och fann, att deras art, ehuru grym och vild,
var mindre otacksam än mänskliga naturen.
Han vande dem med sig så väl,
med omsorg, ans och rykt och dageliga tjänster,
att de, från höger och från vänster,
till honom stötte hop . . . Aesopus, fordom träl,
i skogen blef monark, och en monark af värde.
En stubbe var hans tron, hans spira var en kvist.
Han djurens språk och seder lärde.
Fast han ej kunde mer som kung än moralist
till skick och återhåll en allmänhet bekväma,
vår filosof ej fann, att han på bytet mist.
Han såg här samma fel som hos de högt förnäma:
den starkas våld, den svagas list.
"Jag är bland mänskor," sade gubben.
"Här är på sällskap ingen brist."
Men snart han kallad blef från stubben.

Hans underbara monarki
begynner ryktet sysselsätta,
som, i en ständig flykt att händelser berätta,
ej flyger Kresi hof förbi.
Nyfikenhet och fantasi
att det besynnerliga höra
i världen mångens lycka göra.
Man för en flykting tar parti.
En kurtisan, ett bel-esprit,
som skall mot all natur en stilla lefnad föra!
Aesopus hade sina fel —
men hvem kan icke sig försynda?
Sin resa djurens kung till hofvet måste skynda,
att tjäna där till gyckelspel.
Förgäfves med förnuft han söker sig försvara:
man om förnuft sig litet bryr.
Moralen, den han tänkt förklara,
för eget bruk han måste spara
och roa folk med äfventyr.
Men mot ett lättsint folk Aesopus löjet vände,
när han om djuren fabler skref.
För kungen lästes de, som gubbens lynne kände,
men sanningen förklädd med nöje varse blef.
"Du ger oss," säger han, "historien om djuren:
man känner dina djur och äfven dig igen.
Satyr, du är ej bättre än!"
"Jag målar," svarar han, "naturen:
om någon ser sin bild, han måste tåla den."

11. PÅFÅGELN OCH SÅNGFÅGLARNE.

Att pröfva sig och sin förmåga
och sig däröfver aldrig våga
den visas högsta omsorg är.

En dåre denna plikt förgäter
och sig med nesa känna lär,
hvar gång han sig med andra mäter.

Af öfvermod, med skryt och bång
påfågeln, Junos gunstling, ville
sig blanda i en fågelsång.
Man vet, att denna fågels snille
ej svarar mot hans fjädrars prakt,
hvarmed han lycka gjort hos himlens härskarinna,
som med ett präktigt hof bevisa vill sin makt
och älskar grannlåt som gudinna.
Men ner i dalen, bland de små,
som samfälldt sina stämmor öfva,
man ej så högt begrepp om fjädrar hunnit få;
man där af rösten vill en fågels värde pröfva.
Påfågeln, städad, grann och rik,
i fägring himlabågen lik,
förgäfves yfs och halsen drager;
han liknar korpen i sitt skrik,
och för en korp man honom tager.
Hvem tål en sådan gäst? Med hvisslan, sorl och gny
han jagas bort ifrån koncerten
och långs åt fältet släpar stjärten,
där Argi ögon lyst och nu sin bane fly.
Till sin gudinnas sköt han matt och andlös hinner,
berättar där sitt olycksfall
och svär, att på de små om ingen hämnd han vinner,
han aldrig mer sig visa skall.
Sin fågel Juno söker trösta.
"Var nöjd, min vän," är hennes svar,
"var nöjd! I mitt palats du högsta rangen har.
Glöm ej att dig däröfver brösta!

Att pryda dig jag gjort min flit:
för dig i färgers glans ge alla fåglar sviga.
Men i en fågelsång, min vackra favorit,
glöm ej att tiga!''

12. LEJONET OCH BROMSEN.

''Sämsta kräk uti naturen,
vågar du att nalkas mig?''
ropar kungen ibland djuren
åt en broms, som visar sig.
Bromsen sticknas — mindre våller
eld och låga hos de små.
''Vet du,'' svarar han, ''jag håller
hvad du vill, att jag skall rå!
Du är lejon — månn det säger,
att du ej är djur som jag?
Fast du flera lispund väger,
är jag ofta mindre svag.''
Bromsen far, i det han svarar,
midt på Hans Durchleuchtighet:
i det krig, som han förklarar,
ömsom hjälte och trumpet.
Än han sticks, och än han surrar,
än på rygg och än på lår,
än kring lejonnäsan hurrar,
som blir märkt af flera sår.
Mot en djärfhet utan like
lejonet i raseri
väpna vill sitt hela rike,
fyller luften med sitt skri.
Hofvet sig i kulan smyger;
allmän skräck i landet är.

Drotten själf kring fältet flyger,
liksom jagad af en här,
fåfängt sig på jorden kastar,
fåfängt söker skogens hamn:
hvar han flyr och hvar han rastar,
bär han kriget i sin famn.
Lika ljud för örat spelar!
Af ett kräk, inkognito,
på de allraömsta delar
styng på styng, och ingen ro!
Djurens kung, i all den ifver,
som en dödlig smärta ger,
själf sitt sköte sönderrifver,
tills han maktlös dignar ner.
All den faseliga fejden,
rytandet, så fjärran spordt,
darrandet af hela nejden,
hör, hvad allt en broms har gjort!

Stora herrar häraf lära
att ha aktning för hvar man,
att ej såra någons ära,
att den minsta hämnas kan.
Hvar en har, hvem han må vara,
hur man honom kufva vill,
egen heder att försvara
och en egen tagg därtill.

13. TUPPEN PÅ TORNET.*

Att synas stor är ditt begär —
en fåfäng lust, om du ej lär
att välja tjänlig plats och tåligt där förblifver.
Vet, att du mindre syns, än du i verket är,
vid hvarje steg du högre klifver.

En tupp, ej öfvermåttan stor,
som vunnit hönors pris och deras kackel sporde,
när på ett hönshustak sin första flykt han gjorde,
sig ansåg för en matador.
Af örnars stolta släkt han sig en ättling tror
och till bevis därpå sig smyger
i famnen på en örn, som öfver taket flyger,
i hopp att under skygd af en så hög patron
sig svänga opp till Jofurs tron.
Om rummet skall han där med Stora björnen strida
och tränga Svanen på en sida.
Hans hjässa ren Olympen rör.
Herr Örn, som sig ej samvet gör
att gäckas med en tupp, i flykten honom för
på spetsen af ett torn, till styrka för den läran:
med platsen följer icke äran.
Den, nyss som laglig tupp var ansedd i sin krets,
nu, på sin lyckas högsta spets,
sitt högmods offer är, osynlig och föraktad
och mindre än en tätting aktad.

14. HJÄLTEDIKTEN OCH FABELN.*

En hjältediktare, en skald af högre klassen,
med undran varse blef Aesopus på Parnassen.
"O gudar!" ropte han, "hvem har dig gifvit lof
bland jättar, lilla dvärg, att blandas i vårt hof?"
"Jag vördar din förtjänst," den lilla mannen svarar;
"du tjänar till parad, man därför dig bevarar,
du ställs i spetsen fram, att hopens undran bli,
som ryser för din längd — och hastar dig förbi.
Man äflas däremot att mig till sällskap äga.
Att trycka tankan hop, i korthet mycket säga

är ej ett ringa vett . . . En hög och ädel själ
kan bärgas i hvad kropp, hon lyster, likaväl.
Af snillet, målningen och sanningen i dikten
dess värde dömas bör, och icke efter vikten."
"Nog," är den andras svar, "du må dig tränga fram,
men som en ädel gren, en telning af vår stam."

15. UR TÅGET ÖFVER BÄLT.

Första sången.

— — — — — — — — — — — — — — —

Sjung, Skaldmö! härars tåg, på frusna böljan vågadt,
där hjälten mer sitt mod än allmän fruktan frågat.
Ett haf, i kedjor fäst, hans stolta vapen bar.
Naturen blott åt *Karl* det under skyldig var,
hvars korta lefnads lopp, odödligt namn att vinna,
på sin bestämda väg ej borde hinder finna.

I Vapenlyckans gny stäm in med upphöjd röst!
Hon väcker Skaldemön, hon lifvar hjältens bröst.
Lät världen hennes lof i dina sånger höra:
hon var från himlen sänd att Karl vid handen föra.
Den Lycka honom följt och hört hans vapen till
ej, blinda Lyckan lik, af trälar tjänas vill;
hon ej med härars makt af fega hjärtan vinnes:
det är för hjältar blott, som hon benägen finnes.
Hon dem i faror för, mot mänsklig utsikt, fram,
hon eldar deras syn i moln af rök och damm.
För hennes gudaglans har Afundsandan häpnat,
som mot den tappra Karl Europas makter väpnat.
Bland ständigt vapengny, som fyllt hans korta tid,
lät höras denna gång den underbara strid,

där Äge, Danas skydd, med retad ifver väckes,
att hämma krigets eld, som till hans nejder sträckes;
där Nordan fängslar sist den stolta Äges våg
och banar väg på Bält för svears djärfva tåg,
då Karl, till Afunds harm, hvars sista skydd försvinner,
ett land, från Sverge skildt, med Friden återvinner.

O, du mitt Fosterland! din anda kallar jag
att lifva Skaldemön — Om något manligt drag,
om något tycke röjs af hjältar, dina söner,
är det din eld, den kraft hon i ditt sköte röner.
Af ålder, Svea, känd för ära, dygd och mod,
i alla skiften hyst ett lika ädelt blod.
Än hon, af segern krönt, har världens ögon dragit,
och än, tyranners skräck, sin frihet återtagit;
otålig, under ok sig visat lika stor
som i triumfens famn, och alltid hjältars mor.
Tag, Fosterlandets far! tag, Gustaf! på dess vägnar
ett offer af det nit, som du med mildhet hägnar.
Din tron ett älskadt skydd åt Sånggudinnan länt;
din höga eftersyn, ditt snille henne tjänt
att prisa svenska namn och hjältebragders ära
och lågan hos ditt folk med deras minne nära.

Tolfte sången.

För Nordens tjusta folk att fylla dagens glans,
på gyllne vingar förd och prydd med hjälm och lans,
uti en högblå sky sig Vapenlyckan visar
vid svears fröjderop, som hennes ankomst prisar.
Hon har sig hämnad sett af Himlens höga hand,
som Afundsandan läst i dödens tunga band.

Ifrån den Högstas tron med nya strålar riktad,
hon Friden kungjort har, af Nordens hjälte stiktad.
Hon en förtjusad värld af hennes blickar sett
och rökverk, hvar hon lyst, åt Sverges drott beredt.
Sin flykt, vid hennes syn, ha ligans härar hastat
och vapnen efter sig kring fält och stränder kastat.
En flotta, rustad ut att hölja Nordens haf,
har flytt i närmsta hamn, att åter tacklas af.
Med alla Makters bud och böner hon ledsagas,
att vinna Sveas hägn och under Friden tagas.
Förställda vänskapsprof, som deras svaghet röjt,
ha krigets åska släckt och hennes hämnd förnöjt.
Hon nu med glädje går att Himlens mål fullgöra
och själf den tappra Karl till Fridens altar föra.
Af sina kämpar följd, han går, och fröjd och hopp
i spåren spridas ut — Framföre går en tropp
af Danas nöjda barn, som med förenad tunga
upphöja hjältens pris i Fridens lof och sjunga:
"Välkommen, helga Frid! att hölja krigets spår.
Du på en härjad jord ännu vårt rökverk får.
I själfva stormens gny, som sett din låga släckas,
beredes du på nytt och går att åter väckas.
Du väpnar hjältens arm och fyller hans begär;
all annan lust förgår, men Fridens medfödd är.
Den förlåt drages opp, som för ditt altar hänger,
och strax din gudablick i alla hjärtan tränger;
på oskulds bleka kind, när du behagligt ler,
sig purpurn sprider ut och tårar tillra ner.
Hvem lifvar dig i dag? Hvem skänker dig åt Norden?
Den segerrika Karl, hvars rykte uppfyllt jorden,
ej förr en fiende sig tappert underlagt,
än han med mildhet går att öfva gudars makt.
En tron åt honom bjuds, att öfver Norden sträcka
en spira utaf järn och krigets åska väcka.

En retad ärelust vill stafva hans beslut,
men Svea visar sig — han väljer Friden ut.
Kom, Segerherre, kom! Din höga Vapenlycka
vill ej i sina spår ett söndradt folk förtrycka.
Hon Friden styrka skall, och tåget öfver Bält
bekrönas af ett slut, för hela Norden sällt."

Gå, Hjälte! Se det folk, som skall din saknad fylla,
församladt kring sin strand med längtan att dig hylla.
På Bält, i dina spår, har Äge blifvit väckt,
men vördar nya band, af dina skepp betäckt.
I dån af fröjdeskott från hafvets skilda stränder,
af västans ljufva fläkt du föres till de länder,
bland återvunna barn, där Svea gläder sig
och sträcker ut sin famn, dess förr att möta dig.
Karl Gustaf! Svea skall ett evigt vittne bära,
att högre ändamål för rikets makt och ära
ej någon konung hyst — ej blott hvad du har gjort
ditt minne har befäst, men hvad du ämnat stort.
Till höjden af ditt mål att fosterlandet bringa,
du ville lycka, tid, ja själfva ödet tvinga.
Men Svea tröstas ej af hvad du gjort och tänkt:
du af din korta tid för litet henne skänkt.
Njut, segerrika Karl, njut frukten af din möda!
Här skall ej tidens våld din äras glans föröda.
Du ej en glädje ser, som blott behaga vill;
du läser i hvar blick, att Skåne hör dig till.
Det folk, som täflar nu att sin förening prisa,
i alla öden skall en lika trohet visa;
ett hjärta lika högt och styrka, dygd och mod
fortplantas ätt från ätt i Sveas ädla blod.

OLOF BERGKLINT

1733 – 1805

1. TRYCKFEL.

Satyr.

Du sälla tid af all förening!
som parar sött och surt ihop.
Nu talas intet utan mening,
nu följer sanning ryktets rop.
Nej håll! jag bör min styrka mäta;
jag vågar ej med hopen träta:
den mödan lönar icke stort.
Jag ärnar ingen man belacka,
men blott min tryckargosse tacka
för sista äran han mig gjort.

De gamla sin Coronis måla,
där nu en ros till prydnad står.
Med vänners rim och lofskrift pråla
kom mest ur bruk för några år.
Man nu af tryckarns vänskap röner,
hur ändan hela verket kröner.
För gammal grannlåt, får man se
sin bok en skara tryckfel hysa,
som ganska täckt vid slutet lysa,
med vackert namn af *Rättelse*.

Dock hör, min vän, blif du vid sätta:
sköt dina holzschnitts och din spån.
Låt mig mitt eget arbet rätta;
den saken går du slätt ifrån.

Din rättelse mig orätt klandrat:
jag flera böcker genomvandrat,
än du har tryckt och trycka lär.
Är det ej nog, jag skall dig föda
och få för allt mitt vak och möda
ej någon fyrk för allt besvär.

Jag vill dig något förehålla,
som skaffat mig en hop förtret.
Du satt, att Iris väl kan *fjolla,*
och jag skref *fålla,* som du vet.
Jag skref om gummans *sedoläxa;*
du sätter: gumman *leda häxa.*
Jag: Truls är *smidig* som en *säf*
och Cloris *snäll* och *snygg* och *vaken;*
du: Cloris *snål* och *stygg* och *naken,*
och Truls är *smilig* som en *räf.*

Jag skref, att fogden Måns är *ärlig;*
du satt ett *o* där frammanför;
att Doris är *af gammalt kärlig;*
du det till *gammal kärling* gör.
Jag: Pål har trenne *hörn på hatten;*
du: Pål har trenne *horn på natten.*
Hur vill väl detta taga lag?
Vänd snart igen så vårdslöst trycka;
du skämmer annars all min lycka,
och jag blir lönt med hugg och slag.

Men vill du ändtlig rätta andra,
så vis din konst på dessa fel:
ett kärleks tryckfel hos Lysandra,
hvari Filemon tros ha del;
de ränder i Corinnas panna;
ett smittsamt märke hos Susanna:

ett per balance i Gunnars kladd;
den rödnad på Marcolfi näsa:
Xantippes gamla sed att fräsa,
och ljufva Smilax' gift och gadd.

Än ett, då saken är på talet:
Hur har du Damons skrift försatt?
Jag granskat själf originalet,
där saken aldrig var så fatt.
Hvad! Döda Lycaons förtjänster,
som skilde höger knappt från vänster
och mätte dagen med ett stop?
Än stolta Mentors resbedrifter
samt *Erbengræws* och *Knumbrans* skrifter,
som äro tryckfel alltihop?

2. UR GRANSKNING.

Satir.

— — — — — — — — — — — — — — —

"Hör, läser ni *Dorat*? Ni *Lambert* säkert känner,
den *Gessner*, de och de Apollos goda vänner?" —
"Än då? Hvi känna dem?" — "Som mönster, hvar för sig." —
Men Lambert och Dorat, månn de ock känna mig?
Behöfs då deras lof att öfva vår förmåga?
De aldrig efter oss och våra tycken fråga.
Blif mönster hvar för sig, så sker bland andra folk;
men vårt vill vara flagg och deras blotta tolk.
Naturens egen bild står utställd för oss alla:
den vill jag, som han är, vårt rätta mönster kalla;
lät smaken efter den få skärpa fritt sin dom,
och tarfvas något mer, sök Grekeland och Rom.

Sök all Kastalens flod, hvars droppar böra gälla
i mån som deras bäck är nära till sin källa.
Hon, som naturen själf, ur ådran väller klar;
men sedan mycken alf af tid och seder drar.
Det gagnar till att se hvad konsten gör hos alla:
hon har att gifva råd, men äger ej befalla;
besinnom dessa råd och följom hennes tal,
allenast det må ske med frihet och med val.

Men hvarför vara slaf och hela världens apa?
Kan svensken intet godt af eget ämne skapa?
Vårt språk, vårt lefnadssätt, vårt luftstreck och vår jord,
allt artar oss för oss, i tankar och i ord.
Jag ser ett manligt folk, när det sitt lynne följer,
som ej med lånadt smink sitt rena nlet höljer;
som ingalunda groft, fast allvarsamt ibland,
ej mättar sig med luft, ej riktar sig med grand.
Hvad tar oss då för lust att oss för andra tvinga?
Kan ej vårt eget mynt så väl som deras klinga?
Om oss naturens skänk vår egen *Maro* ger,
han kan ju vara svensk; hvad bör han vara mer?

Bryt ner de fångatorn, häf upp de galna lagar!
Den är ej nöje värd, som ej förnuft behagar.
Drag nytta, hvar man kan, af andras tända bloss;
men skötom våra bin, så få vi ljus för oss!

3. HVAD ÄR VERS?

En ljuflig sammanklang af ord,
som, midt emellan tal och sjunga,
är i den närmsta likhet gjord
af spel för öra, dans för tunga.

4. OFÖRMODAD SANNING.

Vid en grind
satt en blind,
väntade på dem som vandra.
Doris samma vägen for.
Gubben ropte: "Kära mor,
er förbarma,
gif en halför åt den arma!"
Flickan svarar: "Hör, jag ber,
kloka gubbe! Jag dig ger
gärna mer;
bara tig med hvad du ser
mer än andra."

5. ODE ÖFVER MOTGÅNG.

Hur länge skall stormen då räcka?
När råkas den önskade strand?
Förgäfves man låter mig sträcka
ur djupet en simmande hand.
Dig, maktlösa flit, till en spegel,
man far mig i stormen förbi;
man hör ej den usligas skri,
för vinden i segel.

Förgäfves från himmelens fäste
ger solen båd värma och sken:
det röker ur molnenas näste,
och himlen får aldrig bli ren.
Den störste blir skymd af de stora,
de skymmas af nedriga små.
Till höjden med sanningen gå,
det är sig förlora.

Hur himlen vår menlöshet hägnar,
jag hvarken förstår eller ser.
Du ser hur i hafvet det regnar,
när jorden om dropparna ber.
Förgäfves den trefliga myra
upphäfver båd suckar och knot:
hon trampas af vandrarens fot,
när knottet får yra.

Den tomt, jag mig hunnit förvärfva,
lär aldrig då blifva bebyggd:
man kan sig med laster fördärfva,
men ej göra lycka med dygd.
Min oskuld, mitt vett och min möda
är endast ogångbara mynt;
den med denna samling begynt,
blir rik bland de döda.

Det ödet att gynnas och ratas
blott kommer af slump och natur.
Om lärkan af mänska vill matas,
så måste hon sjunga i bur.
För nöjet att kunna förtrycka
man skonar en krypande slaf,
förgyller hans tiggarestaf
och kallar det lycka.

För mig måtte världen få stoja
i kedjor af plågande prakt,
om endast en tarfvelig koja
mig gömde för nöd och förakt.
Jag hunnit i lifvet att lära
hvad sällhet och elände gör:
den dygd, som i uselhet dör,
ej lefver af ära.

Jag vill henne dock icke lämna,
ej hata den värld, som mig kväl.
Hvad himlen mig ändtlig må ämna,
så vill han dock säkert mig väl.
Jag har mina plikter att fylla
och väntar fast mera min lott,
när tiden kan göra dem godt,
som vrede förskylla.

6. UR DEN BLINDE.

Elegi.

— — — — — — — — — — — — — —

Hvar är jag nu? Hvad sväfvar mig omkring?
Hvart vill jag gå? Hvem skall jag spörja?
Mitt öga, dig? Du stumma ring,
som håller mig i ked vid världens första mörja.
Kanske jag står vid brädden af en brant:
o afgrund! bär det ner i bottenlösa gölar?
Där kommer han . . . jag hör det grant . . .
han aktar intet hot . . . det mumlar och det bölar . . .
ett sådant djur kan nu mitt lif förspilla.
Hvart skall jag fly för all naturens hot?
Hvad är min vän? Hvad vill mig illa?
Aj! trampar jag en orm? . . . Det hväser kring min fot.
Jag bäfvar för att gå, jag bäfvar att stå stilla:
och huru gå, och icke löpa mot? . . .
Att icke jämmerligen falla? . . .
Hvi dröjer han, som gick? . . . Nej, stilla dig, mitt knot;
besinna hvad jag är: ett nådehjon för alla.
Jag vet ju ej, om någon vid mig står,
som kan mitt ord kring nejden föra.
Hvem vill jag mig förtro? Jag känner ej det öra

jag hör; men himlen vet af hvilken själ det går:
han, han allena vet hvad spis, hvad dryck jag får.
Jag tror på allt; hvad vill jag göra?
Jag ock bland mänskor valt och skrädt
och låtit nog förstå, hur man mig skulle vörda.
Hvar är min tomma rang, mitt herrskap och min rätt,
jag alla mänskors tunga börda!
Det minsta barn mig leder som det vill,
den minsta tjänst jag får som gåfva taga;
om alla gå förbi, om ingen ser mig till,
jag måste låta mig behaga.

Ack! att jag likväl haft och tror mig ha ännu
ett bröst, ett enda bröst, där jag mig kunde trygga!
Min från mig sletna hälft! hvar dväljs, hvar andas du,
som möjligt ej din tro kan rygga?
Ack! hvad jag lämnat har för ovärderligt kärt,
som, där det än är till, jag aldrig mer får skåda,
så skönt, så genom-godt, så ljuft, så älskansvärdt,
som har en evig rätt i detta bröst att råda!
Natur! jag glömmer allt, när jag min Chloe minns;
du äger ingen skatt, som där ej samlad finns:
din blomstring var dess hy, din himmel var dess öga;
hon såg mitt första kval, där flöt din rika dagg;
den mun, som gaf mig tröst, var ros förutan tagg;
hon räckte mig en hand, mer hvitt kan aldrig snöga.
Det var från denna hand jag konstens värde känt;
hur kan en mänsklig hand så när din egen härma?
Jag såg en målad värld på duken, som hon spänt,
där fattades ej mer än rörelse och värma.
Jag såg ett underverk af hennes fina nål,
Arachne visst därmed i kampen seger vunnit.
Jag såg . . . jag synens namn fast mer ej höra tål,
om allt, hvad står att ses, med Chloes bild försvunnit.

Slut dig för evigt fritt, du sysslolösa blick;
om Chloe ej är till, hvad har du mer att göra?
All blindhet jag fördrar som lyckans blinda skick,
men om, när Chloe gick, hon evigt hädan gick,
jag ägt all Argi syn, jag skulle den förstöra.
Ho dristar mig om slikt förvissa?
Än har jag dock en hand och ymnigt raseri.
Mitt hjärta! om du vågar gissa,
den gissning skall din sista bli.

Hvar är jag? . . . Hvad är det jag säger? . . .
Jag dignar under kvalets längd.
Förnuftet, om jag något äger,
är alltför svagt mot denna mängd.
Jag på min digra saknad kallar,
jag tänds, och hela blodet svallar,
jag rys och vet ej hvad jag gör.
Min ängslan dag från dag sig öker:
min ledsna vän mig ej besöker;
jag ingen tröst af mänskor hör;
tvärtom, så mången hård min usla frid förstör.
Hvar är min forna ro, de visas föreskrifter,
som styrde, när jag hade vind?
Att fråga deras verk och dem i sina grifter
är ett och samma för en blind.
Där alla ljusen äro släckta
och minsta springa täppt, som någon strimma gaf,
hur kan jag annat än försmäkta,
som redan flyttat i min graf,
som hotas under däck att ständigt gå i kvaf
och har med dödsens bild att fäkta?
Allt svårmod stockas i mitt blod;
ej minsta fläkt det mulna renar.

O, lätta ord, men tunga tålamod,
när kvalet i sin höjd med saknad sig förenar!
Hvad har jag icke gjort att streta som jag bör:
jag tänker utan uppehör,
jag talar utan återvända,
att känslan af mitt kval förblända.
Hvad kan jag mer, emot en evig tid,
som äger ingen sol, som känner ingen frid?
Mig ögnablick på ögnablick förföljer,
ej likt en flod, hvars våg den andra sköljer
och skvalar bort, man vet ej hur;
nej, likt det dropp, som stenen fräter.
Min puls, mitt visarlösa ur,
långt mindre detta lif än lifvets plågor mäter,
där jag i ledsnans vattufall
bär upp hvarenda stöt af tidens grymma svall.

O, bubbla mer än hopp, som ensam ej vill fly!
Du djärfs mig äfven nu med hälsolöften bry,
då värld och läkdom mig förlåter.
Ack, himmel! Är det sant? . . . Jag tror det ljusnar åter!
Om sådan nåd är till, om yrseln ej bedrar,
om du för detta kräk ännu en godhet har,
mitt hjärtas öfverflöd till morgondagen spar,
att jag din gudaskänk ej strax i fröjd förgråter!

7. ODE

ÖFVER KRONPRINSENS FÖDELSE 1778.

Gudinnor för det vittra,
för nöjet och behaget!
I nymfer och I gudar,
kring Mälarns täcka floder,

som dessa floders stränder
och dessa stränders parker
och dessa parkers hyddor
behärsken och förtjusen!

Församlen eder fägring,
förenen edra stämmor
med lyrans gälla toner,
att landets fröjd besjunga.

Sofia, Nordens ära
och Gustafs ömma fägnad,
från dödens gräns med seger
för än ett lif tillbaka.

Ett lif, för millioner
och än ej födda släkter
så dyrt och länge saknadt,
att Vasars eld förnya.

O prins, o namn, o dater!
Förmängen er tillhopa,
att bli den Gustaf Adolf,
som svenska hjärtat dyrkar.

Du folk, som sakta flämtar
på gnistan, som här tindrar!
Slut hop, som bi kring visen:
hvar fläkt kan vara farlig.
Du ser bland himlens skyar
ett bördigt regn i väntan;
men himlen ock försöker,
hur man hans skänk är värdig.

Den far, som gör allena,
att frid och glädje leka
med ymnoghet och trefnad
kring dessa fält och bygder,
han, Jofurs bild på tronen,
som guden på Olympen,
så huld mot allt som andas,
bör främst få vara lycklig.

Besjungom Sverges hugnad
och Sverges nya styrka
och Sverges hopp befästadt
och Sverges nit och täflan,
att under Vasars spira
och spirans makt och hägnad
och spirans glans och vördning
föreviga sin lycka.

Föreviga, I gudar,
I nymfer och gudinnor,
af alla slag tillhopa,
er lott och edert välde
kring Mälarns täcka floder
och dessa floders stränder
och dessa stränders parker
och dessa parkers hyddor!

INNEHÅLL.

Frihetstidens poesi.

Inledning af E. *Wrangel* 5

Samuel von Triewald:

Emot dem, som falskeligen inbilla sig vara poeter 29
Fåfänga skaldedikt, jag vill dig mer ej lyda 36
Jag ger dig rätt, Apollo, fan 39
Satir emot våra dumma poeter 41
Till Iris 45
Till kongl. sekreteraren C*** 46

Carl Johan Lohman:

Air 51
Allstäds godt men hemma bäst 55
Öfver förgängligheten 58

Olof von Dalin:

Tankar om Guds försyn 63
Stilla lefnads nöjen 69
Människan 70
Jordiska tings obeständighet 70
Sanningens styrka 71
Nöjd lefnad 72
Om vänskap 72
Öfver en fågel 73
Skatan sitter på kyrkotorn 73
Vårvisa 74
Om jag med min kvinna 76
Lyckligt att lefva okänd 76
Enslig lefnad lycklig i sällskap med den man älskar 77
Ack, kära min Malin, var inte så brå' på gröten 78
Behaglighetens hemvist 79

Hvilken färg som kläder bäst 79
Nöje att kunna hålla sitt kärleksval hemligt 80
Nattens beröm 80
Klagan öfver kölden 81
Herdekväde 81
Den otrogna herdinnan 85
»Jag svär,» sad' Malin, »vid min hy» 85
Fromma själ och ljumma hjärta 87
Kulna höst med regn och töcken 89
Bordvisa 91
Kära Bacchus, öppna din tunna 91
Den epikureiske filosofen 92
Det närvarande onda alltid det svåraste 94
Närvarande tids tänkesätt 95
Öfver ombytligheten 95
Herdekväde 96
Öfver stadslefvernet 100
Att ju hos oss blomstras frid 101
Aprilverk om vår härliga tid 102
Visa 112
Öfver sätesgården Stenhammar 114
Engsönöjen 116
Engsövisan 117
Öfver Nils Keder 1735 123
Ur Svenska friheten 124
På åminnelsedagen af konung Karl XII:s död 1738 130
På samma dag år 1740 130
De oenige kuskarna 130
Impromtu 131
Kämpevisa 131
På bostället 136
Visa om pepparen 137
Till hoffröken ** vid dess resa till Loka år 1761 138
Klagomål af vår auktor emot dess hustru, madame Poesie 139

Hedvig Charlotta Nordenflycht:

Floës saknad 143
Friarekonsten 144
Fruntimmers plikt att uppöfva deras vett 147
Min lefnadslust är skuren af 150
Ändtlig kom den mörka stunden 150

Lefnadsbeslut 153
För Gud och för sitt eget hjärta är bäst att gjuta ut sin smärta . . . 154
Nöje i enslighet 155
Vår oro 155
Den unga herdinnan Dorillas kväde 156
Den tysta kärleken 159
Hjärtats hemliga seger 160
Nymodig kärleksart 160
Till Criton 161
Vänskaps mål 165
Klagan 167
Öfver Criton 167
Mitt öde 169
Ode 170
Ensligheten 174
Lugnet 176
Ack, tystna, täcka fåglehop 177
I rena tankar 178
Öfver en hyacint 181
Till **** 182
Fragment af en heroid 183

Gustaf Filip Creutz:

Elegi 189
Sommarkväde 192
Gudasaga 199
Kärlekens nöje och kval 201
Atis och Camilla 203
Dafne 234

Gustaf Fredrik Gyllenborg:

Herdevisa 245
Vänskaps pris 247
Ur ungdomens försvar:
Skaldebref till grefve Creutz 248
Vinterkväde 253
Ur Sommarkväde 265
Ur Världsföraktaren 270
Människans elände 276
Ode öfver själens styrka 284
Afsked ifrån ungdomen 290

Aesopus och djuren 292
Påfågeln och sångfåglarna 293
Lejonet och bromsen 295
Tuppen på tornet 296
Hjältedikten och fabeln 297
Ur Tåget öfver Bält 298

Olof Bergklint:

Tryckfel 305
Ur Granskning 307
Hvad är vers 308
Oförmodad sanning 309
Ode öfver motgång 309
Ur Den blinde 311
Ode öfver kronprinsens födelse 1778 314

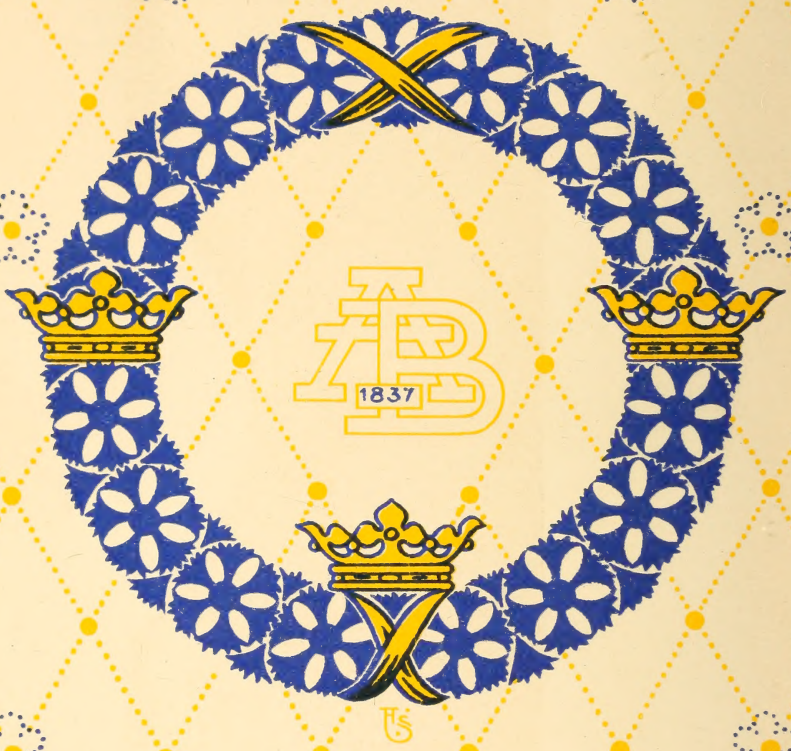
1837

LSwed.
S9687
98830
Author
Title Sveriges national-litteratur.1500-1900.

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU